

1. Bevezető ismeretek

Ahhoz, hogy a mélyebb jogi összefüggéseket jobban megértsük, illetve a speciálisabb jogintézmények logikájára fény derülhessen, legelőször az alapvető jogi fogalmakkal kell megismerkednünk.

A szabályok akarva – akaratlanul megnyilvánulnak az életünkben.

Talán nem véletlenül...

Mert amennyire első „ránézésre” a normák korlátok közé szorítóak, a szabadságunkat gátlóak, sok esetben nehézséget okozóak, annyira a biztonságunkat, illetve biztonságérzetünket is szolgálóak, megnyugtatóak, rendet teremtőek.

De kik is azok, akik ezeket a szabályokat megalkotják, illetve kik lesznek ezeknek a szabályoknak az „elszenvedői”, illetve akár azokat tudatosan vagy éppen tudattalanul betartó alanyai?

Nos többek között ebből a fejezetből erre is választ kapunk.

Jelen modulrész főbb témakörei:

- 1.1. A különböző normák jellemzése, természete
- 1.2. Társadalmi norma versus jogi norma
- 1.3. Jogszabály, jogág, jogrendszer
- 1.4. Közjog és magánjog; hasonlóságok és különbségek
- 1.5. A jogalkotó szervek a jogforrási hierarchia tükrében
- 1.6. Nemzeti jog- uniós jog- nemzetközi jog egymáshoz való viszonya

Kulcsszavak: norma, zsinórmérték, szabály, előírás, illemszabály, jogszabály, külső kontroll, belső értékrend, társadalom, állam, állami szervek, hatalmi ágak elválasztása, jogalkotó, jogalkalmazó, közjog, magánjog, jogágak, büntetőjog, polgári jog, jogrendszer, jogforrási hierarchia, törvény, rendelet, belső jog, uniós jog, nemzetközi jog

„Van egy vonal, és amíg azt nem léped át, nem szegtél meg szabályt, de (...) ha mindig a szélén táncolsz, könnyű leesni.”

/The Secret Cyclist/

1.1. A különböző normák jellemzése, természete

A NORMA, nem más, mint ÉRTÉK, illetve egyfajta **zsinórmérték**, amelynek tartalma egyénenként, illetve kisebb- nagyobb közösségenként, de még egy közösségen belül is változó lehet.

A norma szóból eredően az a személy tekinthető **„normálisnak”**; AKI **betartja** az életviszonyokból eredően kialakított közös, **TÁRSAS** (játék) **szabályokat**, és ennek fordítottjaként **„normaszegő”**, azaz „nem normális” módon viselkedik, illetve cselekszik az; aki áthágja a szabályokat, vagyis **eltér az előírtaktól**.

A norma egy általános gyűjtőkategória, amely valamennyi olyan többség által elfogadott és elvárt **magatartási és viselkedési szabályt** lefed, amely a lehetséges cselekedetek közül **előírja a helyeset, a követendőt**.

A normák az élet különböző területén megjelenhetnek, és -többek között- attól függően változik a **konkrét** elnevezésük, hogy

- ✓ **ki** lesz a szabályok **megalkotója**, valamint, hogy az adott normák
- ✓ **milyen típusú** életviszonyt szabályoznak le.

Ennek megfelelően vannak **erősebb súlyú szabályok** (lásd. pl. a jogszabályok, és azon belül is „komolyabbak” a törvények, mint a rendeletek) valamint bizonyos értelemben **gyengébb szabályok** (pl. illemszabályok), és ebből következően más lesz a következménye annak, ha az egyik vagy másik típusú szabály megsértése bekövetkezik.

Gondoljunk csak bele; a stoptábla például lényegében „csak egy piros nyolcszög”, azaz egy ábra, amit viszont olyan „hatalommal ruháztak fel”, hogy a szabálykövetők számára ez egyet jelent azzal a kötelezettséggel, miszerint a STOP táblánál minden esetben meg kell állni.

Az „**ÁLLJ! Elsőbbségadás kötelező**” tábla mögöttes szabálytartalma tehát, hogy az odaérkezőnek az útkereszteződésnél meg kell állnia, és a védett úton érkező jármű részére elsőbbséget kell adnia, sőt abban az esetben is megállási kötelezettség terheli a táblával érintett közlekedőt, ha látszólag nincs is olyan jármű, akinek ebből eredő „előjoga” lenne.

Aki ezeket a szabályokat megszegi, nem csak a saját életét, de másokét is súlyosan veszélyezteti, mivel a védett úton közlekedő járművezető nem számít arra, hogy egy útkereszteződésben az elsőbbséget nem kapja meg, és a váratlan szituációban máris elkerülhetetlen a baleset. A szabálytalankodók tehát a felelőtlen magatartásukkal alapvetően rendítik meg a közlekedőkben a bizalmi elvet, amellet, hogy jogi következményekkel is járhat, ha emiatt baleset következik be, és akkor még nem említettük a cselekedet morális tartalmát.

A szabályok lényegében nem mások, mint életviszonyokhoz kötődő **útmutatások**.

A normák formájában megjelenő szabályok emellett egyfajta **kötöttségek is, amelyek azonban keretet adnak** az egyes cselekedeteknek és betartásuk vagy mellőzésük kihatással van a szabállyal közvetetten, mind pedig azzal közvetlenül érintettekre.

Mivel minden egyes **életviszonyban egyének** vesznek részt, akiknek **saját érdekeik** vannak, így a –szükségképpen jelentkező- **társas viszonyok közepette** az EGYÉNI ÉS TÁRSAS érdekek folyamatosan „**egymásnak feszülnek**”.

Az egyes egyéneket elválasztó érdekek mellett éppen ezért szükség van egy **összekötő kapcsolatra**, amely a lehetőségekhez képest **a közös pontok mentén** próbálja meg kialakítani a felek közötti azonos célokat.

A szabályok lesznek tehát azok a főbb iránymutatások, amelyek **betartásával** – akár így vagy úgy, de - mindkét fél így remélhet **legtöbb hasznot** ebből a kialakult társas kapcsolatból.

Bizonyos vonatkozásban a szabályok betartását, vagy azok megkerülését felfoghatjuk egy **költség- haszon elven** nyugvó döntésnek is.

Amennyiben ugyanis a szabállyal érintett félnek „jobban megéri” **akár a lelkiismerete**, akár a jól felfogott érdeke, akár a büntetéstől vagy egyéb negatív **jogkövetkezménytől való félelem miatt** a szabályok követése, akkor feltehetően ennek megfelelően fog cselekedni; ezzel szemben ha nincsenek eleve tisztázott határvonalak, vagy a szabályok átlépése még mindig nagyobb jóval kecsegtet, mintha az egyén a kereten belül marad, akkor persze mindent meg fog tenni annak érdekében, hogy ez a számára látszólag kedvezőbb állapot bekövetkezzen.

Nem is kell messzire mennünk, elég, ha csak kisgyerekek – akár a lefekvéssel kapcsolatos - szabályokat feszegető „szárny-próbálgatásaira” gondolunk...

Amikor a **hasonló**, ugyanakkor igen nagy számú **élethelyzet megkívánja**, hogy **a konkrét magatartási mintákat általános** – akár jogi- **normákként megfogalmazzák**, akkor elengedhetetlen megmagyarázni, **érveket felhozni a szabályozás mellett** annak érdekében, hogy a norma által megcélzott alany, aki számára a norma megtartása nagy valószínűséggel kényelmetlenséget jelent,- de legalábbis odafigyelést igényel- , nehezebben kérdőjelezhesse meg a norma tartalmát, szükségességét.

Ha nem léteznének szabályok, azaz normák, akkor nem lehetne értelmezni a normasértő és normakövető magatartást sem, hiszen nem lenne olyan **viszonyítási alap**, amely a kereteken túllépő személlyel szemben negatív jogkövetkezményt helyezhetne kilátásba, és maga a személy sem tudna, hogy mikor lépte már át a „határt”.

A normák tehát **rendfenntartó funkcióval** bírnak, mivel ahol nincs „szabály”, ott szabály ellen való cselekedet sincsen.

Erre a „szabály nélkül nincs szabályellenes cselekedet” körülményre lehet konkrét példa a normák egyik fajtájának tekinthető **jogszabályok** esetében a **visszaható hatály tilalmának** elve.

Ennek értelmében jogszabály a **kihirdetése előtti eseményeket** negatív módon **nem ítélt meg**, mivel a cselekvést elkövetőnek korábban nem volt lehetősége arra, hogy mérlegelhesse: a cselekvéshez képest később megismert negatív jogkövetkezmények tükrében is megvalósítaná -e a cselekményt vagy sem.

A jogszabály keletkezése előtt lezárult jogviszonyokra tehát nem lehet a jogszabály negatív joghatásait rávetíteni., mert a később jogszabályban szankcionált tényállás a cselekvés időpontjában még nem volt ismert, illetve objektíve nem lehetett megismerhető a cselekvő számára.

Konkrét példával érzékeltetve: 2020. júliusától bevezetésre került az a „szabály”, hogy a piaci teljesítésre tekintettel kiállított **számlák adatait** - értékhatártól függetlenül- adatszolgáltatási kötelezettség jogcímén **be kell küldeni az Adóhatósághoz**. Ez a fajta kötelezettség tehát csak 2020. július 1-től kezdődően „él”, azaz büntetés kiszabására nem kerülhet sor amiatt, ha egy vállalkozás a július 1. előtt kiállított számlájának adatait nem továbbította a NAV-hoz, amennyiben korábban nem terhelte ilyen kötelezettség.

De nézzünk egy más típusú szabályt, illetve szabályozást is az élet egyéb területéről. A gyereknevelés során is sokszor hallott tézis, miszerint: „kell a gyereknek korlát”, mert ha nincsenek kijelölve a határok, akkor hogyan várjuk el tőle, hogy eleget tegyen egy számára nem létező elvárásnak? Innen erednek a napi rutinok is, illetve, hogy van lefekvés ideje...stb. Ha nincs kialakított rendszer, az minden esetben instabilitáshoz, kiszámíthatatlansághoz vezet.

Visszatérve a szabályok természetére az szintén elmondható valamennyi élethelyzetre, hogy amit egy megállapított és elfogadott norma világosan nem tilt meg, azt a cselekedetet utóbb nem lehet számonkérni, még tovább menve büntetés tárgyává tenni.

Viszont ennek ellentétje is igaz, miszerint aki elfogad egy szabályt, illetve részesévé válik egy szabálynak, ő onnantól kezdve kötelezett a **szabály betartására**, és számolnia kell **szabályszegése** következményeivel, illetve nem rettenhet meg attól a társadalmi vagy állami „szankciótól”, amely megkísérli őt visszahelyezni az általa is már korábban elfogadott, illetve megalkotott „rendbe”. (A példáink szempontjából tehát mindegy, hogy az Adóhatóság, vagy

éppen a szülő lesz-e az a „rendfenntartó”, aki fellép az esetleges „szabályszegő” adóalannyal vagy éppen a gyerekekkel szemben.)

Az egyén a **szabály nem tudására nem hivatkozhat**, ha ugyan lehetősége lett volna értesülnie egy adott „rendről”, de ő azt önhibájából elmulasztotta.

A szabály további jellemzője, hogy **nem személyre szólóan**, egyedileg meghatározott személyek számára ír elő magatartási mintákat, **hanem a személyek meghatározott rendezőelvek szerint kialakított csoportjait** célozza meg RENDelkezéseivel.

A magyar nyelv nagyon találóan az állami szervek által létrehozott normák kapcsán például jogRENDSzernek nevezi az érvényben és hatályban lévő JOGszabályoknak az összességét, amely tehát az írott – és megismerhető- előírásokba foglalt „rendet”– meghatározott elvek szerint - rendszerezi.

A jog, hasonlóan más normákhoz, egyes magatartási mintákat előír, más magatartásokat megtilt, megint másokat éppenséggel lehetővé tesz. A jog ugyanakkor nem egyszerűen „csak” megállapítja az adott helyzetben követendő magatartási mintákat, hanem kötelezően követendővé is teszi azt, sőt, ha szükséges még ki is kényszeríti annak betartását, függetlenül az egyénnek az egyes magatartási mintáról alkotott személyes véleményétől.

A **jogi normák és a más társadalmi normák** közötti lényeges különbség, hogy az előbbit csak egy jogrendszer kategorizálja, míg az utóbb említettet a társadalom különböző osztályai, rétegei differenciálják illem, etikett, protokoll, üzleti etika...stb. formájában.

A jogi normák **kölcsönhatásban** vannak más társadalmi normákkal is és amennyiben ezek – a mindenekelőtt erkölcsi eredetű szabályok – a joggal azonos magatartásokat írnak elő vagy tiltanak meg, akkor jelentős mértékben elősegítik a jog érvényesülését. A jog ebből adódóan támaszkodik az egyéb társadalmi normákra, és esetenként azok előírásait közvetlenül jogi rangra emeli vagy azoknak jogi jelentőséget tulajdonít.

Ezzel szemben viszont a jog érvényesülését gátolhatja, ha annak előírásai ellentétbe kerülnek más társadalmi normáknak, mindenekelőtt az erkölcsnek az előírásaival, így a társadalmi normák bizonyos esetekben korlátját is képezhetik a hatékony jogi szabályozásnak. (pl. az emberi élettel kapcsolatosan az abortusz , vagy éppen az euthanázia jogi és társadalmi „megítélése” eltérhet)

A norma, mint általános **szabályozási keretRENDSzer** a természetéből adódóan persze egy „szükséges rosszként vagy éppen jóként” értelmezhető „**mesterségesen megalkotott**” előírás, amellet, hogy az élet bármely területén nagyon viszonylagosan mutatkozik, hiszen ami az egyik fél számára egy kapcsolaton belül **jogosultság**, az a másik oldalán jelentkezően éppen

olyan mértékű kötelezettség. Ebből a tényből adódóan, amikor egy kapcsolat során a képzeletbeli zsinór egyik végén helyezkedik el valaki, akkor teljesen más nézőpontok válnak számára fontossá, mint ha a másik szemszögből vizsgálja meg ugyanazt a kérdést.

Ez a fajta **dualitás, kettősség** egyébként is az élet minden területén megnyilvánul.

Az ember egy különösen megalkotott teremtmény, hiszen egyszerre „**kétféle készlet**” elegeből áll. Egyrészt van benne **vágy** arra, **hogy feszegetse** az általa már korábban elfogadott határokat. Az előírt keretből történő „határátlépés”, illetve a zónából kilépés lehetősége ugyanis egyfajta adrenalin löketet jelent számára. Emellett pedig **vágyik arra is, hogy** legyen annyi ereje, emelkedettsége, józan esze, hogy **a kereteken belül maradjon**, a szabályokhoz tartani tudja magát, illetve akarja a „jót” cselekedni akkor is, ha a helyzet nem éppen neki tetsző. Sokszor talán éppen az tartja vissza a „határsértéstől”, hogy a kölcsönösség jegyében bízunk abban, hogy hasonló esetben majd más is olyan módon fog cselekedni, mint ő.

De fentiekén túl is felmerülhet bennünk a kérdés, hogy ténylegesen mi veheti rá az adott személyt a szabályok követésére? A válasz pedig talán **a belső értékrendben** keresendő.

A stabil EGYÉNI értékrenddel rendelkező személyek

- ✓ a pillanatnyi helyzetükből adódóan számukra esetleg kedvezőtlen szabályokat is betartják, mert bennük már korábban kialakult az **erkölcsnek, mint általános társadalmi szabálykövetésnek** azon módja, amely magát a szabálykövetést önmagában is magas szintre helyezi a meglévő értékrendben.
- ✓ számára nem kérdés, hogy betartsák-e a szabályokat vagy sem, mert már sokkal hamarabb „**elköteleződtek**” az általunk helyesnek tartott szabályok mellett...
- ✓ nem külső indíttatásból, büntetéstől való „félelem-vezérelten” tartják be a szabályokat, hanem eleve fel sem merül bennük, hogy átlépjenek egy olyan határt, ahol már akár önmagukkal, azaz **saját lelkiismeretükkel** kellene elszámoljanak.

Az tehát, hogy egyébként módunkban áll megtenni valamit, illetve akár megtehetnénk valamit, az nem jelenti azt, hogy azt meg is „szabad” tennünk, vagy, hogy meg is fogjuk tenni azt, mert az egyéni SZABADSÁGnak ugyanis számos **írott, íratlan, kimondott és kimondatlan norma** gátat SZAB.

Ennek illusztrálásaképpen megemlíthető például az a tény, hogy az **írott szabály mögött** minden esetben meghúzódik egy másik, **íratlan** is, és az az esetek többségében talán jobban

áthatja az egyes életviszonyaiban megnyilvánuló magatartás megválasztásában az egyén hozzáállását, mint maga az írott szabály.

Emellett az is nyilvánvaló, hogy feltehetően a szabályszegés esetén is nagyobb terhet ró az egyénre az a mögöttes, **belső szabályozó**, mint a tényleges **külső kontroll**, mivel elsősorban **érzelmi lények** vagyunk.

A **lelkiismeret** minden egyén láthatatlan, de szükségképpen „testrésze” és amely a legszigorúbb „bíróság” az összes létező földi bíróságokon felül és amely előtt számot adunk a tetteinkről. Előle nem tudunk bizonyítékokat eltitkolni, megtörtént eseményeket meg nem történtté tenni. A lelkiismeretet nem lehet elaltatni, hiszen vagy előbb, vagy utóbb, de megszólal. Ebből adódóan az egyéb állami azaz külső rendfenntartó erők (lásd. rend-ŐR-ség) sem vetekedhetnek ezzel a belső szabályozóval.

Természetesen az már egyén, illetve közösség- függő, hogy a **léleknek** a cselekedetek milyen mélységét és spektrumát kell ahhoz megtapasztalja, hogy szót kérjen...

Az életünk legnagyobb része, akár belátjuk, akár nem, akár tudunk róla, akár nem, sokszor a „szürke zónában” játszódik, ahol is a rengeteg kimondott és kimondatlan szabály útvesztőjében próbálunk lavírozni.

Az egyes élethelyzetekből adódó választások következményeiként a lélek tehát egyfajta belső igazságot szolgáltat, a tényleges - állami - bíróság pedig egy „külső” jogot.

A külső **jogalkalmazó**, azaz jogszolgáltató szerveket összefoglalóan hívhatjuk akár **igazságszolgáltató szerveknek** is, jelezve azon intézményi tevékenységüket, miszerint az állam erre felhatalmazott – **bíró(ság)i** – szerv(ezet)eiként a jogszabályokban foglalt tényállást és jogkövetkezményt az adott eseményre „ráhúzzák”.

Habár a mindennapi szóhasználatban nem teszünk különbséget **bírói jogalkalmazás** és a klasszikus „igazságszolgáltatás” között, holott valójában az igazság nagyon relatív, és éppen ezért nem mindenki számára jelenti ugyanazt a fogalmat. Elég csak arra gondolnunk, hogy milyen a „megítélése” , illetve megához a büntetéshez való viszonya annak, aki a büntetéssel érintett, és aki éppen, hogy a másik oldalon, azaz az elkövetéssel érintett. Feltehetően az, akit „elítélnek” és az ő hozzátartozói a tényleges ítéletet túl szigorúnak, míg a jogában sértett fél ugyanazt a bírói döntést túl enyhének fogja tartani.

Az eddig elmondottak mellett tovább rontja a szabályok igazságosságának tartalmát az a tény, hogy mivel azokat emberek hozzák létre , illetve alkalmazzák, akik akár tévedhetnek is. Ebből

adódóan még az is előfordulhat, hogy némelyik „bűnöst”, szabályszegőt, normasértőt szabadon engednek, vagy, hogy ezek a személyek eleve nem kerülnek a jogalkalmazás fókuszába, mert nincs rá szabály, holott elkövették a bűnt. Ehhez képest lehet, hogy ennek fordítottja is bekövetkezik azaz, hogy az ártatlanok közül egynémelyik az „igazságszolgáltatás” oltárán végzi...

Nem véletlen tehát, hogy az állami „igazságszolgáltatói” rendszer úgy van felépítve, hogy annak több szintű rendszeréből adódóan a bíróság által kimondott „ítélet” ellen **jogorvoslati eszközökkel** – legáltalánosabban az ítélet elleni **fellebbezéssel** - lehessen élni és legalább a tényleges bírói tévedéseket vagy hiányos tényfeltárást lehessen módosítani, sőt akár az egész eljárást megszüntetni.

A normák közül a **súlyosabb – jogi - normasértés (szabálysértés, és a még súlyosabb bűncselekmény)** esetén lépnek működésbe az állam azon apparátusai, akik „**állami kényszer**” útján juttatják érvényre a jogszabályokban foglaltak érvényesülését, hogy ezzel a jogbiztonságot, illetve a „törvények” nyújtotta általános védelmet biztosítsák, a sérelmek önkényes megtorlásának kiiktatása mellett.

A jog területén az egyébként szabályszegő cselekményt tehát nem lehet egy hasonló normasértéssel orvosolni, azaz nem érvényesülhet **az önbíráskodás**, a „szemet szemért- fogat fogért” elv, hanem az esetleges jogsértés megállapítására, illetve az ezzel kapcsolatos negatív jogkövetkezmények kiszabására nem a sérelmet szenvedett fél, hanem egy felektől és egyéb személyektől elkülönülő, független és pártatlan **állami szerv** jogosult.

A normasértés súlyához igazodóan az állam vállalja tehát át a jogsértéssel szembeni fellépést, állami végrehajtó -,erőszakszervezetek”- (pl., rendőrség), illetve igazságszolgáltató bírói szervek kialakításával.

Összefoglalásképpen megállapítható, hogy legyen szó bármilyen típusú normáról, az egy **elvárási szintet** jelenít meg a normával érintettek számára. A megalkotott szabály ugyanis kihatással lesz a szabálykövetők és az esetleges szabályszegők további magatartására, későbbi cselekedeteire, de a szabállyal közvetetten érintett közegre is.

1.2. Társadalmi norma versus jogi norma

Megállapítást nyert a korábbiakban, hogy a NORMA egy általános gyűjtőkategória, és legegyszerűbb megfogalmazással „szabályt” jelent. (lásd. **norma= szabály**)

A normáknak a konkrét elnevezése attól függően változik, hogy ki (?) hozza létre őket; így beszélhetünk **illemszabályokról** (társadalom által kialakított norma) és **jogszabályokról** (állami szervek által kialakított norma)

A norma tágabb értelemben tehát nem más, mint a **TÖBBSÉG által elfogadott és elvárt** magatartási és viselkedési szabály.

Ha a norma a Mi (?) kérdésre adja meg a választ, akkor KI lesz a norma kibocsátója, létrehozója. megalkotója, illetve annak betartója? De magyarázatot igényel az is, hogy **kit tekinthetünk többségnek** egy- egy norma kapcsán.

Attól függően, hogy társadalmi vagy jogi normáról van-e szó, bizonyos vonatkozásban más lesz a TÖBBSÉG, azaz az adott normával érintett alanyi kör is.

Amennyiben **társadalmi normáról** beszélünk, akkor a TÁRSADALOMNAK nevezett többség lesz a norma **létrehozója**, illetve kibocsátója, **mint nagyobb közösség**.

A társadalom kifejezés is nagyon „beszédes” fogalom, mert utal arra, hogy az egyének meghatározott összessége, mint **TÁRSaság** alkotja meg közösen az adott közösségre irányadó szabályokat. (lásd. „társ”-nak tekinthető az EGYéntől elkülönülő, ugyanakkor mégis EGYütműködő személy)

A társadalom alakítói és alapítói esetünkben azok a konkrét egyének, akiket **állampolgároknak** is nevezhetünk, és éppen ez a **közös normaalkotási képesség** teszi őket elkülöníthetővé, illetve **az egyéb státuszú személyekhez képest „különlegessé”**.

Csak a társadalmat, mint közösséget képező személyek **jogosultak** magukra és akár másokra nézve is **szabályokat alkotni**, velük szemben a társadalomhoz nem tartozó **egyéb személyek** viszont a megalkotásban nem vehetnek részt **csak a szabályok betartásában**.

Az állampolgároknak, mint társadalomhoz tartozó személyeknek tehát joguk van megalkotni és ebből adódó kötelezettségük is betartani a rájuk vonatkozó szabályokat. Hozzájuk képest az **egyéb jogcímen** hosszabb-rövidebb ideig az adott közösséghez tartozó egyéneknek viszont nagyjából kötelezettségei lesznek. Ők a szabály megalkotásában nem vehetnek részt, viszont kötelesek az adott társadalom tagjai által meghozott szabályok betartására, de emellett viszont joguk van ahhoz, hogy a velük szemben elkövetett szabályszegésből adódó sérelmüket a társadalom tagjaihoz hasonló módon orvosolhassák.

A társadalom szót helyettesíthetjük a **nép, nemzet** kifejezésekkel is, amely közösséget egyének szintjén tehát az állampolgárok, -sok esetben, mint „hazafiak”- alkotják.

A **társadalom** elnevezés tehát az egyén oldaláról közelíti meg a közösségi létet, és bizonyos értelemben az **alanyi feltételét** adja meg annak, hogy egyáltalán a szabályokat közvetlenül vagy közvetetten alkotó közösségről beszélhessünk.

Ezzel szemben a társadalomnak, mint közösségnek a **„tárgyi kereteit” az „állam”** adja. Az állam egy „virtuális” fogalom, amely **mesterségesen megalkotott személyként** összefogja a természetes személyek meghatározott körét, az állampolgárokat.

A **haza vagy másnéven állam** mindig egy természetes vagy mesterséges határokkal kijelölt területet jelent, amelyben az állampolgárok együtt élnek, és a békés együttélést számukra **az államot megtestesítő állami szervek** biztosítják -elsősorban - a szabályok megalkotása és betartatása által.

A társadalomnak tehát nem részei azok a személyek, akik nem az adott állam polgárai, hanem **egyéb jogcímen** tartózkodnak az állam területén.

Amennyiben az **államon belüli tartózkodás célja, hogy** az egyén a saját államában, azaz országában megkeresett **jövedelmét máshol költse el**, akkor őt attól függően hívhatjuk beutazónak, átutazónak, turistának, **„külföldinek”**, hogy mennyi ideig tartózkodik a számára idegen közösség területén. Aki kívülről, országhatáron túlról érkezik az adott országba, az külhoni, hiszen bizonyos okból adódóan a saját „földjét” – ideiglenesen - elhagyta. Természetesen az a személy, aki máshol külföldi, az a saját hazájának állampolgára, és ott rá azzal a jogcímmel összefüggésben vonatkoznak jogok és kötelezettségek.

Amennyiben nem elköltöni, hanem éppen megkeresni kívánja egy személy a számára idegen országban a jövedelmét, akkor **külföldi munkavállalóként lép a mási állam területére**, míg ha a saját állampolgár hagyja el munkavállalás miatt az országát rövidebb időre, akkor ő kiküldetésben lesz egy másik országban.

A fentiekén túl megint más az „idegen” megítélése, ha a saját országát nem önszántából hagyja el, hanem üldözöttsége miatt válik „földönfutóvá”, úgymond hontalanná, akkor a státuszából adódóan, **menekültként, bevándorlóként** fogja az idegen ország „kezelní”.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy az adott államot közösség szintjén megtestesítő **társadalom valamilyen szinten részt fog venni a saját területére érvényes szabályok megalkotásában.**

Ha a társadalom tagjai **közvetlen módon** jelennek meg a szabályok megalkotásában, akkor **gyengébb típusú normát hoznak létre**, amelyet más szóval **ILLEMszabályoknak, mint társadalmi normáknak** nevezünk.

Emellett a társadalom tagjai szintén részt vesznek a jogi norma alkotásában csak éppen **közvetett módon**.

A közvetettség magyarázatául hívjuk segítségül az államunk, azaz Magyarország legfőbb jogi normáját, vagyis az Alaptörvényt, amely kimondja, hogy „Magyarország független, demokratikus jogállam”

A **függetlenség** vagy idegen szóval **szuverenitás** több módon is értelmet nyer, így többek között jelenti és jelentheti azt is, hogy az állam maga **egyéb más szervtől, személytől elkülönül**, saját személyi és tárgyi feltételekkel bíró „entitás”. Ez a kijelentés egyebekben akkor is helytálló, ha az államok többsége egy nagyobb közösség részeként bizonyos értelemben mégis csak önmagát korlátozóan vesz részt annak működésében, és veti alá magát bizonyos értelemben önmagát felülmúló szabályoknak. (lásd. későbbiekben uniós jog, illetve nemzetközi jog)

A szuverenitás párjaként megjelenő **autonómia önállóságot**, egy adott közösség saját ügyei önálló kezelésének jogát jelenti.

Az állam kapcsán ez az önállóság abban nyilvánul meg, hogy mint saját területtel és állampolgárokkal rendelkező „személy”, tulajdonosként ezek feletti gyakorolja a főhatalmat. Habár az állam bizonyos felségjogokkal rendelkezik, ugyanakkor kötelezettsége is a saját tulajdonlásának tárgyául szolgáló személyeket megvédeni, számukra a társas, békés együttélés kereteit biztosítani. A feladatai ellátására tekintettel hoz létre az állam **saját intézményi apparátust**, amelynek jól elkülöníthető funkcióik vannak.

A főhatalom tehát az önálló jogalanyiséggal rendelkező államé, ugyanakkor a hatalom megosztását, mint a modern demokratikus berendezkedésű államok egyik nagy vívmányát az állam a saját állami szervein keresztül fogatosítja.

A **hatalommegosztás** tehát az adott államban a mindent átfogó, centralizált és abszolút hatalomról való lemondást jelenti.

A hatalommegosztás célja a közvetlen hatalom gyakorlásának mérséklése, az egyes államhatalmi ágak – mint állami alapfunkciók – és az államhatalmat gyakorló **szervek elválasztása**, azok kölcsönös fékezése, egyensúlyban tartása és ellenőrzése annak érdekében,

hogy az egyének szabadságát és biztonságát garantálják, valamint az államhatalom koncentrációját, monopolisztikus gyakorlását, a hatalmi visszaéléseket megelőzzék és megakadályozzák vagy legalábbis jelentős mértékben csökkentsék.

A hatalmi ágak kialakításának feltétele a funkcionális, szervezeti és személyi értelemben vett elhatárolás, és elhatárolódás.

A hatalommegosztás eredményeképpen az állami jogalkotó szervek többek között a **jogi normákat, mint belső nemzeti szabályokat** hozzák létre, amelyek így mindenki számára megadják a társas életviszonyok kereteit.

A nemzeti szabályokat ugyan **az állami JOGALKOTÓ szerv keletkezteti**, de magának a jogalkotó szervnek az ez irányú tevékenységére vonatkozó jogosultsága a néptől, az állam saját „tagjaitól”, polgáraitól származik, tőle van a „felhatalmazása”.

Innen tehát a „**demokratikus**” jelző, amely az állam második legfontosabb „jellemzőjeként” megjelenik Alaptörvényünkben is.

A demokrácia nem más, mint a görög „**démosz**” azaz „**nép**”, valamint a „**kratosz**” vagyis uralom szavak összetételéből álló „**népuralom**”.

A népuralom alatt pedig olyan államformát értünk, amelyben a **hatalmat a nép gyakorolja az állam különböző intézményein keresztül, vagyis közvetett módon.**

Az állampolgárok a hatalmuk gyakorlását, illetve annak átruházását különböző demokratikus eszközökön keresztül foganatosíthatják, így közvetlenül az állam ügyibe a **népszavazáson** keresztül, míg közvetett módon az **aktív választójog** útján avatkoznak be.

Az aktivitás jelen esetben nem a ténylegesen szavazó urnához járulást jelenti, hanem úgy általában véve az állampolgárok azon alapvető politikai jogát, hogy **bizonyos képviseleti testületek megválasztására jogosultak**. Ezzel szemben a passzív választójog szintén nem arra utal, hogy valaki nem élt az aktív választójoga nyújtott lehetőséggel és nem ment el szavazni a képviseleti szerveket megtestesítő személyekre, hanem, hogy potenciálisan választhatóvá válik az egyén ezen képviseleti testületek tagjává.

Mindez a gyakorlatban annyit jelent, hogy **az állampolgárok** a magukra nézve kötelezően betartandó szabályok megalkotását **átadják az őket képviselő** immáron állami intézménynek tekinthető **testületi szervnek**, jelen esetben az **Országgyűlésnek**, akit alkotó személyek, mint országgyűlési képviselők, ebben a szerepükben a többi állampolgár helyett és nevében eljárva

hoznak az adott életviszonyoknak megfelelő témakörben és érintett körre vonatkozóan szabályokat.

Mivel egy demokratikus jogállamban nem csak a jogi norma megalkotására vonatkozóan kell a feladatot ellátó állami szervet felállítani, hanem a **többi állami funkciót is el kell különíteni egymástól**, így a jogalkotó szervek mellett állami **jogalkalmazó szervek, azaz Bíróságok** felállítására is sor kerül, hogy amennyiben szükséges, akkor a jogalkotók által megalkotott szabályok megsértőivel szemben szintén állami apparátus tudjon – törvényes eszközökkel – fellépni.

Ezt a fajta hatalommegosztást tükrözi a Magyarországon is alkalmazott **ún.montesquieu-i hatalmi ágak elválasztása**, ahol az állam, mint legfőbb "ház", három „alházat” hoz létre annak érdekében, hogy a feladatait elkülönítetten el tudja látni:

I.A **Törvényhozó „hatalom”**, azaz az **egyes „ház”** Magyarországon az **elsődleges jogalkotót**, vagyis a törvényalkotó Országgyűlést, vagy más néven Parlamentet „takarja”. (lásd. a Parlamenten belüli megszólalásokkor az egyes parlamenti képviselők „Tisztelt Ház” elnevezéssel szólítják meg a jelenlévőket)

II. A **Végrehajtó hatalom, mint „kettes ház”** a **Kormányt**, mint testületi szervet „fedi le”. Lényegében a miniszterelnök és miniszterek összességét jelenti, és mint **másodlagos jogalkotói** szervek, azaz rendeletalkotók jelennek meg, valamint a közigazgatás csúcsszervének tekinthető centralizált állami szervként.

Az állam a közigazgatást – feladatok delegálása útján - **ténylegesen az országos és helyi hatáskörű** közigazgatási szervek, kormányhivatalok útján látja el, amely szervek a hatósági eljárás során intéznek közügyeket.

III. Az **Igazságszolgáltató hatalmat, mint „hármass házat”** a négy szintű **Bíróságok** – úgymint járásbíróságok, (megyei) törvényszékek, Ítéltáblák, Kúria (volt LB)- mint **JOGALKALMAZÓK jelentik**, akik tehát csak az önkéntes jogkövetés hiányában „lépnek fel” közvetlenül vagy közvetetten a jogsértővel szemben.

Magyarországon a Bíróságok, illetve a bírók nem alkotnak jogot, ők csak alkalmazzák a két másik ház által alkotott jogot a jogsértő személlyel szemben. (Egyedül a Kúriának van ún. KÖZVETETT jogalkotó hatásköre, de ez is inkább csak jogfejlesztési funkció. -lásd. jogegységi határozatok)

A hatalmi ágak tartós szétválasztása elvének érvényesülését az ún. „fékek és ellensúlyok elvén” a **köztársasági elnök** (az Országgyűlés által alkotott törvények aláírásának megtagadása, megfontolásra visszaküldés), **az alkotmánybíróság** (utólagos normakontroll) és **országgyűlési biztos** (ombudsman) intézményei is biztosítják.

Visszatérve a társadalmi norma és jogi norma összehasonlítására, megállapíthatjuk, hogy **a jog, mint norma**, egy erősebb szabály és még akkor is, ha az állami szerveken belül emberek hozzák, az **az állam nevében** kerül kinyilvánításra, vagyis **külső értékrendet** takar. A joghoz képest **az illem**, mint norma **az adott társadalom belső értékrendjét** hivatott megtestesíteni, és elsősorban belső értékrenden alapuló.

ILLEM	JOG
mindkettő norma, azaz többség által elfogadott és elvárt magatartási és viselkedési szabály	
társadalmi norma	állami norma
társas életviszonyokon keresztül jelenik meg -társas viszonyokat feltételez	államileg leszabályozott életviszonyokon keresztül jelenik meg – jogviszonyokat feltételez
a szabályok megalkotásában a társadalmi közösségek a fókuszban	a szabályok megalkotásában az állami szervek a fókuszban- lásd.jogalkotó szervek
az egyént körülvevő először szűkebb (pl. család), majd tágabb közösség (munkahely, baráti társaság...) meghatározza mi a követendő norma	a törvényhozó hatalom, mint elsődleges állami jogalkotó szerv „előírja” mi a követendő norma
Az „előírt” norma megsértés esetén társadalmi megítélés, rosszallásra lehet számítani külső szinten, míg a belsőben feltehetően pszichológiai büntudat kezd el működésbe lépni	Az „előírt” norma megsértés esetén az állam jogalkalmazó szervei negatív jogkövetkezménnyel sújtják az „elkövetőt”, amellett, hogy feltehetően a morális büntudat is megjelenik az egyénnél.
főként ÍRATLAN szabályok	ÍROTT formában jelenik meg a követendő norma – lásd. jogszabályok
az adott mintával való szembesülést követően az egyén feltehetően elkezd	a Magyar Közlöny-ben való megjelenést követően az egyén köteles a norma

alkalmazni a látott társadalmi normát, és így beleszocializálódik az adott közösségbe, elfogadva, megtanulva azok normáit	betartására-lásd. a jogszabály nem tudása nem mentesít a felelősség alól
a normák be nem tartása negatív „megítélést” eredményez	a normák be nem tartása „elítélést” eredményez (bíróági ítélet vagy hatósági határozat formájában)
Az illem az emberek közötti KAPCSOLATOK elősegítésének és javításának egyik jól meghatározható keretrendszere, amely szabályok az ismerete és betartása leegyszerűsíti, lerövidíti, megkönnyíti az adott közösségbe való beilleszkedést, az egyén által elérni kívánt hatások megvalósulását.	A jog a személyek (természetes és jogi személyek) közötti viszonyokat szabályozza, és elősegíti a békés társas együttélést, kijelöli a jogilag megengedett és tiltott magatartásokat.

A jognak, mint az állami szervek által létrehozott normáknak EGYÉN és ÁLLAM IS egyaránt **alá vannak vetve** és lényegében a felek (azaz az ÁLLAM és az EGYÉNEK) között létrejött **kétoldalú megállapodásról, quazi szerződésről** van szó a normák betartása- betartatása vonatkozásában.

Nem lehet tehát azt mondani, hogy egyoldalú kötelezettségről lenne szó, hiszen az egyénnek is ugyan úgy vannak, illetve lehetnek elvárásai az állammal szemben, mint fordítottn.

A jog legfontosabb feladata, hogy

- ✓ a társadalom tagjai közti békés, társas együttéléshez szükséges szabályrendszert és így **a rendet és biztonságot** (ún. JOGBIZTONSÁG) **kialakítsa és fenntartsa.**
- ✓ közreműködjön az egyén magatartásának tudatos alakításában és a jogalanyokat a szabályok **önkéntes betartására készítse** (lásd. önkéntes JOGKÖVETÉS).
- ✓ jogi **normaszegés estén** - ha csak végső eszközként is - ott lehessen a „**büntetés**”, azaz a SZANKCIÓ KIKÉNYSZERÍTHETŐSÉGÉNEK lehetősége. (negatív jogkövetkezmény)

Jogilag előírni vagy megtiltani **csak cselekedeteket** lehet. Ezzel szemben **érzelmeket nem lehet** sem előírni, sem kikényszeríteni. Az embert tehát **csakis a tetteiért lehet elítélni**, a gondolataiért nem, vagyis a belső világa az **erkölcs** szférájába tartozik.

A jog szerint valaki csak akkor tekinthető „bűnös”-nek, ha bebizonyosodik, hogy a jogszabályok ellen – **jogellenesen** - cselekedett, és ezáltal másoknak **jogsérelmet okozott**. Ehhez képest az etika szerint már akkor is a „zavarosban halászik” az illető, ha fontolgatja, hogy ezt megteszi.

Némi átfedés van a **bűn és a vétek** fogalma között is, hiszen mindkettő olyan gyűjtőkategória, amely valamely tiltott, káros cselekményt fed le, ugyanakkor a bűn, átfogó fogalomként, erősebb kifejezést takar, mint a vétek.

A jogban nem véletlen tehát, hogy a társadalomra nagyobb fokban veszélyes bűnös cselekedetet a büntetőjog „**BŰncselekményként**” tartja számon, és a bűn elkövetőjét emiatt **büntetni rendeli. De a bűncselekmény**, mint gyűjtőkategórián belül is megkülönböztethető alkategóriaként a nagyobb fokú **BŰntett** és a kisebb fokú **VÉTSÉG**.

Gondoljunk csak bele, még a keresztény napi imádságban is szerepel ez bűn egyik megnyilvánulási formájaként szereplő vétek miszerint: „...(...) és bocsátsd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk azoknak, akik ellenünk vétkeztek;...(...)”

Az ehhez a gondolasorhoz kapcsolható **bűntudat** kifejezés mögött egy komplex **értelmi - érzelmi** tünetegyüttes húzódik, és az értelmi működésnek a magasabb szintje mellett a társas szabályok belsővé válása, a lelkiismeret, illetve az önreflexió is mind -mind szükséges a kialakulásához, csakúgy, mint a mintakövetés.

A bűntudati formák közül a **szégyen és a bűntudat** nem szinonim fogalmak, - hasonlóan különbözőek, mint a bűn és vétek-, habár mindkettő egyaránt egy gyötrő, fájdalmas, nyugtalanító érzelmeként jelenik meg.

A szégyenérzet ugyanis akkor merül fel, amikor az ember viselkedése nem felel meg az az „én-ideálnak” vagyis az önmagáról kialakított ideális, másoknak bemutatni kívánt képnek.

Ezzel szemben a bűntudat az az érzés, amikor az egyén általában megszegi az emberi együttélésre vonatkozó szabályokat.

További fontos különbség a felelősség vonatkozásában van, hiszen a **bűntudathoz felelősség kapcsolódik**, ehhez képest a **szégyenérzet független a felelősségtől**. A szégyen inkább a

„felszínesebb” külső viselkedésbeli jellemzőkre vonatkozik (illem, modor), a büntudat pedig inkább belső megértés.

A büntudaton belül is megkülönböztethető **morális és pszichológiai büntudat**.

A pszichológiai büntudat esetében a kiváltásában szerepet játszó szabályok elsősorban az társas együttélés módjára vonatkoznak, és megszegésük is elsődlegesen az interperszonális kapcsolatokra hat.

A **pszichológiai büntudat** eredője egy **társadalmi normasértés**, ami miatt a társadalom oldaláról egy társadalmi rosszallás, az egyén oldaláról pedig egy pszichológiai rossz érzés társul. A pszichológiai büntudat feloldása érdekében a normaszegő feltehetően egy őszinte **bocsánatkéréshez**, vagy egyéb engesztelő magatartáshoz folyamodik.

A **morális büntudat** forrása valamilyen **törvények megszegése**, amely szabályok egy nagyobb közösségi élet egészét átható és iránymutatást nyújtó normáknak tekinthetőek.

A morális büntudat során lelkiismeret-furdalás formájában az egyén ráeszmél arra, hogy letért vagy letérni szándékozik arról az útról, amelyet egy nagyobb közösség részeként ő már korábban elismert és a maga számára helyesnek, sőt a saját értékrendje szerint elfogadhatónak tartott.

A morális büntudat tehát feltételez egy morális értékekkel szembeni viselkedést, ami ilyen formában jogi normasértésben nyilvánulhat meg, és a cselekvés súlyához mérten annak következményei is eltérőek lesznek, mintha csak társadalmi jogsértés valósult volna meg.

Megemlítendő még, hogy a törvények ismeretében, de el nem ismerésében elkövetett törvényszegés kiválthat ugyan gyötrődést, de ez nem tekinthető büntudatnak, sokkal inkább a törvényszegés következményeitől és az esetleges büntetéstől való **félelemnek**.

Összefoglalva megállapíthatjuk, a szégyen érzelme arról tájékoztat bennünket, hogy „nem olyanok vagyunk, amilyenek lenni szeretnénk”, a pszichológiai büntudat azt mondja: „megbántottunk valakit, rosszat tettünk valakivel”, a morális büntudat átélésekor a lelkiismeret hangja arról tájékoztat, hogy „megszegtünk egy törvényt, rosszat tettünk”

Még egy utolsó szópár úgymint a **büntudat és bűnbánat** pontosítást igényel, mert a mindennapi használatban ennek nem tulajdonítunk megfelelő figyelmet, holott a kettő korántsem azonos fogalmak.

A büntudat egy statikus állapot, amikor is a személy felelősségérzetének megléte vagy hiánya központi szerepet kap a törvényszegéssel kapcsolatban. Annak megfelelően fogja a felelősséget önmagára, de akár másra is áthárítani, hogy a büntudat megjelenik -e nála vagy sem.. A büntudat megléte esetén az egyén megbánja ugyan tettét, de a körülményekre hivatkozva akár fel is tudja magát menteni a tettének felelőssége alól.

A **bűnbánat** fókuszában maga az elkövetett tett áll, amelyet a személy teljes egészében sajátjának ismer ugyan el, de mivel maga által is elítélendőnek tartja a cselekedetet, szeretné azt a meg nem történtté tenni, de mivel nem teheti meg, így a helyébe lépő bánat **bűnmegvallásra, jóvátételre, változásra késztet**, és így **dinamikus állapotnak tekinthető**.

A morális büntudati feszültség feloldásának egyik útja a **bűn megvallása és a jóvátétel**. Ez egyrészt mutatja a felelősségvállalásra való hajlamot, a következmények vállalását, másrészt benne van a későbbiekben a szabályok betartására való készség ígérete.

1.3 Jogszabály, jogág, jogrendszer

A modern, köznapi értelemben a „jog” szónak, illetve előtagnak többféle jelentést is tulajdoníthatunk.

A jog megnyilvánulhat

✓ **egyéni jogosultságként**

Ebben az esetben - a kötelezettség ellenpólusaként - valamilyen magatartás tanúsítása vagy attól való tartózkodás lehetősége adott a „joggal érintett” személynek.

Talán szemléletes példa erre **az ún. „Miranda-figyelmeztetés”**, ami nem más, mint a büntetőjogban egy jogeset nyomán törvénybe iktatott kötelezettség, illetve másik oldalon jelentkező **jogosultság**

A Miranda kifejezés egyébként egy jogesetben szereplő elkövető neve, akinek terhére szóló ítéleteket az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága később hatályon kívül helyezett és egyben garanciális szabályokat fogalmazott meg a **gyanúsítottak jogaival** kapcsolatosan.

Az amerikai filmekből már ismert mondat tartalmi elemei valamilyen formában a legtöbb jogállam jogrendszerében egyébként megtalálható.

A híres mondat pedig az alábbi: **„Jogában áll hallgatni, ugyanakkor bármi, amit mond, felhasználható Ön ellen a bíróságon.** Joga van továbbá ügyvédet fogadni,

amennyiben ezzel nem kíván élni, úgy az állam hivatalból kirendel Ön számára egyet....(...)

Sosem szabad elfelejteni, hogy **a jog, mint jogosultság sosem tekinthető kiragadottan, mindig csak a kötelezettséggel együtt értelmezendő.**

Például amikor egy gépkocsi tulajdonos azt mondja, hogy „van egy autóm”, akkor az autóval mint ingósággal kapcsolatos jogosultságát emeli ki, mégpedig értve ez alatt a jog(osultság) alatt, hogy ő az autóval, mint annak tulajdonosa „bármit” megtehet, vagyis birtokolhatja (lásd. nála lehet), használhatja (lásd. beleülhet és vezetheti), hasznait szedheti (lásd. pl. ha kölcsönadja valakinek, azért „pénzt kérhet”), egyéb módon rendelkezhet vele (pl. eladhatja). Emellett azonban mögöttesen szükségképpen jelentkezik az autóval kapcsolatos kötelezettség csomag is, azaz, ha elromlik a gépjármű, akkor neki kell a szerelési költséget állni, a kocsi más nem fog helyette tankolni, a jelentkező gépjármű adót nem fogja helyette más befizetni, ha ellopják az autóját és nincs biztosítása, akkor a felmerült kár szintén az „övé”. ...

Összefoglalva: **alanyi jognak** hívjuk a jogot egyéni jogosultságként értelmezve, vagyis amikor egy **adott személynek** a jogszabály, mint tárgyi jog biztosít valamiféle **hatalmat**. lásd. például a tulajdonos teljes uralma a dolga felett.

Mivel ez a jogosultság nem értelmezendő és értelmezhető „légüres térben”, így mindig lesznek az alany körül nevesített (pl. ha eladja a dolgot, akkor aki megveszi az már konkrét személy) vagy nem nevesített egyéb személyek, (pl. ha csak használja, akkor mindenki más rajta kívül az ő engedélye nélkül nem használhatja) akikre ennek a személynek a jogosultsága kihat.

✓ **egyfajta döntési szabadságként**

Korábban már említettük, hogy az egyén számára a normák betartása bizonyos értelemben azon múlik, hogy „megéri-e” neki az adott szabálynak megfelelő magatartás tanúsítása vagy sem. (pl. eldöntheti(?) az autó tulajdonosa, hogy vezeti-e két üveg sör után autót vagy sem, azaz nem fél-e , hogy „elkapják” ittasan...stb.)

Még „korlátlanabbul” jelenik meg a döntési szabadság, ha eleve jogosult valamit megtenni vagy éppen nem megtenni, mert akkor jogában áll eldönteni, hogy ténylegesen

megtesz-e vagy sem, hiszen hátránya ez esetben egyik tényleges döntéséből sem származik.

pl. eldöntheti a tulajdonos, hogy használja -e az autóját vagy inkább bérbeadja.

- ✓ **tárgyi jogként**, azaz írott formában megjelenő (jogi) normaként, vagy más néven jogszabályként

Ebben az esetben a jog alatt olyan magatartási és viselkedési szabályok összességét értjük, amelyeknek

- a keletkezése állami szervekhez (lásd. összefoglalóan a JOGALKOTÁShoz) kötődik,
- és ennél fogva az adott társadalomban általánosan kötelezőek
- éppen ezért érvényesülésüket az állami szervek (lásd. JOGALKALMAZÓK végső soron állami kényszerrel (negatív jogkövetkezmények , azaz SZANKCIÓK alkalmazásával) biztosítják.

A jogi normához az állami szervek szükségképpen kapcsolódnak,

- akár azért, mert a kérdéses magatartási szabályt maga az **állami szerv alkotta**,
- vagy pedig azért, mert az általánosan elfogadott magatartási szabályt a nem jogkövető személlyel szemben **alkalmazza** szintén egy állami szerv.

A jogszabály, mint összetett szó előtagjáról a „jog”-ról tehát már esett szó, most nézzük mi a szabály. Ezt korábban definiáltuk és megállapítást nyert, hogy legáltalánosabb értelemben egy „norma”, amely valamilyen többség által elfogadott és előírt útmutatást tartalmaz az adott élethelyzettel kapcsolatosan.

Habár a tárgyi jog magukban az írott jogszabályokban jut kifejeződésre, mégis azt mondhatjuk, hogy egy-egy jogszabály több jogszabályi rendelkezésekből áll, vagyis több JOGI NORMÁból tevődik össze. **A jogszabályok alkotóelemei** tehát az **egyes jogi normák, mint szabályokat rögzítő előírások**.

A jogi norma lehetséges összetétele, szerkezeti elemei

Alapvetően **három részből** tevődik, illetve tevődhet össze a jogi norma

1. A HIPOTÉZIS- vagyis a tényállás

Elvont módon, és általános jelleggel meghatározott **tények összességét** írja le, amelyek fennállása esetére majd a címzettek részére a következő szerkezeti elemekben meghatározott magatartás tanúsítását írja elő.

Lényegében azokat a TÉNYeket, körülményeket, életviszonyokat rögzít, **amelyekhez a jogalkotó JOGHATÁST rendel.**

Két fajtája van:

a, ZÁRT tényállás/hipotézis

A jogalkotó tételesen, azaz TAXATÍVE felsorolja, hogy milyen magatartás/okat kell ahhoz tanúsítani, hogy az adott tényállás bekövetkezzen, és így ezzel összefüggésben joghatás jöjjön létre.

b, NYITOTT tényállások

A jogalkotó nem írja körül pontosan a jogszabályi rendelkezés alkalmazási területeit. Példálódzó felsorolással jelzi a jogalkalmazók számára azt a szándékot, hogy milyen körben kell alkalmazni a normát.

pl. „joggal való visszaélésnek minősül .....különösen....”

Összegezve: A hipotézis mindig általános, jogalanyok széles(ebb) körére vonatkoztatható és nem konkrét tényállást tartalmaz: „AKI idegen dolgot mástól azért vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa, lopást követ el” (ez a lopás Büntető Törvénykönyv-beli tényállása)

Mindenki/bárki, aki a tényállást megvalósítja, az elköveti a tényállásban foglaltakat.

2. DISZPOZÍCIÓ- vagyis rendelkezés

Előírja azt a konkrét követendő magatartást, amelyet a tényállás elemeinek megvalósulása esetén a jogalanyoknak tanúsítaniuk kell ahhoz, hogy jogkövetőnek lehessen minősíteni a cselekedetüket.

2 FAJTÁJA:

- 1, AZT A CSELEKVÉST/ VAGY ATTÓL VALÓ TARTÓZKODÁST írja elő, **amelyet tanúsítani kell ahhoz, hogy a tényállásban/hipotézisban foglaltak megvalósuljanak.**

A cselekvésre vonatkozó rendelkezés/ diszpozíció tehát megnyilvánulhat:

parancsban, tiltásban, olykor pedig a magatartás megengedését tartalmazza.

- ✓ Jogszabályi **parancs** esetén a jogszabály címzettje **köteles** valamely **tevéleges magatartást** tanúsítani.

pl. „A telki szolgálat jogügylettel való megszüntetéséhez az uralkodó telek tulajdonosának a szolgáló telek tulajdonosához intézett írásbeli lemondó

nyilatkozata és a szolgalmi jog ingatlan-nyilvántartásból való törlése szükséges.”

- ✓ Tilalom esetén a jogalkotó a jogszabály címzettjei számára valamely **magatartástól való tartózkodást, nem tevést ír elő kötelező** erővel.
(pl. Szolgalmom kapcsán – „Ha valamely föld nincs összekötve megfelelő közúttal, a szomszédok kötelesek túrni, hogy az ingatlan mindenkori birtokosa földjeiken átjárjon.”)

- ✓ Olyan diszpozíció is előfordul amikor valamely magatartás kifejezetten engedett, azaz szabad megtenni
(pl. „Telki szolgalmat az ingatlan tulajdonosa egyoldalú nyilatkozattal a saját javára is alapíthat.”)

➤ 2, Vannak esetek, amikor KONKRÉT JOGI MINŐSÍTÉST ÍR le a rendelkezés. Ez esetben beminősíti a hipotézisben szereplő magatartást.

Tehát pl. a korábban leírt lopás hipotézisének a tényállást konkrétan lopásnak minősíti (és nem csalásnak, se nem sikkasztásnak).

A rendelkező részben meghatározott magatartások különbözősége szerint

- **kógens,**
- **diszpozitív**
- **(és imperatív) rendelkezéseket** különböztethetünk meg.

a, Ha a jogi norma rendelkező része **engedő**, akkor a norma **DISZPOZITÍV**.

A diszpozitív norma egyben **hézagpótló jellegű**, ami azt jelenti, hogy ha a felek a szerződéskötés során nem rendelkeztek az adott kérdéssel, akkor a diszpozitív szabály a szerződésük része lesz minden külön jogi cselekmény nélkül.

A diszpozitív szabályok a szerződéseket szabályozó jogágak sajátossága, ahol a **felek AKARATA** az elsődleges. A jogszabályi rendelkezés arra ad lehetőséget, hogy **joghátrány nélkül** a felek **eltérjenek a jogalkotó által** általában megfelelőnek tartott, és így modellként alapul vett, „javasolt” szabályától, rendelkezésétől, (ha sajátos viszonyaikra tekintettel az eltérés kedvező a számukra.)

Az eltéréshez mindössze azt kívánja meg, hogy az eltérésben a jogviszony összes szereplője között meglegyen az összhang, azaz, hogy **az eltéréssel mindenki egyetért**sen.

pl. ....A társaság kötelezettségeiért - ha e törvény eltérően nem rendelkezik - *a tag nem köteles helytállni.*”

Ebben a fajta rendelkezésben a jogalkotó egyfajta „lehet”őséget, „szabad”ságot enged a jogviszonyban érintett(ek) számára, hogy főszabály szerint az akaratuknak megfelelően járjanak el.

b, **A KÓGENS** jogszabályi rendelkezés lehet **tiltó és parancsoló**.

A kógens szabályt be **kell** tartani, függetlenül attól, hogy a jogviszony alanyai az adott kérdésről rendelkeztek-e vagy sem. A kógens szabály **része lesz a felek** viszonyának, akár akarják, akár nem. A kógens szabálytól **még egyező akarattal sem térhetnek el**. Ha a felek megállapodásukban mégis eltérnek a kógens szabálytól, akkor az eltérő kikötés érvénytelen, azaz úgy kell tekinteni mintha létre sem jött volna.

pl. „A törzsbetétek összege a törzstőke, amely nem lehet kevesebb hárommillió forintnál.”

c, **IMPERATÍV SZABÁLYOK**: feltétlen érvényesülést előíró rendelkezés.

A jogi szabályozás a közjogban, különösen pedig a büntetőjogban imperatív jellegű.

3. JOGKÖVETKEZMÉNY-

A jogkövetkezmény **kétféle** lehet:

- ha a rendelkező részben foglaltak teljes mértékében **megvalósultak**, ebben az esetben **beáll a kívánt joghatás**;(ez a **quazi pozitív jogkövetkezmény**)
- ha az előírtakhoz képest a felek magatartása **szabályellenes**, úgy a jogkövetkezmény a norma által megállapított **joghátrányban áll (szankció, mint negatív jogkövetkezmény)**.

A szankció érintheti a „jogi normával ellenszegülő” személyiségi jogait (pl. szabadságvesztés), vagy /és vagyoni jogait (pl. kártérítés, pénzbüntetés)

Egy példán keresztül akkor lesz a jogszabályi rendelkezések alapján valakiből vevő, ha a felek közösen megállapodnak a dolog tulajdon átruházásában és ez meg is valósul miközben a vételár is kifizetésre kerül. Ha ez létrejön, akkor a pozitív jogkövetkezmény megvalósul, mert a kívánt joghatás bekövetkezett.

A felek által közösen célzott joghatás ez esetben az, hogy a vevő megkapja a dolgot az eladó meg ennek az ellenértékét.

Ha bármely lépés nem következik be, vagy hibásan, avagy késedelmesen, úgy a helyzettől függően a lehetséges vevő nem lesz tényleges vevője a dolognak, vagy csak a késedelmi kamat és a vételár együttes kifizetése után....stb. Azaz akkor már az így jogsérelmet szenvedett fél kérheti az állami kényszereszközökön keresztül a be nem teljesülésből, vagy késedelemből származó „kárának” megtérítését.

A jogkövetkezmény tehát az állami szervek számára megállapított **állami magatartás, arra az esetre nézve, ha** a jogalanyok a hipotézisben leírt feltételek megvalósulása esetén

- ✓ valamely parancsot nem teljesítenek, akkor azt az állami szerveknek **ki kell kényszeríteniük,**
- ✓ vagy valamely tilalmat megszegnek, azzal szemben az állami szerveknek **fel kell lépniük,**
- ✓ vagy ha valamely megengedett magatartást tanúsítanak, akkor az államtól a jogszabályokban meghatározott elismerést, **pozitív joghatást** igényelhetnek.

A jogalkotó tehát **már ELŐRE rögzíti,** hogy az egyes cselekedeteknek **milyen következményei lehetnek,** így a cselekmény bekövetkezte esetén senki nem hivatkozhat arra, hogy nem volt tisztában cselekménye pozitív vagy negatív végkimenetelével. lásd. „A jog nem tudása nem mentesít a felelősség alól”. A három szerkezeti elemnek nem feltétlenül kell egy jogi normában megjelennie, azaz az egyes szerkezeti elemek **ELVÁLASZTHATÓAK** egymástól.

A jogi normákat csoportosíthatjuk aszerint, hogy mennyi szerkezeti elemet tartalmaznak, így megkülönböztetünk

- ✓ TELJES normát (amely jogi norma tartalmazza mindhárom szerkezeti elemet.)
- ✓ és TÖBBRÉSZES vagy KIEGÉSZÍTENDŐ normát.

Mivel az állami szervek között jól elkülöníthetőek a funkciók, a jogi normák, illetve az azokat tartalmazó szerkezeti elemek megalkotása Magyarországon egyértelműen a(z) **elsődleges és másodlagos jogalkotó számára „leosztott” feladat,** míg a jogszabályokban megfogalmazott **jogi normákból a „következtetések levonása” a jogalkalmazó, azaz bírói szervek feladata.**

A hatáskörök nem keveredésének eredményeként tehát hazánkban a bíró „nem alkot jogot”, csak kiolvassa a jogszabályokból, hogy mit kell tenni a jogi norma elemeinek a megvalósulása

esetén és ő maga fogja – ítélet formájában – a jogi normában foglalt jogkövetkezményt „foganatosítani”.

Mivel még azonos szintű bíróságok között sincs két ugyanabból a bíróból álló ítélethozó testület, így előfordulhat, hogy ugyanazt a tényállást a két AZONOS SZINTŰ BÍRÓSÁG KÜLÖNBÖZŐKÉPPEN ÉRTELMEZ(het)i.

Mivel a bíró kizárólag a jogszabályoknak és saját lelkiismeretének van alárendelve az ügy elbírálásakor, így tehát akár azonos tényállás mellett is eltérő jogi következtetésre, értelmezésre juthat az különböző helyszíneken lévő, de azonos szintű bíróság.

Mit szabályoz a jogi norma, azaz az egyes jogszabályi rendelkezés?

Azokat az életviszonyokat (tehát felek közötti kapcsolatok azon fajtáját), amelyekbe – közösségi ÉRDEKből – az „állam beleszól” **jogviszonyoknak**, vagyis **jogilag leszabályozott társadalmi viszonyoknak** nevezzük.

A jogviszonyok alanyai, szereplői: **a jogalanyok** (ún. SZEMÉLYEK), akire nézve a jogi norma rendelkezést tartalmaz.

A jogviszony tartalmát azok a **jogok és kötelezettségek** töltik meg tartalommal, amelyet a jogi normában szereplő rendelkezés „ad” a feleknek.

A jogszabályon belül az egyes normák **a paragrafusokban, illetve bekezdésekben**, illetve annak még kisebb egységeiben a **pontokon** belül fogalmazódnak meg.

A jogszabályt attól függően nevezhetjük konkrétan törvénynek, rendeletnek, hogy már tudjuk azt, hogy milyen jogalkotó/alanyi jogforrás hozta létre.

A jogszabályok megjelenési formája

Egy TÖRVÉNY az alábbi módon „jelenik meg”- *pl. 2012. évi I. tv- A Munka törvénykönyvéről* -(lásd. Mt.)

- ✓ Ahol a **2012. évi** = (MIKOR?) vagyis a kibocsátásának ideje **arab számmal**
- ✓ **I.**= adott évben HÁNYADIK törvény **római számmal**
- ✓ **tv** =törvény (azaz a konkrét jogszabály megjelölése, típusa)
- ✓ + jogszabály elnevezése **szöveges megjelenítéssel (jelezve, hogy konkrétan miről szól)**

Egy RENDELET a törvényhez képest kicsit másképpen „fest”

pl.:268 /2012.(IX.20.) Korm.r. -a MAL Magyar Alumínium Termelő és Kereskedelmi Zártkörűen Működő Részvénytársaság stratégiailag kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetnek minősítéséről

Ahol a **268** = arab számmal, hogy az adott jogszabály a konkrét kibocsátó szervtől származóan hányadik az adott évben

/=„per”

2012 = a kibocsátásának éve **arab számmal**

(IX. =hónap jelölése római számmal

20.)= a megadott hónap napjának jelölése arab számmal

Korm r. = jogszabály konkrét létrehozójának (jogalkotó) megnevezése

+ jogszabály elnevezése szöveges megjelenítéssel (jelezve, hogy konkrétan miről szól)

Egy jogszabály felépítése:

- ✓ A törvény megnevezése: pl. 2012.évi I. tv. a Munka Törvényről
- ✓ A tv. célja, előzménye =preambuluma
- ✓ Belső tagolása: Rész- Cím -(alcím) -fejezet-§ azaz **paragrafus** -( ) azaz **bekezdés** -...)
pont

Pl.: 13 § (1) a.)= „a tizenharmadik paragrafus, első bekezdésének ,a pontja”

A jogszabályok a legkisebb egységei az államilag létrehozott normáknak, amelyek írott formában kerülnek megalkotásra és a Magyar Közlönyben jelennek meg.

A jogágak

A jogszabályok – meghatározott logika alapján - nem csak önmagukban értelmezhetőek, hanem egy-egy nagyobb (al)rendszer részeként is.

Ennek megfelelően **a jogszabályok jogágakra oszthatók**, amelyek pedig így a teljes jogrendszert hozzák létre.

A **jogág** az **azonos vagy hasonló életviszonyokat**, azonos módon szabályozó **jogszabályok összessége**, nagyobb egysége.

A jogviszonyok is szükségképpen besorolhatóak valamelyik jogág alá is, hiszen az életviszonnyal érintett alanyok között szükségképpen olyan kapcsolat keletkezik, módosul vagy éppen szűnik meg, ami az adott jogághoz tartozik.

Képletesen szemlélve ha a jog kapcsán elképzelünk egy nagy fát, akkor a jogszabályok jelentik a fa leveleit, míg a jogágak a fa főbb(el)ága(zás)ait szimbolizálják, míg maga a fa teljessége a jogrendszer.

A látszólag különböző jogágak is két jól elkülöníthető kategóriát képeznek a jogrendszeren belül, mégpedig **a közjogi és a magánjogi jogágak** rendszerét.

1.4. Közjog és magánjog; hasonlóságok és különbségek

A közjog feladata egyrészt az állami-önkormányzati, illetve közhatalmi funkciók ellátása, és az ezzel kapcsolatos szervezeti jogok gyakorlása és kötelezettségek teljesítése.

A közjogi jogágak jellemzője éppen ezért, hogy az adott életviszony „szigorúbb” állami kereteken belül szabályozott, mivel az abban **szereplő felek közül az egyik valamilyen állami szerv**, amely a másik féllel eleve **alá -fölrendeltségi kapcsolatban**, ún. vertikális jogviszonyban van.

A felek akarata kevésbé van jelen a szabályozás során, mivel elsődlegesen **a jogszabályban megfogalmazott – kógens - rendelkezések az irányadók** a felek kapcsolatára nézve, azaz eleve meghatározott a jogszabályi rendelkezések által, hogy mit tehetnek vagy nem tehetnek ahhoz a felek, hogy a jogszabály adta keretek közöttinek minősüljön mindkettőjük magatartása.

Fentiekén túl a közjogi jogágak esetben egy esetleges jogszabály-sértés során az állam **közvetlen beavatkozására** is számíthatnak a jogszabállyal érintett felek, így nem szükséges, hogy az érdekében sértett fél közvetlenül lépjen fel a jogsértővel szemben, mivel az állami szervek **„hivatalból” is jogosultak eljárni**.

A közjogi jogágak különösen:

- ✓ a büntetőjogi jogág,
- ✓ a szabálysértési jogág,
- ✓ a közigazgatási jogi jogág (államigazgatási jog),
- ✓ a pénzügyi jogág

❖ **A „büntetőjog”** fókuszában a társadalomra NAGYOBB FOKBAN veszélyes és éppen ezért büntetendő cselekmények (bűncselekmények) állnak.

A bűncselekményekkel kapcsolatos konkrét jogszabályok egyik része, azaz a büntető „**anyagi jog**”, magával az elkövetési magatartással (Mit), az elkövetővel (Ki), illetve az elkövetett cselekményeket szankcionáló büntetés típusával, illetve mértékével foglalkozik. Lényegében a „**tartalmi**” szabályozási keretet adja meg, amely írott formában a **Büntető Törvénykönyvben (lásd. Btk.)** ölt testet.

A szintén büntetőjogi jogághoz tartozó **Büntető eljárásról szóló törvény (Be.)** a Büntető törvénykönyvhöz kapcsolódóan már a büntetés **formai részleteit** rögzíti, úgymint hogyan zajlik az igazságszolgáltatás folyamata; a nyomozás, az ügyészi szak, a büntető bírósági szak szabályai, illetve a büntetés kivitelezésének részleteit taglalja. Lényegében „csak” **alaki dolgokkal, azaz eljárásjogi** kérdésekkel foglalkozik.

Ezen két konkrét jogszabályon kívül természetesen még számos egyéb törvényi szintű, és akár alacsonyabb, azaz rendeleti szintű jogszabály is a büntető jogág „családjába” tartozik, illetve tartozhat, ha annak fő szabályozási témája a bűncselekmények köré összpontosul.

❖ **A szabálysértési jog** fókuszában már az a cselekmény áll, amely „csak” **csekélyebb** fokban veszélyes a társadalomra. A definícióból is kitűnik, hogy szabálysértési jognak **köze van a büntetőjoghoz ugyanakkor a közigazgatási jog** számos ismervét is hordozza. Míg a bűncselekmények nagyobb fokú normasértést jelentenek, addig a szabálysértések ehhez képest kisebb fokúak.

A szabálysértési tényállások egyik nagy csoportját ún. **bagatell büntetőjognak is** nevezik, és idetartoznak azok az elkövetési magatartások, amelyeknek megvan a párja a büntetőjogban is, de a társadalomra veszélyesség kisebb mértéke, az alacsonyabb elkövetési érték stb. alapján „csak” szabálysértési szankció fűződhet hozzájuk (ilyen például a lopás, a csalás, a szándékos rongálás szabálysértési megfelelője).

A szabálysértések másik csoportját a **közigazgatás-ellenes tényállások** képezik. Ezek – funkciójukat tekintve – egyértelműen közigazgatási szankciónak minősülnek (például személyazonosság igazolásának megtagadásával kapcsolatos szabálysértés).

Az eljáró szervek szintjén a **közigazgatási szervek** fogják vizsgálni a szabálysértési elkövetési magatartást, és **nem a büntető bíróságok**, de viszont negatív jogkövetkezményként -a büntetőjogi negatív jogkövetkezményekhez hasonló- büntetést és intézkedést alkalmazhatnak.

Érdemi döntésként nem ítéletet hoznak, hanem **határozatba foglaltan** jelenik meg az általuk alkalmazott **negatív jogkövetkezmény**.

A szabálysértési jog a büntetőjogi felelősségi dogmatikára épít, és ezért a szándékosság– gondatlanság fogalompáron alapuló bűnösséget megkívánja a szabálysértési felelősséghez. Emellett azonban a szabálysértési jog továbbra is jórészt a közigazgatási anyagi jog érvényesítését célozza, azaz a különös részi tényállások többségét valamely közigazgatási ágazat normái adják.

❖ **A közigazgatási jogi** jogág kapcsán tisztázásra szorul a közigazgatás szó jelentése. Azon állami szervezetek összességét jelenti, amelyek az állam, mint legfőbb jogi személy **helyett és nevében** - a jogszabályok előírásainak megfelelően- **közfeladatokat** látnak el.

Elhelyezkedésük alapján beszélhetünk **centralizált** (azaz központi) és **decentralizált** (azaz helyi) közigazgatási szervekről, azaz a helyi közügyekben az **önkormányzati igazgatás**, az országos jelentőségű ügyekben **a központi közigazgatás** jár el. Közös elem mindkettőnél, hogy a „köz” (lásd. KÖZösség- „társadalom tagjai”) érdekében történik a közigazgatási szervek felállítása és működtetése.

A közigazgatási szerveket gyűjtő kategóriaként állami „**hatóságok**” elnevezéssel is illelhetjük, megkülönböztetve ezeket a döntési mechanizmusukban egyébként sok hasonlóságot mutató - állami- igazságszolgáltató szervektől, azaz a Bíróságoktól. A közigazgatási szervek hatósági szerepkörére utal egyebekben közigazgatási **hatósági** eljárás kifejezés is.

Mivel **a hatóságok** is az államnak egy-egy megtestesítői, amelyek alapesetben nem tudnak önállóan akaratot kinyilvánítani, döntéseket hozni, így **helyettük és nevükben** ezt mindig valamilyen természetes személy az adott Hatóság képviseletében eljárva – ügyintézőként- teszi meg. Vagyis a közigazgatásban dolgozó „**hivatalnok**” az a **köztisztviselő vagy kormánytisztviselő** személy, aki foglalkozásánál fogva, illetve munkaköréből adódóan **közszolgálati jogviszony** keretében a közigazgatási eljárást „Hatóságként” lefolytatja. A hatósági eljárás során az **ügyfél** alá-fölérendeltségi viszonyban van az adott közigazgatási szervvel, ebből adódik, hogy a közjogi jogágak közé sorolandó.

Azt, hogy a közigazgatási eljárásban érintett jogalanyoknak „általában” miként kell eljárnia, mikor, mit és hogyan kell vagy lehet tennie, azt a közigazgatásról szóló „általános” jogszabály tartalmazza- lásd. **Ákr. (Általános közigazgatási rendtartás)** Az Ákr. 2018. január 1. napján lépett hatályba és egyúttal hatályát veszítette a korábbi szabályozó (lásd. Ket)

Az **Ákr.** az anyagi jogi normák végrehajtására hivatott **ALAKI jogi/eljárásjogi** rendelkezések összessége. Mögöttes jogszabályi alapja az Alaptörvény.

Mivel a közigazgatáshoz tartozó ügyek nagyon sokrétűek, így a konkrét tevékenység ellátásának eljárási szabályait a **generális jogszabályt kiegészítő** és az adott szervhez kapcsolódó **speciális jogszabályok** tartalmazzák- ágazati jogalkotó(k)hoz delegáltan. Azaz az általános szabályokon túl a szükséges sajátosságokat az ágazati különös eljárási szabályok tartalmazzák kiegészítő eljárási rendelkezésként, illetve magukat a konkrét anyagi jogi szabályokat is.

A közigazgatási eljárás legfontosabb – törvényi- szabályait tehát az Ákr.-ben találjuk; míg a **Közigazgatási Perrendtartásról (Kp.)** szóló törvény határozza meg a közigazgatási perek szabályait.

❖ **A pénzügyi jog** olyan közjogi jogág, ahol az állam pénzügyi érdekei védelmében közhatalmi jogosítványaival lép fel, illetőleg szabályozza az államhatalom számára releváns pénzügyi folyamatokat.

Alterületei többek között, az adójog, az illetékjog, a vámjog, a költségvetési jog, a bankjog, és a tőzsdejog

❖ **A közbeszerzési jog**, de bizonyos aspektusaiban **a versenyjog is** erős közjogi vonásokkal rendelkezik, bár kétségtelenül a gazdálkodó szervezetek mindennapjaihoz is kapcsolódnak.

A közjogi jogágak mellett megjelenő **magánjogi jogágak alrendszerei** éppen ellentétes előjelűek a korábban ismertetett jogterületekkel.

A magánjog az független és önálló egyéni cselekvés és önszerveződés jogterülete.

A képzeletbeli fa „jobb oldalán” elhelyezkedő ágakra jellemzően a felek közötti **mellérendelt viszony** a meghatározó, mégpedig úgy, hogy a felek partnerként, egyenrangú félként vesznek részt a kapcsolatban, legyen szó bármilyen jogalanyiságú személyről.

Éppen ez az együttműködési hajlandóság tükröződik vissza a rájuk vonatkozó szabályozásban, hiszen a felek akarata a domináns a jogszabályi akarattal szemben. A normák zöme tehát megengedő, azaz **diszpozitív**, mert így biztosított az akarati autonómia.

A diszpozitivitás nem azt jelenti, hogy egy engedő rendelkezés ne lenne közvetett módon „kötelező” a felekre nézve, hiszen ha a felek nem tudnak megegyezni a diszpozitív szabálytól való eltérés jellegében, vagy egyszerűen elmulasztják, hogy az eltérésben megegyezzenek, akkor a diszpozitív szabály kell érvénybe lépjen.

Inkább egy mögöttes, biztonsági rendelkezést érthetünk alatta, hogy elsősorban a felek akaratá legyen a mérvadó.

Az esetlegesen bekövetkező normasértés, illetve jogsérelem orvoslása is eltérően valósul meg, a magánjogban, mint a közjog esetén, mert **az állam** csak **közvetett módon** avatkozik be a felek kapcsolatába, amennyiben a sérelmet szenvedett fél erre „felhatalmazza” - perindítás formájában- az állam erre kijelölt jogalkalmazó szervét.

A magánjogi jogágak különösen:

- ✓ a polgári jog,
- ✓ a családjog (habár jelenleg már nem elkülönült jogág)
- ✓ és a társasági jog, vagy más néven gazdasági/ gazdálkodó szervezetek joga

❖ **A polgári jogi jogág** a magánszemélyek és gazdálkodó szervezetek (jogalanyok) vagyoni és személyi viszonyait szabályozza.

Főbb törvényei:

a, A Polgári ANYAGI jog (mint TARTALOM) – **A Polgári Törvénykönyv (Ptk.)**

b, és a Polgári Eljárásjog (mint FORMA) :–**A Polgári Perrendtartás .-(Pp.)**, amely a polgári jogi bíróságok elé kerülő polgári jogi ügyek elbírálásának rendjét szabályozza.

❖ **A társasági jog/gazdasági jog, illetve gazdálkodó szervezetek joga** az egyes gazdálkodó szervezetek közötti viszonyokat szabályozza

Főbb törvényei:

a, A gazdasági társaságok, azaz cégek vonatkozásában: anyagi jogilag a Gazdasági társaságokról szóló törvény (Gt.) HELYETT az - új- a **Polgári Törvénykönyv (Ptk.)**,

b,míg eljárásjogi legfőbb jogszabálya a **Cégtörvény (Ctv.)**

A szintén gazdálkodó szervezetekhez tartozó egyéni vállalkozások vonatkozásában az **Egyéni vállalkozásról és egyéni cégről szóló törvény (lásd. Evec tv.)** a szabályozási alap, míg a non profit gazdálkodó szervezetek kapcsán pedig a Polgári Törvénykönyv mellett a **Civil törvény** lesz az általános érvényű jogszabály, amelyeket egyéb hozzájuk kapcsolódó jogszabályok egészíthetnek ki.

A mellérendelt kapcsolatoknál a **vízszintes irányú- horizontális- jogviszony** két oldalán elhelyezkedő felek mindegyike „egyenlő” mértékű jogokkal és kötelezettségekkel bír. Ami az egyik oldal kötelezettségeként jelenik meg, az a másik oldalon jogosultságként realizálódik.

Ha mellérendelt kapcsolatokról beszélünk, akkor akarva- akaratlanul is a „szerződések” jutnak eszünkbe (?!). Nagyon lényeges tehát, hogy függetlenül attól, hogy milyen előtag szerepel a szerződés szó előtt, a szerződés fogalmából, illetve rendszertanából adódóan „bármilyen” szerződésről is legyen szó, akkor a felek mellérendeltsége lesz a meghatározó, még egy olyan egyenlőtlen helyzetű kapcsolatban is, mint a nem elsődlegesen Ptk. által szabályozott, de szerződéses kapcsolatot feltételező munkaviszony.

Mivel a versenyszektornak vagy más néven **piaci szektornak** a **munkaviszonyon** (mint önállóan vagy függő munkán) kívül léteznek **egyéb foglalkoztatási módjai** (lásd. ún. Önálló munka- **megbízási jogviszony és a vállalkozási jogviszony**) is, ami viszont „színtiszta” polgári jogi szerződésen alapuló kapcsolat, így a munkajog akár lehetne magánjogi jogi jogviszony is, viszont a másik két jogviszonnyal ellentétben a munkaviszonyt egy alá-fölérendeltségi függelmi viszony is kiegészíti.

Tekintettel arra, hogy „dolgozni”, azaz munkát végezni a közszférában (így többek között közalkalmazottként, illetve közszolgálati tisztviselőként) is lehet, így célszerűbb a „munkajogot”, vagy még inkább foglalkoztatási jogot a **vegyes szakjogágak** közé sorolni, főleg, hogy a közszférában nagyon erősen kimutatható az alá -fölérendeltségi viszony mellett, a felek korlátozottabb rendelkezési jogosultsága.

Összességében elmondható, hogy mind a közjogi jogágak, mind pedig a magánjogi jogágak élén van egy „sereghajtó” jogág, amely a többi jogághoz képest „első az egyenlők között”. A közjogon belül ilyennek tekinthető bizonyos értelemben a **büntetőjog**, és ennek magánjogi párja a **polgári jog**.

Büntetőjog	Polgárjog
Közjog	Magánjog
✓ szabályai kötelező (kógens) tartalmú normák	✓ szabályai megengedő (diszpozitív) tartalmú normák

✓ A felek alá-fölé rendeltségi viszonyban állnak egymással	✓ A felek mellérendeltségi viszonyban állnak egymással
Főbb jogszabályai: Be (Forma)- Btk.(Tartalom)	Főbb jogszabályai: Pp. (Forma) -Ptk. (Tartalom)
A szabályozás célja: Elrettentse az elkövetőt és a társadalom többi tagját is hasonló cselekmények elkövetésétől. – elkövetőn a fókusz	A szabályozás célja: a vagyoni viszonyaiban „sértett félet”/károsultat igyekszik a kártérítés intézményén keresztül olyan helyzetbe hozni, mint ha nem történt volna károkozás.- a károsultra „koncentrál”
Funkciója: prevenció – azaz megelőzés (speciális esetben retorzió -quazi „megtorlás”)	reparáció , azaz helyreállítás, illetve erkölcsi és más sérelmek bekövetkezése esetén a kompenzáció - azaz „kiegyenlítés”
vétkeességi alapú felelősségi rend az egyén szubjektuma központi tényező	felróhatóságon alapuló felelősségi rend ☐ szerződés megszegéséért való felelősség(kontraktuális) és szerződésen kívül okozott károkért fennálló ☐ felelősséget (deliktuális). lásd-.a konkrét károkozótól elvonatkoztatott magatartási mércéhez való viszonyítás- adott helyzetben általában elvárható gondosság

A jogrendszer

A jog „legnagyobb” egysége a JOGRENDSZER, amely magába foglalja az adott állam **érvényes és hatályos jogszabályainak** összességét. (A jogrendszeren kívül helyezkednek el az érvénytelen és a hatályon kívül helyezett jogszabályok)

Az egyes államok önállóságát és függetlenségét / ld. autonómia és szuverenitás/ többek között az is mutatja, hogy rendelkeznek- saját - jogrendszerrel. Minden államnak egy jogrendszere van , azaz egyszerre egy államhoz egy – valamilyen típusú- jogrendszer rendelhető, amely viszont különböző jogágakra oszlik, a közjogon és magánjogon belül is.

A jogrendszerek TÍPUSAI:

I. A **kontinentális államokra** az ún. kontinentális jogrendszer jellemző, ahol a “törvények uralma” lesz a meghatározó – azaz ahol a **jogalkotó és jogalkalmazó hatalom elkülönül** egymástól;

A bíróságok és így a bírák csak **ALKALMAZZÁK** és nem létrehozzák a „jogot”. Egyebekben csak a jogszabályoknak vannak alárendelve, illetve alávetve; azaz nem utasíthatók; pártatlanok és függetlenek.

A jogrendszer tényleges rendszer jellege abban is megmutatkozik, hogy egyes elemei összetartozóak, koherensek, emellett pedig egyes jogi normák egymásnak nem mondhatnak ellent

A koherenciát biztosító elvek többek között, hogy

- ✓ a magasabb szintű jogszabály lerontja az alacsonyabb szintűt
- ✓ a későbbi jogszabály lerontja a korábbi
- ✓ a különös jogszabály lerontja az általánost

II. Az angolszász országok a **common law** jogrendszert alkalmazzák, ami a **bíró alkotta jogot**, vagy másnéven “**precedens jogot**” jelenti, vagyis amikor a bíró egy korábban hozott ítéletet az analógia azaz hasonlóság alapján a konkrét –előtte folyó – ügyre **ALKALMAZZA**, ezzel a bíró maga is jogalkotóvá válik.

Emellett ezen jogrendszer típusnál a laikus elem beemelése is megjelenik az igazságszolgáltatásba esküdtbíráskodás formájában.

A magyar jogrendszer részei:

Tágabb értelemben a jog nem csak a tényleges jogrendszerből áll, hanem kiegészül két másik elemmel is

A nemzeti jog – “**ún. belső jog**” (lásd. rendes és rendkívüli jogrend) mellett megkülönböztetünk:

✓ az uniós jogot – **ún. külső jogot**

Az uniós jog dominanciája/szupremáciája érvényesül a belső joghoz képest. Az uniós jog összességét **acquis-nak** vagyis ”- közösségi vívmányoknak hívjuk és az alábbi elemekből tevődik össze:

- **Elsődleges uniós jogforrások**- amely az alapító szerződések (azaz Római Szerződés) + az ezt módosító szerződések (+ csatlakozási szerződések) összessége

- **Másodlagos uniós jogforrások:**

- **EU rendelet** (amely esetben a közvetlen hatály és közvetlen alkalmazhatóság érvényesül a belső jogban, vagyis nincs szükség további állami aktusra, hogy a belső jog részévé válják ez aa típusú jogszabály.

Nem keverendő össze az uniós rendelet a nemzeti rendeletalkotók által létrehozott rendeletekkel. Sőt az elnevezése alapján egy nemzeti törvénynél „gyengébb” jogszabályra is gondolhatnánk, pedig valamennyi törvénynél, így az Alaptörvénynél is erősebb jogszabályról van szó.

- **EU irányelv** –a **jogharmonizáció** kérdése ezen típusú jogszabálynál merül fel a magyar jogrenddel szemben álló , ugyanakkor már meglévő jogszabályok vonatkozásában

mindkét jogszabály típust az EU Miniszterek Tanácsa és az EU Bizottság alkothatja meg)

- **Harmadlagos jogforrások**- a közösség általános jogelvei, az Európai Unió Bíróságának határozatai, illetve a két és többoldalú egyezmények az Unió és 3. állam között

Az Európai Unió Bíróság jogfejlesztésének köszönhetően került többek között kimondásra az **uniós jog elsőbbségének, azaz szupremáciájának elve** a nemzeti joghoz képest.

✓ **nemzetközi jog**

A nemzetközi jogot elsősorban az államok, illetve nemzetközi szervezetek alkotják a nemzetközi kapcsolataik szabályozására. Lényegi tulajdonságait tekintve a nemzetközi jog szinte minden szempontból – így például a jogalkotás, a jogalkalmazás és a szankciórendszer

terén – számottevő mértékben különbözik az államok belső jogától, mégis kiemelkedően fontos szerepet tölt be a nemzetközi közösség életében.

Ebben az értelemben „nemzetközi jog” kifejezés alatt inkább a nemzetközi közjogot értjük, amely olyan területekkel foglalkozik, mint az emberi jogok, a nemzetközi szerződések joga, a tengerjog, a nemzetközi büntetőjog és a nemzetközi humanitárius jog.

Ehhez képest a nemzetközi magánjog – vagy kollíziós jog –, csak tágabb értelemben tartozik a nemzetközi joghoz, mivel olyan eljárásjogi szabályok sora jellemzi, amelyek meghatározzák, hogy egy adott jogvita mely jogrendszer alá tartozik, és melyik ország joga alkalmazandó rá. Ezek a szabályok akkor alkalmazandók, amikor egy jogvita határokon átnyúló elemet tartalmaz, például olyan szerződést, amelyet különböző államokban lévő felek kötöttek, vagy amikor a határokon átnyúló elem egy több joghatóság alá tartozó országban.

A jog keletkezés formái:

A jogrendszerek kapcsán már említésre került, hogy azok vagy

- ✓ a **jogalkotói** joglétesítés (jogalkotás) vagy
- ✓ a **jogalkalmazói** jogkeletkezés (norma létrehozása) eredményeképpen jönnek létre.

Minden állam maga határozza meg, hogy melyik típusú **jogkeletkeztetési módot** helyezi előtérbe.

A modern kontinentális jogrendszerekben a **jogalkotói jog kizárólagosságára** való törekvés figyelhető meg, így a **magyar jogforrási rendszerben** is a **jogalkotói jog** elsődlegessége érvényesül.

A magyar jogrendszer tehát **nem precedensrendszer**, hanem a kontinentális jogrendszerekhez kapcsolódóan itt a **döntés alapját a jogszabályok jelentik, azaz a jogalkotói joglétesítés a meghatározó.**

❖ **Jogalkotói** – vagy írott – jogforrásoknak nevezzük az állam jogalkotó szervei által létrehozott jogszabályokat.

Az ÁLLAMI szervek JOGALKOTÁSa megvalósul tehát:

a, **törvényalkotás**- mint ELSŐDLEGES jogalkotás- (lásd. Országgyűlés/Parlament által)

b, valamint a **rendeletalkotás**- mint MÁSODLAGOS jogalkotás – (lásd. rendeletalkotásra jogosult állami szervek) -formájában

A jogalkotás tehát egy specifikus állami tevékenység, amit közhatalmi szervek végezhetnek- és amelynek végeredményeképpen jogszabály jön létre.

Az ilyen elsődleges JOGALKOTÁS jogszabályi alapja:

- az Alaptörvény
- a 2010. évi CXXX. tv a jogalkotásról:

lásd. A jogszabályok mellett léteznek ún. közjogi szervezetszabályozó eszközök (Ezek NEM jogszabályok, de mégis bizonyos személyek meghatározott körére nézve rendelkezéseket állapítanak meg. Általánosságban az állampolgárokra nézve SOHASEM állapíthatnak meg kötelező szabályt.

Fajtái: normatív határozat és normatív döntés

❖ A jogalkotói jogalkotás mellett kiegészítő jelleggel megvalósulhat a **jogalkalmazói** – vagy nem írott – jogforrások által az állam jogalkalmazó szervei döntéseiben keletkezett jog. Ez esetben a jogi normák a jogalkalmazó szervek tevékenysége során, ahhoz kapcsolódva jönnek létre, alakulnak ki.

A jogalkalmazói jogképződésen belül a jog létrejöttére vonatkozóan alapvetően két jogképződési mód különböztethető meg: **az ún. bírói jog és az ún. szokásjog.**

1, „A bíró alkotta jog”-

Korábban már leszögeztük, hogy hazánkban az egyes hatalmi ágak elválasztásának köszönhetően kifejezetten a jogalkotói szervek keletkeztetik a jogot, míg a bíróságok csak alkalmazzák azt. Mégis éppen miatt, hogy az azonos szinten elhelyezkedő bíróságok a különböző helyszínen jelentkező „igazságszolgáltató” tevékenységük során akár nagyon eltérően értelmezhetik a jogot, ami jogbizonytalansághoz vezetne, emiatt kontinentális jogrendszerben is megjelent több olyan elem, amely az úgynevezett **jogegység** kialakítását célozza. A jogegység egy olyan megcélzott állapot, amikor is a különböző bíróságok **egy adott jogszabályt azonos tényállás mellett azonosan értelmeznek**. Ennek a biztosítása hazánkban elsősorban a Kúriának, mint a Bírói szervezetrendszer legfelsőbb szintjének a feladata.

A Kúriának e feladata ellátására több **ún. elvi iránymutatási eszköz** is a rendelkezésére áll.

A Kúria legerősebb eszköze a jogegység biztosítása érdekében **a jogegységi határozat, melynek főbb jellemzői, hogy:**

- minden bíróságra kötelező, maga a Kúria is csak újabb jogegységi eljárással térhet el egy jogegységi határozattól
- nem egyedi ügyben születik, hanem a célja kifejezetten a jogegységesítés
- számos tekintetben inkább emlékeztet egy jogszabályra, mint egy bírói döntésre.

2, A szokás- mint rendszeresen ismétlődő magatartás

A szokásjog- a társadalmi gyakorlatból alakul ki úgy, hogy a jogALKALMAZÓ szervek a tevékenységük során figyelembe veszik a „mindenki által bevett” és elfogadott társadalmi szokásokat és így adott esetben joggá alakítják át.

Képlékenyebb, mint a tényleges jogalkotó által létrehozott jog.

1.5. A jogalkotó szervek a jogforrási hierarchia tükrében

A jogforrástan lényegében arra a kérdésre keresi a választ, hogy az adott jogi ügy eldöntéséhez a vonatkozó jogi rendelkezések honnan erednek, azaz kitől származnak, másrészt, hogy milyen dokumentumból, vagyis norma-típusból ismerhetők meg az általuk hozott rendelkezések.

Ennek megfelelően A JOGFORRÁS szó kettős jelentéssel bír: egyrészt **jelöli azt** a hatalmi szervet, **amely jogosult megalkotni az adott normát; másrészt maga az írott normára is** utal.

A jogforrások egyes típusa egyben meghatározza azt a tárgyi és alanyi kört is, aki számára, és amilyen módon az adott norma jogot és kötelezettséget teremt. Ezzel el is jutottunk két további alapfogalom, vagyis a jogszabály **érvényessége és a jogszabály hatályossága** kérdésköréhez

A jogszabály abban az esetben érvényes, ha létrehozása során betartották a norma alkotására vonatkozó szabályokat, azaz a norma létrehozására jogosult szerv hozta létre, és a létrehozásra irányuló eljárásban nem sértették meg az erre vonatkozó szabályokat. Az érvényesség lényegében egyfajta megismerhetőséget is takar, hiszen csak az érvényesen létrehozott normahirdethető ki megfelelő módon, és így a későbbiek során csak a kihirdetést követően kérhető számon azoktól, akikre vonatkozik.

Az érvényesség vizsgálata után merülhet fel **a hatályosság** kérdése, amely az **alkalmazhatósági** kört adja meg.

A tárgyi hatály a mire alkalmazhatóságot, míg a személyi hatály a kire alkalmazhatóságot, illetve a területi hatály a hol alkalmazhatóságot jelöli ki. Az időbeli hatályosság alatt azt az

időszakot értjük, amely az új norma megalkotása és kihirdetése utáni használatbavételtől a hatályon kívül helyezésig terjed.

A JogALKOTÓ szervek:

I. Központi szintű (centralizált) jogalkotók:

1, **Országgyűlés - törvényt** alkot (Az Alaptörvényt, mint “első az egyenlők közötti - speciális törvényt is a Parlament hozza létre)

A törvények altípusai:

➤ „**sarkalatos törvények**” (elfogadásához és módosításához valamennyi országgyűlési képviselő kétharmadának érvényes szavazata szükséges.)

➤ **sima törvények**

A törvényekről elmondható, hogy inkább általános, személyek nagyobb körét érintő szabályokat tartalmaznak, míg a többi – alacsonyabb szintű- jogforrás esetében vagy a személyi kör, vagy a jogforrás által lefedett terület korlátozott, vagy éppen a törvényhez képest részletszabályt megállapító.

2/A, a **Kormány** (azaz a miniszterelnök+ miniszterek együtt), mint testület - **rendeleteket** alkot;- (lásd. **Kormányrendelet**)

2/B, a **Magyar Nemzeti Bank elnöke** (önállóan a saját feladat és hatáskörébe tartozó kérdésben)– **MNB elnöki rendelet**

3, a **Miniszterelnök** (önállóan/ „egyedül”) – **rendeletet**

4, A kormány tagjai (**miniszterek**) **külön- külön - rendeleteket** alkotnak;- lásd. egyes miniszteri rendeletet-(pl. Emberi Erőforrások miniszterének rendelete- EMMI rendelet, Belügyminiszter- BM rendelet...stb.)

5, a **miniszterek együttesen-** rendeletet- pl.BM-HM rendelet

6, **önálló szabályozó szerv vezetője** rendeletet-lásd. Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság ilyen önálló szabályozó szerv

(A PSZÁF az ötödik Alkotmánymódosítás révén megszűnt önálló szabályozó szerv lenni és beleolvadt az MNB-be)

II. Helyi szintű (DECENTRALIZÁLT) jogalkotók:

1, Önkormányzatok képviselőtestületei és közgyűlései, mint testület- **önkormányzati rendeleteket** alkotnak.

Ezek a jogalkotók **ÁLTALÁNOS/NORMÁL JOGREND** idején jogosultak az említett jogszabályok kibocsátására, de az ún. **KÜLÖNLEGES JOGREND ESETÉN** más jogalkotókról beszélünk, így

- a Honvédelmi Tanács- rendkívüli állapot,
- míg a köztársasági elnök- szükségállapot idején rendeletalkotónak minősül.

Ezen rendeletfajták azonban törvényen felül állnak, azaz a különleges jogrend idején felülírják az általános jogrend idején érvényes hierarchiát.

A nemzeti, azaz a belső jogon belül is működik tehát egyfajta rend, amit **jogforrási hierarchiának** hívunk, ami annyit tesz, hogy az egyes jogalkotók által létrehozott jogszabályoknak eltérő „erősségük van” van.

Mivel a különböző típusú, és jogalkotó által létrehozott jogszabályok egymással alá-fölé rendelt kapcsolatban állnak, így az alacsonyabb szintű jogszabály nem lehet ellentétes a magasabb szintű jogszabállyal. Ezen elv a jogrendszer ellentmondásmentességét, kiszámíthatóságot és a jogbiztonságot segíti elő.

Elsődlegesen az **Alkotmánybíróság** „örkődik” a jogforrási hierarchia betartása felett az ún. **előzetes és utólagos normakontroll** alapján. Azaz az Alkotmánybíróság az Alaptörvénnyel összhangban vizsgálja a -kérelemmel érintett- „gyanús” jogszabályt, és amennyiben azt állapítja meg, hogy az ellentétes az Alaptörvénnyel, a vizsgált jogszabályt egészben vagy részben megsemmisíti, és felhívja a jogalkotót az Alaptörvénynek megfelelő norma megalkotására.

A hierarchia csúcsán tehát az **„Alaptörvény”** helyezkedik el, amely mint első az egyelők között törvény rögzíti egyebekben az egyén és állam viszonyait: (lásd. Az Alaptörvény korlátozza az államot, és jogi keretet szab az állam hatalomgyakorlásának az emberi jogok, a politikai és szabadságjogok meghatározásával.) Elfogadásához, módosításához az összes országgyűlési képviselő kétharmadának egyetértése szükséges.

Főbb részei:

- Az **állampolgárok** alapvető jogait, kötelezettségeit. Az emberi szabadságjogokat. Ezek garanciáit, korlátozásuk szabályait
- - Az egyes **állami** szervtípusok fő jellemzőit, felépítését, ezek egymáshoz való viszonyát

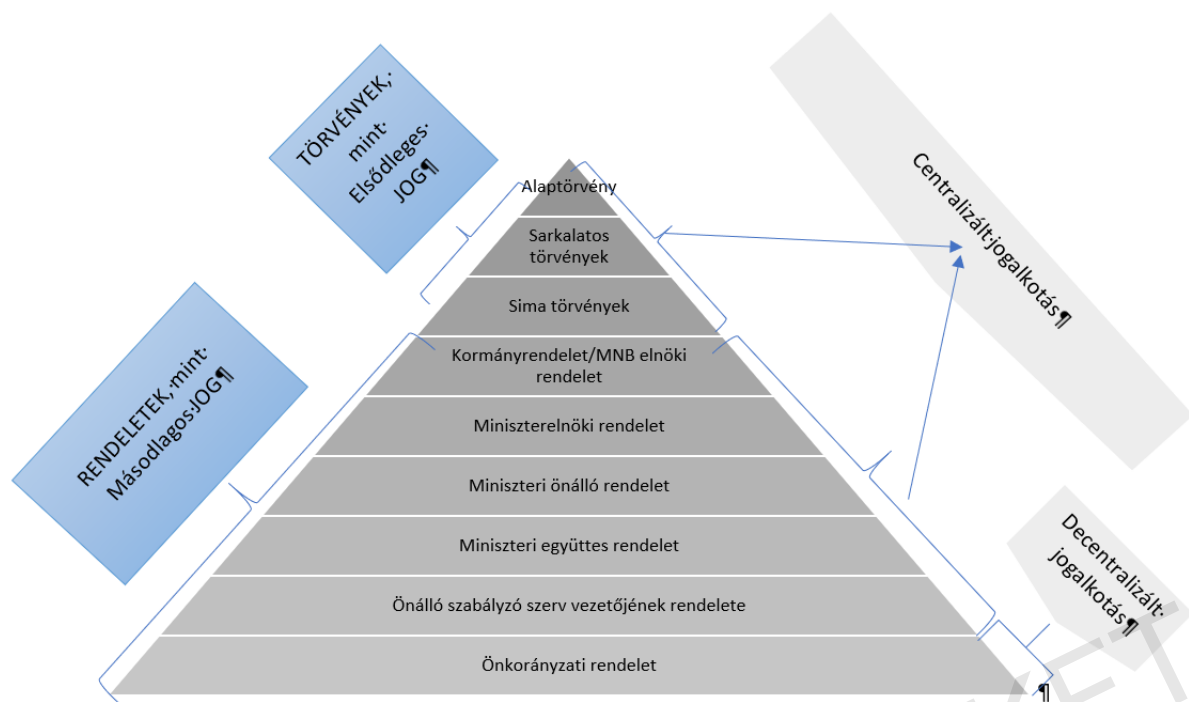
Az Alapvetések rész tartalmazza: az ország elnevezését, államformáját, címerét, zászlaját, ünnepeit,.....stb.

A jogforrási hierarchiában szereplő további jogszabályok a korábban már említett jogalkotó szervek által kibocsátott jogszabály típusokhoz igazodik.

Ennek megfelelően pl. egy Kormányrendelet erősebb, mint csak egy miniszter által létrehozott rendelet, hiszen az előbbi valamennyi miniszter és a miniszterelnök, mint a Kormány tagjai „közös” egyetértésben hozták meg, ehhez képest a miniszteri rendelet csak az adott miniszter feladat és hatáskörébe tartozó kérdésre „korlátozódik”.

Normál jogrend idején csak ezek a jogalkotó szervek vehetnek részt a jogi norma alakításában.

A különleges jogrend az állami hatékonyság fenntarthatósága érdekében megvalósított, átmeneti időre szólóan eltérített szükségességi és arányossági normarendszer, amely arányos eltérési lehetőséget biztosít a hatalommegosztáson alapuló államszervezeti szabályokhoz képest annak érdekében, hogy a különleges jogrendet kiváltó okra reagálást követően az állam működése mielőbb visszaállítható legyen az általános szabályok szerinti rendszerre.

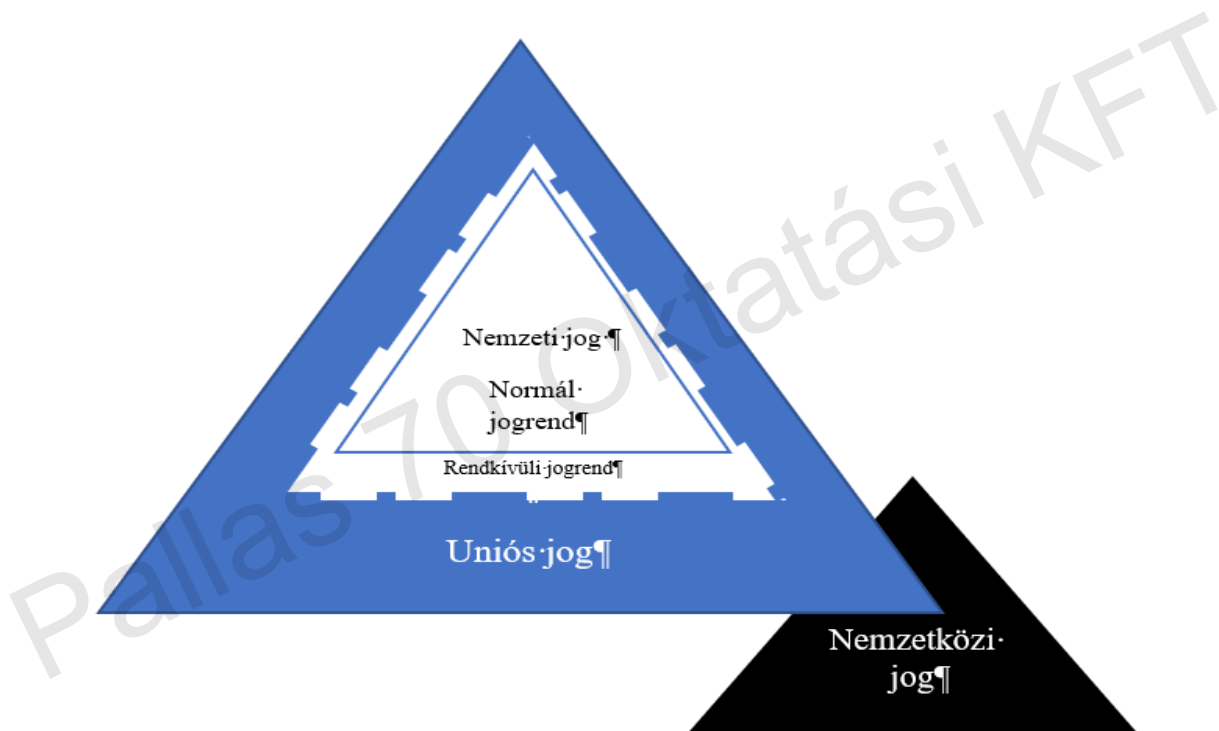
1.6. Nemzeti jog- uniós jog- nemzetközi jog egymáshoz való viszonya

Az Európai Unió joga, mint „**uniós jog**”, amely a Római Szerződést módosító Lisszaboni Szerződés hatálybalépése előtt, a „**közösségi jog**” elnevezéssel szerepelt, a hagyományos nemzetközi jogtól különböző, ugyanakkor autonóm és önálló jogrend, amely a tagállami jogban alkalmazandó, de anélkül, hogy annak kimondottan a részévé válna. Érvényessége az Európai Unió alapító szerződéseiből (úgy mint Római Szerződés, Maastrichti szerződés, Amszterdami Szerződés, Lisszaboni Szerződés) származik, és tagállami érvényesülését az EU Bírósága által kimunkált sajátos elvek – azaz az elsőbbség elve, a közvetlen és a közvetett hatály elve (értelmezési kötelezettség) – biztosítják, és amely az uniós rendeletek, mint uniós jogszabályok esetében kiegészül a közvetlen alkalmazandósággal.

Ebben az értelemben tehát mondhatjuk, hogy az uniós jog a belső jog felett helyezkedik el, annak szabályozására kihat. Mindez azt jelenti, hogy amennyiben a közösségi jog összeütközésben áll a tagállamok egyes jogszabályaival, akkor a közösségi jogot kell alkalmazni. Az elsőbbség nem csak a korábban, de a később megszülető nemzeti jogszabályokkal szemben is megmutatkozik. A nemzeti jogalkotó a közösségi jogszabályt egyoldalúan nem változtathatja meg, és nem hatálytalaníthatja. A **közösségi jog elsőbbsége** nem függ attól sem, hogy a nemzeti jogszabály milyen szinten helyezkedik el, azaz akár tagállam „alkotmánya” felett is állhat. A közösségi joghoz való nemzeti igazodás eszköze a

jogharmonizáció, amikor is a nemzeti jogszabályt az uniós jogszabályi rendelkezésekhez kell „alakítani”. Ez az uniós irányelvek esetében jelentkező belsővé tételben jelenik meg, mivel az uniós rendeleteket eleve közvetlenül hatályosulnak és alkalmazhatóak, azaz automatikusan a nemzeti jogrend részévé válnak.

Ami pedig a nemzetközi jogot illeti, a belső jog és a nemzetközi jog közötti összhang megteremtésének mikéntje minden állam szuverén döntése, vagyis az államok szabadon választhatják meg azt a jogtechnikát, amelynek alkalmazásával a nemzetközi jogi eredetű normák bekerülnek az államon belüli jog szférájába. Vagyis a nemzetközi jog a saját alkalmazási területén a belső joggal szemben belül abszolút elsőbbséget követel magának

***

II. A jogviszonyok potenciális alanyi köre

Az ember társas lény, így szükségképpen kapcsolatot teremt másokkal is. Az egyes életviszonyokban, mint társadalmi szituációkban kialakuló élethelyzeteket tehát csak az abban résztvevő „személyek” képesek megteremteni.

Vannak olyan társadalmi viszonyok, amelyek csak jog által szabályozott keretek között, azaz jogviszonyokként jöhetnek létre (pl. szerződéskötés), de akadnak olyan életviszonyok is, amelyeket vagy nem célszerű jogi szabályozás útján jogviszonyokká alakítani, mert annak eszközrendszere alkalmatlan lenne arra, hogy az elérni kívánt cél megvalósuljon, vagy az adott társadalmi viszony egyszerűen a jellegénél fogva eleve nem igényel jogi szabályozást (pl. a baráti viszonyok jelentős része).

Amennyiben viszont a jogilag szabályozott jogviszonyok létrejönnek, akkor annak szükségképpen szereplői maguk a JOGalanyok.

Az élethelyzetek száma végtelen, így ahány szituáció, annyi féle szerepe van az adott jogalanynak, és ebből a helyzetből adódóan

eltérő elnevezés (pl. ember, mint állampolgár, mászt jelent, mintha elkövető vagy alperes, munkavállaló vagy éppen cégvezető...stb. pozícióban van az illető),

eltérő jogviszony (pl. polgári jogi jogviszony, munkajogi jogviszony, cégjogi jogviszony...sb.)

és az egyes szerepekhez más -más irányultság is (lásd. alá-fölérendeltség vagy éppen mellérendeltség) társul.

A jogban a jogviszonyokban közreműködők legáltalánosabb elnevezése a jogalany kifejezés, de ebben a fejezetben megnézzük, hogy ténylegesen ez milyen „személyeket” is takar valójában.

A jog tágon értelmezi a Ki? kérdésre válaszként adandó személyek körét, és nem csak az embert, mint természetes személyt érti alatta, hanem a „mesterségesen megalkotott személyeket” -vagyis a jogi személyeket és a jogi személyiség nélküli gazdálkodó szervezeteket- is.

Jelen fejezetet a természetes személyek meghatározásával kezdjük, hogy aztán rátérhessünk a gazdasági életben nagyobbbrészt megjelenő jogi személyek körére. Emellett viszont nagyon fontos értenünk a jogalany gyűjtőfogalom, mint egyfajta „több”, illetve az

ahhoz tartozó algyűjtőfogalmak, úgymint természetes személy és jog személy összefüggéseit, illetve a rész-egész egymáshoz való viszonyát.

A fejezet felépítése:

2.1. A természetes személyek

2.2. A jogi személyek

2.3. A gazdasági élet szereplőiként megjelenő jogalanyok

2.4. Az egyes társasági formák

Kulcsszavak: jogalanyok, személyek, emberek, természetes személy, jogi személy, jogképesség, cselekvőképesség, fiataalkorú, ...

„Aki és ami egyszer megszületett, illetve létrejött annak halála, illetve elmúlása biztos. Aki és ami egyszer meghalt, illetve megszűnt annak születése, illetve későbbi létrejötte biztos. Mindkét folyamat elkerülhetetlen szükség tehát.”

Egy példával indítva: Nem minden jogalany természetes személy, de minden természetes személy egyben jogalany (is). A jogalanyok közül Berényi Miklós egy konkrét természetes személy (vagyis más szóval ember). Emellett szintén jogalanynak tekinthető az -ő cége- azaz a Berényi Kft is, viszont ez utóbbi jogalanyiséga eltérő Berényi Miklós természetes személy jogalanyiségához képest, hiszen a Berényi Kft.- gazdasági társaságként- jogi személynek tekinthető, azaz jogi személy jogalanyiségű. Ha ugyanaz a Berényi Miklós esetlegesen nem kft-t „vezet”, hanem úgy dönt, hogy inkább egyéni vállalkozóként vesz részt a gazdasági életben (lásd. Berényi Miklós e.v.), akkor attól ugyan nem fog a jogalanyiséga megváltozni, hanem változatlanul természetes személyként fog „üzletszerűen, rendszeresen gazdasági tevékenységet végezni”, csak egyéni vállalkozóként már nem a magánszemély szerepén lesz a hangsúly, hanem a természetes személy jogalanyiségű „gazdálkodó szervezeti” mivoltján.

2.1. A természetes személyek

Ahhoz, hogy a quazi “mesterségesen” megalkotott személyekről, azaz a jogi személyekről általában és konkrétan is beszélni tudjunk, szükséges ismerni az őket létrehozó és megalkotó **természetes személyek** mibenlétét.

A természetes személyek a mindennapi szóhasználatban maguk az **emberek**, akik egy jogviszonyban akár saját maguk nevében, akár egy másik (természetes vagy éppen jogi)

személy képviselőjében eljárva vesznek részt. Az ember tehát a jognak egyszerre alanya és tárgya is.

A személy és annak **jogalanyisága** egymástól elszakíthatatlan fogalmak. Ha van ember, mint biológiai (és értelmi) lény, akkor ő, mint EGYÉN szükségképpen rendelkezhet **jogokkal és kötelezettségekkel**, amivel felvértézve tud egy társas (jog)viszonyban „életképesen” megnyilvánulni, különféle magatartást megvalósítani.

Valamennyi jog és kötelezettség, amely a személyekhez kapcsolódva jelenik meg, az a jogilag rendezett **életviszonyokból származónak** tekinthető, és amelyek jogi szabályozása egyébként az életviszonyok alanyaira tekintettel szükséges is.

Egy személy **jogalanyisága** tehát egy olyan kívülről megadott és elismert helyzet, amely minden tényleges jog és kötelezettség előfeltétele.

Az embernek a természetes személy jogalanyiságából adódóan van két olyan különleges, jog által felruházott „képessége”, amely minden más személytől őt megkülönböztethetővé teszi, ez pedig nem más, mint a **jogképeség és a cselekvőképesség**.

„Aki” jogképes, az polgári jogi jogviszonyok alanya lehet, azaz JOGOKAT SZEREZHET, KÖTELEZETTSÉGET VÁLLALHAT – Ez egy lehetőség és nem szükségszerűség, azaz nem feltétel, hogy az egyébként jogképeséssel rendelkező személy egy adott pillanatban ténylegesen konkrét polgári jogi jogviszony alanya legyen. A potenciális jogképeség az emberrel együtt jár, el nem idegeníthető, nincs fejlettségi fokhoz, vagy akár értelmi képességhez kötve.

A **jogképeség TÁGABB kategória**, mint a cselekvőképesség, hiszen az függetleníthető a cselekvőképesség meglététől vagy hiányától, olyannyira, hogy a természetes személyektől eltérően a mesterségesen megalkotott **jogi személyek esetén a cselekvőképesség, mint kategória NEM is értelmezhető**, mert, az csak emberhez köthető fogalom.

Amennyiben egy jogalanyról megállapítható, hogy jogképes, csak onnantól kezdve értelmezhető természetes személy esetben, hogy milyen fokú a cselekvőképessége. Fordított módon nem értelmezhető, azaz, hogy előbb a cselekvőképességet vizsgáljuk és csak utána a jogképeség meglétét vagy hiányát.

A jogképeség általában, illetve **általános jelleggel** biztosítja azt a lehetőséget, hogy valaki jogok alanyává válhasson – ahhoz viszont, hogy valaki konkrét jogviszony alanya lehessen

(tehát hogy egy bizonyos, konkrét jogot megszerezhessen), a jogrend további feltételeket írhat elő.

Habár sajátos emberi létmódot jelent maga a **méhmagzat**, mint „majdnem” ember, de mivel az embernek a személyi mivoltja, létezése a fejlődésének és életének minden szakaszában elvitathatatlanul jelen kell legyen, így ezen quazi személy számára a jogalkotó szintén biztosítja **jogképességet, habár feltételes jelleggel**. Mindez azt jelenti, hogy hasonlóan a kifejlett élő-lényhez, vagyis az emberhez, neki is lehetnek jogai, (és ezzel együtt kötelezettségei), de **ez a képessége az élve születéséhez kötődik**.

Mindez azt jelenti, hogy a méhmagzatnak is lehet például ajándékozni, vagy akár „örökölni” is, viszont ezeknek a jogviszonyoknak a hatálya csak az élve születéssel veszi kezdetét. Ha viszont ebbe a következő létszakaszba lép, akkor már a jogképessége teljes alakot ölt, függetlenül attól, hogy a gyermek esetlegesen milyen hosszan él a megszületését követően.

Minden olyan esetben tehát ahol egy méhmagzat szerepel „jogosultként”, ott egy függő jogi helyzet áll fenn, mert csak várományosi státuszban van az élveszületés, mint jogszerző tény reményével. A magzat ebben az esetben **dologi várományos**, és a függő jogviszony hatálya – így pl. az öröklés- csak az élveszületéssel áll be. Amennyiben nem születik meg, úgy jogi értelemben úgy kell tekinteni, mintha meg sem fogant volna.

Az emberi élet ezen „magzati”, speciális emberi időszaka is behatárolt tehát, és a jogosultságok megnyíltja miatt nem mindegy, milyen időtartamot ölel fel.

A méhmagzati lét vége teljes egészében konkretizálható és mondjuk úgy „kézzel fogható”, olyannyira, hogy ennek ténye, - ami a méhmagzati lét lezárását, viszont egy új élet kezdetét jelzi – az állam is „elismeri”.

Magát az élve **születés tényét**, azaz annak eldöntését, hogy mikor kell az élve születést megállapítani a jog az **orvosi szakkérdés** körébe utalja. Az újszülöttnak nem kell a szó hétköznapi értelemben vetten „életképesnek” lennie, tehát bármilyen hiányossággal születik is, az a jogképessége szempontjából közömbös.

Amennyiben azonban a tényleges – „**de facto**” - emberi mivoltja „kimutatható” orvosilag, úgy az állam erre szakosodott szerve a születés időpontját az orvosi iratok alapján szintén „megállapítja” és erre tekintettel **születési anyakönyvi kivonat**ot állít ki, amely mint teljes bizonyító erejű közokirat a születés tényét „de iure”, azaz jogilag is kinyilvánítja. A születés

tényét és időpontját tehát egy anyakönyvvezetői eljárásban megnyilvánuló, hatóság által kiállított okirat bizonyítja, illetve igazolja.

A magzati lét kezdete alatt a fogamzás időpontját értjük, aminek meghatározása viszont már nem ennyire tekinthető eleve meghatározhatónak, egzaktnak, mint a születés, hiszen azt legfeljebb valószínűsíteni lehet ugyan, de pontosan nehezen lehetne meghatározni.

Ennek a problémának a kiküszöbölésére a jogalkotó egy úgynevezett **vélelmet** állít fel, amikor is kimondja, hogy **a fogantatás időpontjának** a születéstől visszafelé **számított háromszázadik napot kell tekinteni**; ugyanakkor bizonyítani lehet, hogy a fogamzás korábban vagy később történt. Emellett kimondja azt is, hogy a születés napja a határidőbe beleszámít.

A jogalkotó a vélelem kialakítása során a fogantatás orvosilag tipikusnak tekintett legkorábbi időpontját veszi alapul annak érdekében, hogy a méhmagzat feltételes jogképességének időszaka a lehető leghosszabb legyen, hiszen a gyermek érdekét leginkább ez szolgálja.

A vélelem kifejezés pedig annyit jelent, hogy valószínűsítünk egy dolgot, amihez meghatározott tényeket rendelünk hozzá, vagyis a vélelmezett körülményekre úgy tekintünk, mintha azok bekövetkeztek volna, így jogkövetkezmények is társíthatóak mellé.

Ebben az esetben egy **megdönthető vélelemről** van szó, ami annyit jelent, hogy a jogalkotó megengedi, hogy a vélelemként felállított tény az, akinek ehhez érdeke fűződik, megcáfolhassa, és bizonyíthassa ennek a feltételezett dolog eltérő voltjának a tényleges bekövetkezését.

Öröklésjogi szempontból tehát fontos, hogy mikor történik a fogamzás, mert ha például az apa meghal, akkor -felmenő ági -örököse a születendő gyermeke lesz. Azaz, ha az apa halála után megszületett gyermek az apa halála pillanata előtt megfogant ugyan, és később megszületik, úgy a gyermek az apa halála idején már magzat volt, vagyis feltételes jogképessége volt, amit a tényleges megszületés tesz teljessé.

A magzat feltételes jogképessége esetén a jogalanyiságnak a két fajtája: a teljes (abszolút) és a nem teljes (nem abszolút) jogalanyiség is magyarázatot igényel. Míg a jogalanyiség fennállása - vagy fenn nem állása- a magzati létből adódóan nem kérdés jogi értelemben, ugyanakkor annak „mértéke” eltérő, a már élve megszületett, abszolút jogalanyiságú emberhez képest.

A magzat a **személyi jogok** vonatkozásában teljes jogalanyiséggal bír. Az élethez, az egészséghez, a testi épséghez feltétel nélkül joga van, ezen jogoknak nem várományosa, hanem

alanya. Ezen jogok esetében még akkor sem szűnnek meg, ha nem születik meg élve. Emellett ezek a jogok a magzati lét szakaszát tekintve nem visszamenőleges hatállyal, hanem a fogamzás időpontjától kezdve fennállnak és megilletik a magzatot. Ez a jogosultság akkor is így van, ha a törvényes abortusz, mint kivételes, jogszabályi feltételekkel biztosított lehetőség jelen van a hatályos magyar jogban. A magzat, tehát mint e jogok alanya, ezen jogok vonatkozásában jogilag- személynek minősül. Ezt a tényt támasztja alá az is, hogy a magzat - a magzati élet védelméről szóló jogszabály rendelkezéseivel összhangban - a személyi jogai iránt felléphet az őt képviselő személy útján, azaz bírósági eljárásb keretében kerülhet sor igényeinek védelmére, sőt ítélet a gyermek születése előtt is hozható, így perbeli legitimációja az abszolút jogképesség feltételének bekövetkezésétől függetlenül fennállhat. A különleges függő jogi helyzetre való tekintettel a méhmagzat érdekei **gyám kirendelésével** védhető, hiszen a gyámhatóság kérelemre vagy hivatalból gyámot rendel a magzat részére, ha ez a magzat jogainak megóvása érdekében szükséges

A magzat nem teljeskörű jogalanyisága, így feltételes jogképessége a jogosultságok egyéb körére vonatkozik tehát, azaz a vagyoni (dologi, kötelmi, öröklési stb.) jogok területén a jogalkotó már megkívánja, hogy az élveszületés tényével elnyerje teljes emberi mivoltját, így jog és perbeli képességét. Az már más kérdés, hogy ebben az esetben is helyette és nevében más személy fog ténylegesen eljárni, helyette érvényes jognyilatkozatot tenni.

A méhmagzatot alapesetben a törvényes képviselője (azaz legtöbbször a szülője) képviseli, de ha a szülő nem volna képes **a törvényes képviselőt** megfelelően ellátni, így ha a magzat jogainak megóvása miatt szükséges, akkor részére- ez esetben is- **gyámot** kell kirendelni a szülői törvényes képviselő helyett.

A jogképesség kezdete és vége a jogok megszerzésének szempontjából lényeges tehát. Az ember tényleges jogképességének kezdete – a méhmagzati lét végével - az **ÉLVE SZÜLETÉSSSEL** kezdődik, és **jogképessége a halálával megszűnik**, úgy, hogy az őt megillető jogok és kötelezettségek jogutódjára- ún. örököseire- szállnak át.

Mint ahogy a szülésnél már említettük, a jogképesség végénél is rendkívül fontos kérdés lehet a halál időpontjának megállapítása; egyrészt azért, mert az ember megszerzési képessége csak eddig tart, tehát csak a halála időpontjáig lehetnek jogai és kötelezettségei, másrészt a halál időpontja a jogutódlás és az öröklési jogviszonyok megnyílása szempontjából is jelentőséggel bír.

A halál beálltának megállapítása elsősorban **orvosi szakkérdés**, így a biológiai halál tényét orvos állapítja meg, és ez alapján kerül kiállításra a **halotti anyakönyvi kivonat**, amely a hatóság által is kinyilvánítottá teszi a halál tényét és azt a közokirat erejével bizonyítja.

Az **agyhalál és biológiai halál** között különbség van, és a jog ez utóbbit tekinti a tényleges halálnak, amikor is az emberi szervek olyan mértékű bomlásnak indulnak, hogy immáron nem tekinthető élőlénynek.

Amennyiben a halál ténye közokirattal - halotti anyakönyvi kivonattal - nem igazolható, akkor a jog - meghatározott feltételek megléte esetén- mégis lehetőséget teremt a halálhoz fűződő jogkövetkezmények alkalmazására **a holtnak nyilvánítási, illetve a halál tényének megállapítása iránti nemperes eljárás** lefolytatásának eredményeként hozott bírósági határozat alapján.

Ebben a két esetben nem áll rendelkezésre az a biológiai értelemben vett test, amire tekintettel a halotti orvosszakértő állást tudna foglalni a halál bekövetkeztére vonatkozóan; így „mesterségesen kialakított” jogintézményekre van szükség, hogy az így fennálló jogi helyzet ne maradjon függőbe.

Ha valaki eltűnik és hosszú ideig nem ad magáról életjelet, akkor a családtagok, de az eltűnt személlyel jogviszonyban állók érdeke is azt követeli meg, hogy a bizonytalan helyzetet a jog valamilyen módon rendezze.

Ilyen helyzet – legtöbbször tömegesen- állhat be például természeti katasztrófa, szerencsétlenség esetén.

A holtnak nyilvánításról a bíróság nem pereseljárás keretében **kérelemre** határoz, ha a holtnak nyilvánítandó személy **eltűnt** és az eltűnéstől számítva **öt év eltelt anélkül**, hogy életben léteire utaló bármilyen adat ismert volna. Erre vonatkozóan a bíróság egy- megdönthető -vélelmet állít fel, miszerint a holtnak nyilvánított személy az ellenkező bizonyításig halottnak tekintendő.

A bíróság a halál időpontját **mérlegelés alapján** állapítja meg, amennyiben az nem vezet eredményre, úgy az időpont az **eltűnést követő hónap tizenötödik napja** lesz. **A halál helyét** ugyanakkor **nem állapíthatja meg**, mert ha az a bizonyítási eljárás során ismerté válik, akkor a halál ténye megállapítása eljárásnak van helye.

Amennyiben a holtnak nyilvánított személy időközben előkerült, akkor a holtnak nyilvánító határozat hatálytalanná válik, és az annak alapján beállott jogkövetkezmények semmisék lesznek.

Ha bebizonyosodik, hogy a holtak nyilvánított a **határozatban** alapul vett időpontnál korábban vagy később tűnt el, de a holtak nyilvánítás feltételei egyébként fennállnak, a bíróság a holtak nyilvánító határozatot megfelelően **módosítja**.

A holtak nyilvánítás tehát meghatározott tényeken alapuló vélelem a halál bekövetkezéséről, és nem azonos a halál tényének megállapításával, amely eljárásnál viszont a halál helyének, időpontjának és tényének együttes bizonyítása szükséges, mivel ha ezek bármelyike hiányzik, akkor a halál tényének bírói megállapítására nem kerülhet sor, csak holtá nyilvánításra.

A halál tényének bírósi megállapítására - kérelemre, és időbeli korlát nélkül - akkor kerülhet sor, ha tehát **kétséget kizáróan megállapítható a halál bekövetkezése, a halál helye, időpontja és ténye, de annak anyakönyvezése elmaradt**, mert az anyakönyvezés törvényi feltételei- „mert például nem került elő a holttest- nem állnak fenn.

Az eljárás abban különbözik a holtak nyilvánítási eljárástól, hogy míg annak célja a vélelem felállítása amellyel, hogy a hosszabb ideje eltűnt, magáról életjelet nem adó személy valószínűleg meghalt, ez utóbbi eljárásban a meghalt **személy halálának közokirattal nem igazolható tényét pótolja** az eljárás során hozott végzés

A jogképesség tartalmát tekintve megállapítható, hogy az életkorra, nemre, fajra, nemzetiségre vagy felekezethez tartozásra tekintet nélkül egyenlő. A jogképességhez sem a tudat meghatározott fejlettségi szintjére, sem pedig saját akaratra, annak ilyen irányú nyilvánítására nincs szükség. A jogképesség az emberrel vele születik, és tőle el nem idegeníthető, sem szerződéssel, sem a személy saját (egyoldalú) nyilatkozatával.

A jogképességről lemondani nem lehet, mivel az a személy létéből eredeztethető jogi lehetőség, így a jogképességről **lemondó, vagy azt korlátozó szerződés vagy egyéb akaratnyilatkozat semmis**.

Összességében megállapítható tehát, hogy a jogképesség tartalma az emberre nézve általános, egyenlő és feltétlen.

Általános, mert minden egyes embert ember mivoltánál fogva megillet.

Egyenlő, mert a jogképesség terjedelme tekintetében ember és ember között semmiféle különbség nincs, azaz minden élő embert megillet és ennek minden más emberek közötti esetleges különbségre okot adó körülményt figyelmen kívül hagyva érvényesülnie kell.

Feltétlen, mert közvetlenül a jogszabályi rendelkezésből ered, megszerzése semmiféle feltételhez nem köthető, azaz úgynevezett **elidegeníthetetlen „alanyi jog”**.

Az emberi jogképesség egyenlőségének, illetve általánosságának az elismerése relatív új keletű, hiszen a polgári forradalmak eredményeképpen jelentkező jogegyenlőségnek köszönhető, hogy eltörölődtek az emberek közötti egyenlőtlenség keretei.

Az ember csorbíthatatlan jogképessége alapján teljes szabadsággal dönt arról, hogy személyi és vagyoni jogait érvényesíti-e a gyakorlatban. Mindez azt jelenti, hogy **az absztrakt jogképesség** nem egyenlő a **konkrét jogképességgel**.

A jogképesség konkrét formában, mint **szerzőképesség** jelenik meg, és esetenként vizsgálendő, hogy adott személy jogokat és kötelességeket ténylegesen szerezhet-e.

Meghatározott személyek szerzőképessége például bizonyos jogtárgyakra korlátozható, vagy akár kizárható.

Ilyen például, hogy külföldi nem vehet Magyarországon termőföldet.

Ebben az esetben a szerzőképesség konkrét korlátozása annak normatív jellege folytán nem eredményezi az absztrakt jogképesség csorbulását.

Összességében tehát a **SZERZŐKÉPESSÉG SZŰKEBB FOGALOM, MINT A JOGKÉPESSÉG**, mert míg az utóbbi mindenkit megillet, a szerzőképességet jogunk több esetben korlátozza, ennek megfelelően bizonyos vagyontárgyak tulajdonjogát

- nem mindenki szerezheti meg, (pl. kiskorú nem szolgálható ki dohányboltban)
- vagy megszerezheti ugyan, de feltételhez kötötten,
- vagy csak korlátozott módon, vagy mértékben.

jogképesség	szerzőképesség
absztrakt	konkrét
Minden „személyt” megillet , azaz - az embert, mint természetes személyt - a mesterségesen megalkotott személyeket is	a potenciális jogképességgel bíró személyeket illetheti meg

általános lehetőség, hogymilyen viszonyban az alanya lehessen valaki	konkrét képesség meghatározott vagyonárnyak megszerzésére vonatkozóan
Az ember jogképessége NEM KORLÁTOZHATÓ, hiszen az: - általános, - egyenlő - és feltétlen	korlátozható
„szükségképpen” fogalom az egyénnel kapcsolatban, illetve ebből eredeztethető a szerzőképesség mellett a cselekvőképesség fogalma	járolékos fogalom

Lényeges még azt is megemlíteni az ember kapcsán, hogy „habár minden ember egyenlő”, jogképességgel bír, mégis az „azonos jogokkal és kötelezettségekkel bíró egyéneknek az egyedi, megismételhetetlen mivoltja többek között a **személyiségén, egyéniségén** keresztül tud megjelenni, és így a **személyiségi jogok** és annak védelme is egy szubjektívebb területét jelenti a jognak, a szimpla személyek egyéb jogaival szemben.

A természetes személyek - a jogi személyekhez képest - „fizikai léttel bíró, kézzel fogható, hús-vér emberek, akik öntudattal és valamilyen fokú akaratképességgel rendelkeznek, érzelmi és értelmi, valamint mindenképpen természeti élőlények.

A természetes személyek tágabb jogalanyisága a jogi személyekhez képest tehát megmutatkozik a személyiségi jogok eltérőségében, valamint a cselekvőképességi mivolt jogi személyeknél mutatkozó értelmezhetetlenségében is.

Az ember másik képességéhez, az **absztrakt cselekvőképességéhez** kapcsolódóan két másik fogalommal is meg kell ismerkednünk, ez pedig a **vétőképesség és az ügyleti képesség**.

A **vétőképesség** arra keresi választ, hogy az adott személy **szellemileg, értelmileg** megfelelő állapotban van-e ahhoz, hogy **belássa**, értelme átfogja, azaz megértse azt, hogy bizonyos - elsősorban a magánjog szabályai alá eső **cselekedetei** – lehetnek akár **jogellenesek** is, amelyek miatt, annak jogkövetkezményeként ő **felelősségre vonható**.

Vétőképés tehát az, akitől szellemi fejlettsége alapján **el lehet várni**, hogy magatartása jogellenességét felismerje és éppen ezért őt a jogellenes cselekményre tekintettel felelősségre is lehet vonni. E magatartások köre a másnak történő -polgári jogi - károkozással függ össze.

A vétőképesség alapján tehát a károkozó magatartása jogilag a szemére hányható, mert a károkozó a konkrét károkozással kapcsolatban belátási képességgel rendelkezett arra nézve, hogy felismerje cselekedete hátrányos következményeit.

A törvény ennek ellenére a vétőképtelenség ismérveit nem határozza meg, illetve - a cselekvőképességgel ellentétben – fokozatokat sem állít fel. **A vétőképesség hiánya önmagában az életkorból nem eredeztethető**, éppen ezért a bíróságnak mindig esetenként kell a vétőképesség megléte, vagy hiánya tárgyában állást foglalnia. Mivel a vétőképesség a megszerzett társadalmi tapasztalathoz, a tények ismeretéhez igazodik, így akár egy fiatalos – és így korlátozottan cselekvőképés - személy is lehet vétőképés a jog alapján.

A vétőképességgel szemben az **ügyletképesség** arra utal, hogy az egyén milyen módon tud érvényesen egy- vagy kétoldalú jogügyletekben részt venni: például végrendelkezni, szerződéseket kötni

Lényegében az embernek azon képességét jelöli, hogy jognyilatkozatainak joghatását a tudata mennyire tudja átfogni, és ebből következően **saját akaratnyilatkozatával, saját nevében milyen mértékben szerezhet jogokat és vállalhat kötelezettségeket**.

Az absztrakt cselekvőképesség tehát egyfajta **ügyletekben való részvételi képességet** takar és terjedelmére vonatkozóan a jogalkotó abból indul ki, hogy – teljesen - cselekvőképés mindenki, akinek cselekvőképességét törvény nem korlátozza, vagy nem zárja ki.

A cselekvőképesség alapján az egyébként jogképes személy – a cselekvőképesség fokától függően vagy a saját vagy a mások - akaratnyilatkozatával jogokat szerezhet és kötelezettséget vállalhat.

Az aktív jognyilatkozási képesség esetében az egyén maga teszi meg a jognyilatkozatot, azaz „kibocsátója” a jognyilatkozatoknak, míg a passzív jognyilatkozási képességet esetében az egyén a jognyilatkozatot be/elfogadja.

Mivel a mindennapi életben a végrendeletek a legtipikusabb egyoldalú jognyilatkozatok, így ezek vonatkozásában a cselekvőképességet nevezhetjük akár **végintézkedési képességnek**, míg a kétoldalú jognyilatkozatok legáltalánosabb fajtájánál a szerződések esetében pedig akár **szerződésképesnek is**.

A cselekvőképesség tehát elsősorban **az egyén tudati állapotát, belátási képességét** helyezi a fókuszba, hogy képes-e vagyoni jogviszonyokban a saját nevében jognyilatkozat tételére , vagyis a cselekvőképesség a Polgári Törvénykönyvünkben alapvetően az egy , illetve kétoldalú jognyilatkozat-tételhez kapcsolódó jogi kategória, amelynek **mértéke alapesetben - a társadalmi gyakorlat szerint - az életkorral van összefüggésben.**

A bizonyos fokú szellemi érettség, illetve épség, a megfontolási és döntési készség, vagyis az ésszerű akarat-elhatározás tehát főszabályként a biológiai érettséggel is összefüggésbe hozható.

Minél „idősebb” az ember, annál inkább képes – biológiai adottságainál fogva - saját akaratának megfelelő döntések meghozatalára a mindennapi életvitelben való jártasság miatt, illetve egészséges psziché esetén az egyes döntési lehetőségek felismerésére, mérlegelésére, a döntés meghozatalára, valamint a döntésből eredő következmények számbavételére, és ennek megfelelő magatartás tanúsítására.

Az elmeállapot milyenségéből következően az absztrakt cselekvőképességnek **vannak konkrét „fokozatai”**, és a jogügyletben való részvétel, illetve a saját akarat megléte másképpen alakul, ha a teljes cselekvőképesség birtokában lévő személyről van szó, mintha akár korlátozottan vagy cselekvőképtelen személyről.

Alapesetben az egyébként is jogképes személy kapcsán vélelmezendő annak valamilyen fokú cselekvőképessége is, így ha valaki egy másik személy cselekvőképességének hiányára vagy korlátozott voltjára hivatkozik, akkor neki kell bizonyítania ezt a körülményt.

Amyennyiben az **életkort és az elmebeli állapot** milyenségét együttesen vizsgáljuk úgy az absztrakt cselekvőképesség **három alkategóriára** osztható.

A cselekvőképességen belül **is teljesen cselekvőképes** az a nagykorú személy, aki **18. életévét betöltötte, és „épelméjű”**, azaz nem forog fenn nála olyan pszichés körülmény, amely miatt cselekvőképességet érintő gondnokság alatt áll(hat)na. Ebben az esetben a törvény vélelmezi, hogy a 18. életévét betöltött személy- koránál fogva - rendelkezik az ügyei önálló viteléhez szükséges belátási képesség minimumával.

A mindennapi életben is használt kifejezésekkel élve a teljesen cselekvőképes személy feltehetően nem csak biológiailag „érett”, hanem „benőtt a feje lágya” is, így képes saját maga érvényes jognyilatkozat megtételére.

A cselekvőképesség fokozatainak vizsgálatakor a személy a fizikai állapotának „milyenségét” irreleváns, kizárólag az egyén életkora és értelmi „állapota” számít, így ha valakinek bármilyen

– akár gyógyíthatatlan fizikai betegsége van- az alapesetben nem hat ki a „cselekvőképességére”.Pl. attól, hogy egy nagykorú férfi – vagy nő - lázasan otthon fekszik az ágyban és ki sem tud mozdulni az ágyból mert „olyan beteg”, az a jogi értelemben vett cselekvőképességére nem hat ki.

A házasság nagykorúsító tényező, így teljesen cselekvőképessé válik az a 16. életévét betöltött – egyebekben életkorára tekintettel korlátozottan cselekvőképes - kiskorú, **aki szülői beleegyezéssel és gyámhatósági engedéllyel** érvényes házasságot köt. Az ilyen módon szerzett nagykorúság – cselekvőképesség – akkor is fennmarad, ha a házasság a 18. életéve előtt megszűnik. Ez alól a szabály alól csak akkor van kivétel, ha a bíróság a házasságot éppen a cselekvőképesség hiánya miatt vagy a szükséges gyámhatósági engedély hiánya miatt nyilvánítja érvénytelennek.

Mivel a teljesen cselekvőképes személy **teljesen döntőképes**, illetve ügyleti képességgel bír, így főszabályként maga **tehet ÖNÁLLÓAn érvényes jognyilatkozatot**, vagyis maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot. Mivel nem áll senkinek a felügyelete alatt, így saját ügyeiben megfontolásra képes.

Amennyiben a helyzet úgy hozza, hogy **ő maga nem tud egy ügyletben eljárni, akkor arról is maga dönt, hogy ki legyen az a személy, aki helyette és nevében, mint ÜGYLETI képviselő** eljár, azaz, helyettesíti az általa képviselt személyt a jognyilatkozatok megtételében és elfogadásában. Éppen ezért a képviselő cselekményei által maga a képviselt fog jogosulttá és kötelezetté válni, nem maga a képviselő. Egyebekben az ügyleti képviselet 2 fajtája létezik **ez pedig a meghatalmazás és a „megbízás”**.

Ritka **kivétel, hogy** a jogszabály a nyilatkozat jogszerűségét **csak személyes eljárás esetében** ismeri el, így a végrendeletet vagy a házasságkötésre vonatkozó akarat-kijelentést ugyan csak önállóan lehet megtenni, de egyébként a képviseleti lehetőség adott a különféle jognyilatkozat tételeknél.

Mivel a cselekvőképesség, mint jognyilatkozási képesség lényegi előfeltétele az akarat-elhatározás képességének az épsége és érettsége, **a cselekvőképes embernek korlátozottan cselekvőképes személy is lehet a képviselője**. Ilyenkor ugyanis a korlátozottan cselekvőképes nem a saját akaratát, hanem az általa képviselt cselekvőképes ember akaratát közvetíti (pl. gyermek a szülő akaratát).

Ha a cselekvőképese személy jognyilatkozatai érvényességéhez kivételesen szükség van más személy engedélyéhez is (pl. közös tulajdon esetén egyoldalúan nem rendelkezhet az egyébként cselekvőképese személy csak a saját tulajdoni hányadával kapcsolatosan) így ilyenkor a törvény általi **relatív cselekvőképesség korlátozásáról** beszélhetünk.

A jogszabály értelmében **korlátozottan cselekvőképese** - életkora alapján- az a fiatalokú, aki **14. életévét már betöltötte, de a 18. életévét még nem, és egyebekben épelméjű**, illetve az a nagyokú is, akit a bíróság cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyezett például szellemi fogyatkozás, kóros szenvedély miatt.

A korlátozott cselekvőképesség – hasonlóan a cselekvőképtelenség jogintézményéhez- lényegében arra szolgál, hogy védje azoknak a személyeknek a törvényes érdekeit, akik fiatalok vagy szellemi fogyatékoságuk miatt erre nem képesek. A cselekvőképesség ilyen képességen alapuló megközelítése egyfajta jogi fikció, amely szerint bizonyos életkorban vagy elmebeli állapotban a személy nem lehet képes cselekedeteinek jogi és reális következményeit belátni, így az ő cselekedetei nem összeegyeztethetők a társadalmi elvárásokkal, így feltehetően hátrányos következményekkel is járnának mind a maguk, mind az egyéb személyek számára is.

Bizonyos kérdésekben az **együtt döntés, valamint az önálló döntés joga** is megilleti a korlátozottan cselekvőképese kiskorút, így saját önálló keresményükkel kapcsolatban önálló döntési jogkörük van, tehát annak erejéig saját maguk dönthetnek ügyleteikről, viszont meghatározott nagyobb volumenű vagyoni kötelezettségek (pl. ingatlan eladás stb.) vonatkozásában a törvényes képviselőjük hozzájárulásával és/vagy a gyámhatóság jóváhagyásával vállalhatnak csak a jogügyletek alanyává.

Az életkoron alapuló cselekvőképesség korlátozás esetén egyszerre jelentkezik a személy **önrendelkezési joga**, mint az önálló joggyakorlás alapfeltételének biztosításához fűződő érdek, valamint a gyermeknek a saját biztonságához, illetve a **gondoskodáshoz való joga** is, amely a törvényes felügyelőjénél, mint kötelezettség jelenik meg.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a kiskorút bizonyos érettségi szint fölött függetlenül a tényleges cselekvőképességi besorolásától, az őt érintő döntésekbe, illetve a vele kapcsolatos jogügyletbe be kell vonni, és meg kell kérdezni, a véleményét figyelembe kell venni a személyi, családi és tulajdoni kérdésekben.

A kiskorúság miatti korlátozott cselekvőképтелenség legfontosabb jogkövetkezménye tehát az, hogy, főszabály szerint jognyilatkozatokat a kiskorú önállóan nem tehet meg, hanem **helyette és nevében törvényes képviselője jár el.**

Vannak -szűk körben - olyan típusú jognyilatkozatok, amelyeket a kiskorú maga tehet meg, és olyanok, is amelyeket törvényes képviselőjével együtt. Ehhez képest bizonyos ügycsoportok esetében **a törvényes képviselő** maga tesz jognyilatkozatokat a kiskorú nevében és az ügyek megint másik csoportjánál a kiskorú védelme érdekében még a törvényes képviselője közreműködése sem elegendő, hanem az érvényes jognyilatkozathoz a gyámhatóság engedélye is szükséges.

A korlátozottan cselekvőképes személy a törvényes képviselőjének közreműködése nélkül is

a) tehet olyan **személyes jellegű jognyilatkozatot**, amelyre jogszabály feljogosítja (így pl. végrendelkezhet, de csak közokirati formában);

b) megkötheti a **mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket** (Egy adott szerződés „kisebb jelentőségű” mivoltának megállapítása a bíróság feladata, de pl.egy piaci, bolti bevásárlás ilyen jellegűnek minősül, de semmiképpen sem tekinthető annak egy társasági részesedés szerzése vagy tagsággal kapcsolatos jogok gyakorlása, kötelezettségek teljesítése.)

c) **rendelkezik munkával szerzett keresményével**, keresménye erejéig erre kötelezettséget vállalhat (a gondnokság alá helyezett személy a munkaviszonyból, munkaviszony jellegű jogviszonyból, társadalombiztosítási, szociális és munkanélküli ellátásból származó jövedelme 50%-ával); A keresmény fogalma nem terjed ki a pl. szerencsejátékon elnyert nyereményre

d) megköthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez. (pl. elfogadhat ajándékot).

A törvényes képviselő közreműködése abban merül ki, hogy a már jognyilatkozatot tevő korlátozottan cselekvőképes személy jognyilatkozatának érvényességéhez az előzetes beleegyezését vagy utólagos jóváhagyását adja. A 14 év felettiekénél a fő szabály az, hogy **maguk tehetnek jognyilatkozatot**. Ahhoz azonban, hogy az érvényes legyen, kell a törvényes képviselő (legtöbb esetben ez a szülő) **előzetes beleegyezése vagy az utólagos jóváhagyása.**

Ha a törvényes képviselő a jóváhagyást megtagadja, úgy a kiskorú nyilatkozata semmis. Ha a kiskorú kérte az engedélyt, akkor addig – amíg a törvényes képviselő nem dönt a beleegyezéséről vagy megtagadásáról – függő jogi helyzet áll elő. Az a fél, akire nézve ebből a helyzetből a

jogszerzés reménye származik, várományosnak tekinthető. Ha a függő jogi helyzet túl hosszú ideig tart, és ezalatt a kiskorú nagykorúvá válik – azaz teljesen cselekvőképes lesz – úgy már maga dönthet függő jognyilatkozatainak érvényessége felől.

A törvényes képviselő, mint gyűjtőkategória magába foglalja a **szülő, a gyám és bizonyos ügyekben az eseti gyám, illetve a nevelőszülői státuszt**. A szülői mivolt egyrészt abból ered, hogy valaki ténylegesen megszülte a képviselt gyermeket, minek tényét a születési anyakönyvi kivonat tud igazolni. Az apának az ilyen irányú jogát az anyával történő házasság ténye vagy teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat, vagy a bíróság apaságot megállapító határozata alapozza meg, amennyiben egyik szülő szülői felügyeleti joga sem szünetel vagy szűnt meg képviselt gyermek tekintetében. A vér szerinti szülő mellett a szülőséget megalapozhatja az érvényes és hatályos örökbefogadás is.

A szülői mivolthoz szorosan kötődő szülői felügyelet, mint fő törvényes képviselési jogkörhöz képest a gyámság már, mint a szülői felügyeletet helyettesítő vagy azt pótló jogintézmény jött létre, amely szülői felügyelet hiányában a kiskorúak gondviselését, képviselését, vagyonának kezelését a gyámhatóság által kirendelt gyám útján biztosítja. A szülői felügyelet és a gyámság főszabály szerint egymást kizáró jogintézmények.

A szülői felügyeleti jog, illetve a gyámság egyfajta képviselési jogosultságot, illetve vagyonkezelői jogokat hoz létre a teljes cselekvőképességgel nem rendelkező kiskorúak tekintetében.

A szülői vagyonkezelés alatt tehát azt értjük, hogy a szülő felügyeli, ellenőrzi, akár gyarapítja, gyermeke vagyonát és ebben a körben jognyilatkozatokat tesz, mint törvényes képviselő. Amennyiben pedig – érdekellentét miatt - a szülő képviselési jogosultsága az adott jogügyletre vagy a teljes vagyonkezelésre vonatkozóan kizárásra kerül, úgy a hatóság eseti vagyonkezelőt rendeli ki a kiskorú vagyonának megóvása érdekében.

Vagyonnal rendelkező kiskorúak gyámhatósági jóváhagyáshoz kötött ügyei:

A kiskorú törvényes képviselőjének jognyilatkozata a gyámhatóság jóváhagyásával érvényes

a) a kiskorút megillető tartásról történő lemondás; pl. válás esetén a házaspár megállapodhatnak egymással a fizetendő gyermektartásról, ilyenkor a megállapodáshoz a gyámhatóság jóváhagyása szükséges

- b) a kiskorút öröklési jogviszony alapján megillető jogra vagy őt terhelő kötelezettségre vonatkozó jognyilatkozat és a külön is visszautasítható vagyontárgyak öröklésének visszautasítása; (pl. végrendelet megtámadása)
- c) a kiskorú nem tehermentes ingatlanszerzése, ingatlana tulajdonjogának átruházása vagy megterhelése;
- d) a kiskorú gyámhatóságnak átadott vagyonáról való rendelkezés; vagy
- e) a kiskorú jogszabályban meghatározott összeget meghaladó értékű vagyontárgyáról való rendelkezés esetén.

Nincs szükség a gyámhatóság jóváhagyására, ha a kiskorú ingatlanvagyonának megterhelésére az ingatlan ellenérték nélküli megszerzésével egyidejűleg, az ingyenes juttatást nyújtó személy javára történő haszonélvezet alapításával kerül sor.

Nincs szükség a gyámhatóság jóváhagyására, ha a jognyilatkozat érvényességét bírósági vagy közjegyzői eljárásban elbírálták.

A kiskorú még a gyámhatóság jóváhagyásával sem tehet érvényesen olyan jognyilatkozatot, amellyel ajándékozik, idegen kötelezettségért megfelelő ellenérték nélkül felelősséget vállal (pl. kezesség), vagy amellyel jogokról ellenérték nélkül lemond (pl. ingyenes lemondás az örökségről).

A törvényes képviselő tehát egy speciális „helyettesítési forma”, hiszen a képviselt személy az a kiskorú, akinek a jogképességéből adódóan lehetnek vagyoni viszonyai, így tulajdonosai is lehetnek bizonyos vagyontárgyaknak, kevés kivétellel azonban azzal önállóan nem rendelkezhetnek.

A tulajdon és a tulajdonnal való tényleges rendelkezés joga tehát elválik a gyermekek esetében és vagyonuk jogi védelme egyrészt az őket képviselő és helyettük eljáró teljes jogú felnőtt jogalanyoktól, másrészt az állam erre felhatalmazott szervrendszerétől, annak működésétől függ.

Másik specifikuma a jogintézménynek, hogy a képviselő maga nem a felek szabad akaratából jön létre, hanem a jogbiztonság érdekében a jogalkotó által meghatározottan, általa kijelölten, így a törvényes képviselő alapvetően bizonyos jogi relevanciájú tényeken és jogviszonyokon

alapszik, amelyek törvényekben van meghatározva, de nem lehet független bizonyos hatósági aktusoktól sem, melyek bizonyítják és specifikálják a képviseleti jogosultságot.

Végül nézzük a cselekvőképesség egyes kategóriáin belül a cselekvőképtelen státuszúakat. **Cselekvőképtelenek a 14. életévüket még be nem töltött kiskorúak**, és azok a már 14. életévüket betöltött kiskorú , illetve 18. életévüket betöltött nagykorú személyek, akiket a bíróság cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett.

Gyermekekorróság, illetve cselekvőképességet kizáró **gondnokság alá helyezés nélkül is cselekvőképtelen** az a nagykorú vagy korlátozottan cselekvőképes személy, aki olyan állapotban van (például kábítószer, alkohol hatása alatt, műtéti altatás), hogy az ügyei viteléhez szükséges **belátási képessége – tartósan vagy a jognyilatkozata megtételekor átmenetileg – teljesen hiányzik**. Az ilyen tudatállapot önmagában elegendő jogi tényként idézi elő a cselekvőképtelenséget, elmúltával pedig a megelőző cselekvőképességi állapot automatikusan visszaáll.

A cselekvőképtelen személy jognyilatkozatai fő szabály szerint semmisek, **helyette törvényes képviselője jár el**. Mindezek ellenére a törvény igen szűk körben ugyan, de kivételt engedélyez a fenti fő szabály alól, a következők szerint:

a) A cselekvőképtelen személy maga is megkötheti azokat a csekély jelentőségű szerződéseket, amelyek a mindennapi életben tömegesen fordulnak elő, és **különösebb megfontolást nem igényelnek**. A „csekély jelentőség”-et a közfelfogás szerint, de minden esetben az adott helyzetben, és a gondnokolt körülményeitől függően kell értékelni, a „tömeges” jelleg pedig azt jelenti, hogy ilyen típusú jogügyletet a lakosság széles köre köt rendszeresen.

b) A gondnokság alá helyezés nélkül is cselekvőképtelen nagykorú személy jognyilatkozatát - a végintézkedése kivételével - cselekvőképtelenség miatt nem lehet semmisnek tekinteni, ha tartalmából és körülményeiből arra lehet következtetni, hogy a jognyilatkozat a fél cselekvőképessége esetében is indokolt lett volna.

Amint láttuk, kiskorú és kiskorú között is tesz tehát a jog a cselekvőképesség szempontjából különbséget, hiszen egyrészt határt húz a 14 és 18 év közöttiek, valamint a 14 év alattiak között, habár valamennyi 18 év alatti -egyébként jogképes- személyt kiskorúnak kezel.

Akiket tehát a mindennapi életben gyerekeknek, vagy éppen - érzékeltetve a nagyobb gyerek mivoltját - tinédzsereknek hívunk, azt a jog a különböző élethelyzetekből adódóan eltérő elnevezésekkel illeti.

A büntetőjog használja például a **gyermekkorú** kifejezést és a **fiatalkorú** megjelölést is, a munkajog pedig a fiatal munkavállalói státuszt is megemlíti.

Fontos kiemelni, hogy mindig az adott jogszabály, jogterület határozza meg az életkor szerinti csoportokat, az annak megfelelő életkori sávokat, amit az adott norma alkalmazása során kell figyelembe venni.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a **jogalanyiség kérdését** alapvetően a magánjog szabályozza, így nem véletlen, hogy részletszabályai elsősorban a **Polgári Törvénykönyvben** jelennek meg. A nyolc könyvből álló jogszabályi rendelkezések úgy vannak benne felépítve, hogy a bevezető rendelkezéseket követően, nyomban a jogalanyok körével foglalkozik először, azon belül is az emberrel, mint jogalannyal. Majd csak a harmadik könyvben van szó a jogalanyok másik köréről, a jogi személyekről.

Miért volt fontos, hogy a természetes személyekkel bizonyos értelemben ilyen behatóan foglalkozzunk?

Többek között azért, mert a természetes személyek, mint jogalanyok akár közvetlenül, például egyéni vállalkozóként, akár közvetett módon, így például egy jogi személy vezető tisztségviselőjeként, tagjaként, a piaci szereplők képviselőjeként, és úgy összességében a piac kínálati oldalaként szükségképpen megjelennek. De természetesen a keresleti oldalon sem mindegy, hogy például ki és milyen termékeket vásárolhat, gondoljunk itt például a fiatalkorúak alkohol-, dohány-, illetve szexuális termékkel történő kiszolgáltatásának tilalmáról...

A Ptk. a vezető tisztségviselővel szembeni követelmények körében - többek között- kimondja, hogy jogi személy kapcsán vezető tisztségviselő csak az a nagykorú személy lehet, akinek cselekvőképességét a tevékenysége ellátásához szükséges körben nem korlátozták.

Mivel a gazdasági szereplők közül **természetes személy jogalanyiségének tekintendő az egyéni vállalkozó**, így tekintsük át a vele kapcsolatos főbb – személyével összefüggő- tudnivalókat.

Az egyéni vállalkozók tehát természetes személyek, így rájuk az emberi mivoltjuk kapcsán a Polgári Törvénykönyv rendelkezései az irányadók, de attól kezdve, hogy szemlélődési fókuszunkat nem a jogalanyiségükre, hanem a gazdasági életben betöltött szerepükre helyezzük, akkor rájuk vonatkozóan egyetlen jogszabályba, az **ún. Evec törvényben** (lásd. az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről szóló törvény) találjuk meg a főbb ALAKI és ANYAGI jogi rendelkezéseket.

Az egyéni vállalkozó gazdasági tevékenysége során az **„egyéni vállalkozó” megjelölést** (vagy annak e.v. rövidítését) **és nyilvántartási számát** neve (aláírása) mellett minden esetben köteles feltüntetni, ezzel is megkülönböztetve magát a magánszemélyi mivoltjától.

Habár az egyéni vállalkozó főszabály szerint egyedül, önállóan azaz egyénileg végez üzletszerűen, rendszeresen gazdasági tevékenységet, mégis a rá vonatkozó jogszabályi rendelkezések értelmében ugyanúgy **lehet alkalmazottja**, mint bármilyen más vállalkozásnak, vagyis „kívülről szemlélve” akár a „cég” látszatát is keltheti. Ennek ellenére az egyéni vállalkozás **gazdálkodó szervezet ugyan, de nem gazdasági társaság, azaz nem cég**, amit mi sem bizonyít jobban, minthogy nyilvántartási száma és nem cégjegyzékszama van, nincs létesítő okirata, ami egyébként valamennyi cég azaz gazdasági társaság alakulásának, illetve működésének – egyik - kötelező kelléke.

Az alkalmazottak akár normál munkaviszonyban, akár egyszerűsített foglalkoztatás formájában is lehetnek jogviszonyban az egyéni vállalkozóval, aki ettől kezdve velük szembe , mint munkáltató lép fel, és munkavállalóira így az általános munkaügyi, és társadalombiztosítási szabályok is vonatkoznak.

Összességében megállapítható, hogy az egyéni vállalkozó köteles elsősorban **személyesen** közreműködni a tevékenység folytatásában, azzal az engedménnyel, hogy **közreműködőként alkalmazottat is foglalkoztathat.**

Az egyéni vállalkozó egyéni vállalkozói tevékenységéből eredő **kötelezettségeiért teljes vagyonával felel.**

Az egyéni vállalkozó „személyével kapcsolatos elvárások értelmében **nem lehet egyéni vállalkozó:**

- **kiskorú személy**, valamint aki cselekvőképességet érintő gondnokság alatt áll,
- akit bizonyos bűncselekmények, úgymint korrupciós , vagyon elleni erőszakos , vagyon elleni , szellemi tulajdonjog elleni, pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni, költségvetést károsító, pénzmosás ,a gazdálkodás rendjét sértő, a fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő vagy a tiltott adatszerzés és az információs rendszer elleni bűncselekmény miatt jogerősen végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, amíg az elítéléséhez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól nem mentesül,

- akit szándékos bűncselekmény miatt jogerősen egy évet meghaladó, végrehajtandó szabadságvesztére ítélték, amíg az elítéléséhez fűződő hátrányos jogkövetkezmények alól nem mentesül,
- aki **egyéni cég tagja vagy gazdasági társaság korlátlanul felelős tagja**.

További feltétel, hogy egy természetes személynek egyidejűleg egy egyéni vállalkozói jogviszonya állhat fenn.

Képesítéshez kötött tevékenységet az egyéni vállalkozó csak akkor folytathat, ha a jogszabályokban meghatározott képesítési követelményeknek megfelel. Jogszabály - ide nem értve az önkormányzati rendeletet - eltérő rendelkezése hiányában képesítéshez kötött tevékenységet az egyéni vállalkozó akkor is folytathat, ha a képesítési követelményeknek maga nem felel meg, de az adott tevékenység folytatásában személyesen közreműködők, általa határozatlan időre foglalkoztatott személyek között van olyan, aki az előírt képesítéssel rendelkezik. A képesítési követelményeknek a tevékenység folytatása során folyamatosan meg kell felelni.

Az egyéni vállalkozó **halála esetén** az egyéni vállalkozó **özvegye**, özvegy hiányában vagy annak egyetértésével **örököse** az egyéni vállalkozói **tevékenységet folytathatja**, ha az egyéni vállalkozói tevékenység folytatását az ok bekövetkezésétől számított 90 napon belül - a Közreműködő Szervnél személyesen, postai úton vagy elektronikus azonosítást követően- **elektronikus kapcsolattartás útján bejelenti**.

Az egyéni vállalkozó gondnokság alá helyezése esetén **az egyéni vállalkozó nevében és javára törvényes képviselője** az egyéni vállalkozói **tevékenységet folytathatja**, ha az az egyéni vállalkozói tevékenység folytatását - az egyéni vállalkozó gondnokság alá helyezéséről szóló bírósági határozat jogerőre emelkedésétől számított 30 napon belül - a Közreműködő Szervnél **személyesen bejelenti**.

Az egyéni vállalkozó személyével összefüggő feltételekkel zárjuk a természetes személyek altémáját, de a későbbiekben, mint vállalkozás, még visszatérünk rá.

Ideje, hogy áttérjünk a jogalanyok másik nagy csoportjára, azaz a **jogi személyekkel** kapcsolatos főbb ismeretanyag áttekintésére.

2.2. A jogi személyek

Ha a jogi személyekről „úgy általában beszélünk”, akkor - a korábbi ismereteinket is figyelembevéve - a következőket jelenthetjük ki róluk fő(bb) jellemvonásként:

- 1. A Ki? kérdésre adják meg szintén a választ, azaz JOGALANYOK/SZEMÉLYEK „ők” is, csak - **a nem élő- szervezetek jogalanyiságával** rendelkeznek. A társadalom által elismert, és a jogrendszer által önálló jogalanyisággal felruházott szervezetek, így a természetes személyek által létrehozott szervezeteként, mint **származtatott jogalanyisággal** bírnak.
- 2. A nagy (JOGALANY) gyűjtőkategórián belül a természetes személyek melletti „személyi” körhöz tartoznak, DE minden esetben a **létezésük feltételez - legalább egy - természetes személyt**, mert „ember” - és így képviselő - nélkül a jogi személyek csak „puszta épületek”, úgymond egy „ház falai.” csupán. (lásd. Ha a jogi személyeket, mint „házikókat” képzeljük el, akkor a ház tetején mindig van egy természetes személy, aki szükségképpen KÉPVISELI „házon belül és kívül” is a jogi személyt, és megtölti étellel az egyébként élettelen épületet)
- 3. A jogi személy „saját személyében” ténylegesen nem képes eljárni, **csak képviselője útján tud a mindennapi életben megjelenni/működni** - lásd. „**mesterségesen**” megalkotott
- 4. Ha a természetes személy jogalanyiságát két képességhez kötöttük (lásd. JOGképesség és CSELEKVŐKÉPESSÉG), akkor a jogi személyeknél ezen képességek **lecsökkennek csak a JOGképességre**, éppen abból a tényből kifolyólag, hogy a jogi személynél sem az életkor, sem a beszámítási képesség/elmebeli állapot így a **cselekvőképesség semmilyen foka NEM ÉRTELMEZHETŐ.** (csak az őt képviselő TERMÉSZETES személy esetében)
- 5. Az ember a születésénél fogva automatikusan, addig a szervezet állami elismeréssel, azaz mintegy jogi alkotásként jön létre „**de iure**”-jogilag, vagyis a ténylegesen azaz „**de facto**” létrehozott a szervezetek – az erre irányuló **állami elismerés esetén –válnak csak jogi személyekké.**
- 6. Ami a jogi személy személyiség részét illeti megállapítható, hogy habár a természetes személytől eredendően ez a jogosultság jobban kézzel foghatóbb és tartalmilag tágabb, de elvileg minden **alanyi jog éppen úgy megilleti, mint a természetes személyt, kivéve az olyan jogokat, amelyek fogalmilag az emberi minőséghez kötődnek.**
- 7. A jogi személy képviselőtére vonatkozóan megállapítható, hogy **szervezeti képviselő** jön létre, amely sem a cselekvőképes természetes személy esetleges jogügyleti képviselőtéhez, sem pedig a cselekvőképességükben korlátozott vagy cselekvőképtelen személyek törvényes képviselőtéhez nem hasonlítható, mivel a jogi személy helyett első körben

valamely belső szerve, mint szervezeti „képviselő” cselekszik. Az már más kérdés, hogy a szervezeti képviselet mögött is természetes emberek vannak, akiknek a jogalanyisága, azaz jogképessége és cselekvőképessége szükségképpen megjelenik.

Összegezve: **A jogi személy jogképes**, vagyis jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat, perelhet és perelhető. A jogi személyre vonatkozó rendelkezések jogszabályi alapja a Ptk. 3. KÖNYVE

Aki jogképes, annak a jogosultságok mellé kötelezettségeket is párosulnak, amelyek esetleges megszegéséért a polgári jog szabályai szerint felelősséggel tartozik, vagyis a jogalanyiság szükségképpen felelősséggel is jár.

Amennyiben konkretizálni szeretnénk a jogi személyek körét, akkor a makro szintből kiindulva, **jogi személynek tekinthető:**

ad.1. az EURÓPAI UNIÓ

lásd. Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 47. cikke kifejezetten elismeri az Európai Unió jogi személyiségét, így módon az EU-t saját jogán független jogi személlyé teszi.

A jogi személyiség EU-ra történő ruházása a következő képességekkel ruházza fel az Uniót:

- ✓ külső kötelezettségvállalásaival összhangban **nemzetközi megállapodásokat köthet** és tárgyalhat;
- ✓ **nemzetközi szervezetek tagjává** válhat; valamint
- ✓ az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezményhez hasonló **nemzetközi egyezményekhez csatlakozhat** - amint azt az EUSZ 6. cikkének (2) bekezdése előírja.

ad.2. Az Európai Unió mellett jogi személy az állam és az egyház is.

ad.3. Amennyiben szűkítjük a kört, akkor a gazdasági élet szereplői közül **A GAZDÁLKODÓ SZERVEZETEK, mint gyűjtőkategórián belül a** kisebb ALgyűjtőkategóriának számító PROFITORientált gazdálkodó szervezetek nagyobb része is jogi személy (lásd. A Gazdasági Társaságok vagy eljárásjogi értelemben a CÉGEK) illetve a szintén ALgyűjtőkategóriának számító másik nagy csoport, azaz a NON PROFIT szektor valamennyi formája – úgymint alapítványok, egyesületek) is jogi személy.

A Ptk. a jogi személyek körében **formakényszert** - ezen belül pedig- **öt alapvető típust** határoz meg (ugyanakkor a létrehozók számára a típus szabad megválasztásában szabad kezet ad.):

1, egyesület,

2, gazdasági társaság

2.1. Közkereseti társaság (Kkt.)

2.2. Betéti társaság (Bt.)

2.3. Korlátolt felelősségű társaság (Kft.)

2.4. Zártkörűen működő Részvénytársaság (Zrt.)

2.5. Nyilvánosan működő Részvénytársaság (Nyrt.)

3, szövetkezet,

4, egyesülés,

5, alapítvány

A jogi személyek öt alaptípusa mellett tehát mint láttuk, ennél jóval több jogi személy létezik, amelyeknek a jogalanyiságát - a Ptk.-t mögöttes jogterületként elismerő, de jogágazatilag szélesebb, komplexebb - külön törvények határozzák meg.

A Ptk-beli öt alaptípuson belül - a gazdasági életben betöltött szerepük miatt is - a gazdasági társaságok a leginkább „kiemelték”, így rajtuk keresztül fogjuk elsődlegesen szemlélni az „egyéb” jogi személyekre vonatkozó rendelkezéseket is.)

A GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK alapításának, működésének szabályai (az ún. **ANYAGI JOGI szabályok**) jelenleg az **”új” Ptk.-ban** vannak (lásd. **megszűnt a Gazdasági Társaságokról szóló törvény (Gt.)**)

A GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK mint, a TÁRSAS vállalkozások fő összefoglaló elnevezése mellett megemlíthetünk egy másik gyűjtőfogalmat is rájuk nézve: **CÉGEK** (és így cégjog/társasági jog **ELJÁRÁSJOGI JOGSZABÁLYA** változatlanul a **Cégtörvény**)

pl. A Berényi Kft. képviselője- Berényi Miklós ügyvezető, mint vezető tisztségviselő tehát - jogi értelemben ugyanarról a Mátyás király téri székhellyel rendelkező „jogi személyről beszél”, amikor azt mondja, hogy ....(....)a „cégem” , a mi „gazdasági társaságunk”....(....) a vállalkozásunk....(....)

A jogi személyek ISMÉRVEI:

Valamennyi jogi személyre igazak lesznek a következő állítások, DE az egyszerűség kedvéért a leggyakoribb jogi személy gazdálkodó szervezet – azaz a gazdasági társaságok – lesznek a továbbiakban a „példák”.

I. TAGOKTÓL ELKÜLÖNÜLT „NÉV”

A jogi személy nevének alkalmasnak kell lennie a gazdálkodó szervezet, mint jogi személy megkülönböztetésére. Célja a beazonosíthatóság, illetve a MÁŠ személy(ek)től való ELKÜLÖNÍTHETŐség , valamint az „egyediség”)

pl. Spar (1) Kereskedelmi és Szolgáltató (2) Kft. (3)- TELJES NÉV ; Ahol (1) az ún. VEZÉRSZÓ

(1) A vezérszó olyan kifejezés vagy mozaikszó, amely a cégnévben az első helyen áll, és elősegíti a cég azonosítását, illetve más, azonos vagy hasonló tevékenységű cégtől való megkülönböztetését. (A vezérszó nem csupán egyetlen szó lehet, hanem akár több tagból is állhat.)

(2) fő tevékenységi kör- ún. fő profil

az a tevékenység, ami leginkább jellemzi a gazdasági társaság piaci megjelenését.

(3) gazdálkodó szervezet formájára utalás- ún. cégforma, illetve gazdasági társasági forma

Teljes név : (1)+(2)+(3)

Rövid név: (1) és (3)

Ha a jogi személyeken belül a CÉGEKET, mint gazdasági társaságokat nézzük, úgy a CÉGNEVEKKEL összefüggő (FORMAI/ELJÁRÁS jogi) háttérjogszabály a Ctv.- Cégtörvény DE tartalmaz a cégnevekkel, azok használatával és védelmével kapcsolatos lényeges szabályokat emellett

- ✓ a Ptk.- lásd. SzemélyISÉGI jog nevesítetten a **névviseléshez való jog** (azaz a jogi személynek is vannak ilyen jogai, bár összességében korlátozottabban értelmezhető a jogi személy személyiségi joga, mint a természetes személynél)
- ✓ a Védjegytörvény (Vt.)
- ✓ a Tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló törvény (Tptv.) is.

A cégnévhez kapcsolódó egyéb fontos fogalmak :

1. cégzárólagosság/cégelsőbbség elve,

1 tevékenységi körön belül 1 cég viselheti ugyanazt a nevet, vagyis a cégnévnek (rövidített névnek) az ország területén a cégnévben azonos tevékenységet feltüntető más cég elnevezésétől egyértelműen különböznie kell.

Két vagy több azonos nevű cég közül a választott név viselésének joga azt illeti meg, amelyik a **cégbejegyzési kérelmét elsőként nyújtotta be**

2. cégszabatosság elve, mint nyelvi/nyelvtani követelmények

A vezérszón kívül csak magyar szavak szerepelhetnek, a magyar helyesírás szabályainak megfelelően. A cégnévben rövidítés csak a vezérszó esetén illetve a cégforma meghatározásánál lehetséges emellett a cégneveknek meg kell felelniük a magyar nyelvtani és helyesírási szabályoknak is.

3. és a cégvalódiság elve

tükröznie a céggel, annak működésével kapcsolatos körülményeket így az alapvető tevékenységét és cégformáját, vagyis nem kelthet a valósággal ellentétes látszatot, **nem lehet félrevezető vagy megtévesztő.**

II. TAGOKTÓL ELKÜLÖNÜLT VAGYONA VAN

Ez az ismerv felveti elsődlegesen az induló tőkenagyság kérdését (kötelezően előírt/nem előírt jelleg) (lásd. II/A.) illetve a mögöttes tagi felelősség kérdéskörét (lásd. II/B.)

II/A. A gazdasági társaságok, mint jogi személyek 2 csoportja

II/A.1. Nincs kötelezően előírt tőkenagyság

lásd. kkt, bt.

II/B. Van kötelezően előírt tőkenagyság

lásd. Kft. (3 millió Ft), Zrt. (5 millió Ft) , Nyrt. (20 millió Ft)

A „**vagyon**” különböző megjelenési formái:

pl: Kft. törzs**BETÉTEKBŐL** álló **TÖRZSTŐKE**,

Rt. – (előre meghatározott számú és névértékű) **részvényekből álló ALAPtőke**

Egyéb „csoportosítás:

- vagyoni hozzájárulás-azaz **PÉNZBELI**
- nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás- **APPORT**

A jogi személy vagyonával összefüggő egyéb -direkt és indirekt - hívószavak/kifejezések:

- ❖ **jegyzett tőke**- a létesítő okiratban meghatározott olyan tőke, melyet cégformánként különböző néven nevezünk, úgymint alaptőke, törzstőke, alapítói vagyon, vagyoni betét.
- ❖ **saját tőke** (nem elsősorban jogi, hanem a számviteli fogalom) : A vállalkozás saját/önálló vagyona, azaz a tőke, amelyet a vállalkozás tulajdonosai véglegesen a vállalkozás rendelkezésére bocsátottak.
- ❖ **vagyoni részesedés**- az az összeg, melyet a tag a vagyoni hozzájárulása arányában a gazdálkodó szervezet nyereségéből kap (amennyiben kifizetésre kerül sor) .
- ❖ **osztalék**- az az összeg, melyet a részvényes a vállalatban meglévő részvényei alapján a vállalat nyereségéből kap.

II/B. mögöttes tagi felelősség

Előtte magát a TAG kifejezést célszerű tisztázni.

A jogi személy szervezetéhez tartozó olyan személy, aki **vagyoni hozzájárulása teljesítésével bizonyos tagsági jogok (pl. szavazati) és kötelezettségek (pl. befizetési) alanyává válik.**

A taggal összefüggő kifejezések: „alapító”, tulajdonos, a gazdasági társaságok kapcsán a „konkrét tagok”:pl.Bt. esetén- kültag- beltag, Rt. esetén - részvényes

A tagokkal összefüggésben a társaságok csoportosíthatók aszerint, hogy csak vagyoni hozzájárulást teljesítenek-e (lásd. **TŐKEegyesítő gazdasági társaságok**) vagy személyes közreműködést is. (**SZEMÉLYegyesítő gazdasági társaságok**)

A jogi személy taglétszám alapján főszabály szerint **TÖBBszemélyes**, kivételes az 1 személyes forma: lásd. **1 személyes Kft. és 1 személyes Zrt.**

II/B.1. KORLÁTLAN FELELŐSSÉGŰ társaságok

- ✓ **KKt-** lásd. **Korlátlan és egyetemleges** felelőssége a tagoknak a saját magánvagyonukkal a társaság által nem fedezett tartozások kiegyenlítéséért.
- ✓ A Bt. esetén **szétválasztott felelősség**: Beltag – Korlátlan (mögöttes) felelőssége, míg a kültagnak csak a bevitt vagyon erejéig.

II/B.2. KORLÁTOLT FELELŐSSÉGŰ társaságok

lásd. Kft., Zrt, Nyrt.

A tagoknak **csak a bevitt vagyon erejéig** kell helyt állniuk a társaság által nem fedezett vagyoni kötelezettségeknél.

Amint azt látjuk az alapítótól, illetve a tagoktól elkülönült vagyon és erre vonatkozó vagyoni felelősség kapcsán, hogy ez az elkülönülés sok esetben csak viszonylagos lehet, hiszen végső soron minden önállóság, elkülönítés ellenére a szervezet és a vagyon a személyegyesülésszerű jogi személyeknél mégiscsak a “tagoké”, illetve az intézménytípusú jogi személynél az “alapítóké”.

Mégis ez az „elkülönítés”, illetve elkülönítődés teszi lehetővé az önálló vagyoni felelősség elvének érvényre jutását is, aminek alapján elsődlegesen maga a jogi személy és nem az azt létrehozó tulajdonosok vagyoni helytállásán van a hangsúly a jogi személy tartozásai vonatkozásában.

III. A TAGOKTÓL ELKÜLÖNÜLT SZERVEZET(I) EGYSÉGEK

Az alapítótól, illetve a tagoktól elkülönült tartós, állandósult szervezeti egységek fogják lényegében alkotni magát a jogi személyt a házon belüli **belső ügyintéző szerveinek, valamint külső képviselő szerveinek felállításával.**

A jogi személy „BELÜLRŐL” az alábbi **főbb egységekre** tagozódik:

III.1. LEGFŐBB SZERV- azaz a „tagok”

Mivel a tagok a **vagyoni és akaratú létrehozói** a jogi személynek, ők a legfőbb DÖNTÉSEK megalkotói: úgymint

- ✓ legyen-e egyáltalán jogi személy,
- ✓ az adott jogi személy milyen formában működjön a lehetséges jogi kereteken belül
- ✓ szűnjön-e meg (lásd. végelszámolási eljárás) ...stb.

A jogi személyek létrehozása a polgári jogi jogalanyok **magánautonómiája körébe** tartozó döntés, amelyet SZABADON, az állam beavatkozása nélkül HOZHATNAK MEG. (lásd. MAGÁNJOGI oldalhoz tartozik)

Azaz az állam a jogi személyek alapításába csak az alapítás szabályainak normatív meghatározásával és a jogi személyek NYILVÁNTARTÁSBA VÉTELÉVEL (lásd. Közérdek) vesz részt és DE IURE -jogilag ráteszi az „i”-re a pontot. Vagyis ténylegesen a tagok akaratú „számít” a jogi kereteken belül a jogi személy kezdete és vége tekintetében is.

A jogi személy egészét érintő „**kardinális kérdések**”, mint STRATÉGIAI döntések tehát a LEGFŐBB szervhez, azaz a **közös akaratképzésre alkalmas fórumhoz** tartoznak, így feladata a társaság alapvető üzleti és személyi kérdéseiben való döntéshozatal. A legfőbb szerv hatáskörébe tartozik a számviteli törvény szerinti beszámoló jóváhagyása és a nyereség felosztásáról való döntés. A legfőbb szerv dönt továbbá a taggal, a vezető tisztségviselővel, a felügyelőbizottsági taggal és a társasági könyvvizsgálóval szembeni kártérítési igény érvényesítéséről is. A társaság működésével összefüggő legalapvetőbb kérdéseket is a legfőbb szerv hozza meg, így például a társasági szerződés módosítása, tőkeemelés, tőkeleszállítás, átalakulás, az eredménybeszámoló elfogadása stb.

A jogi személyen belül az egyes szerveknek pontosan körülhatárolt feladatai vannak, így **az egyik szerv alapesetben nem vonhat el feladatokat a másik szervtől.**

Ez a gyakorlatban annyit tesz, hogy a legfőbb szerv operatív ügyvezetési kérdésekkel kizárólag akkor foglalkozhat, ha ezt a létesítő okirat kifejezetten a legfőbb szerv hatáskörébe utalta, egyebekben az ügyvezetés hatáskörét a taggyűlés fő szabály szerint nem vonhatja el a vezető tisztségviselő(k)tól.

A legfőbb szerv elnevezés csak egy általános gyűjtőkategória a tagok összességének a jelölésére, ugyanakkor a konkrét gazdálkodó szervezet kapcsán már, **mint taggyűlésről, vagy közgyűlésről** (és azzal összefüggő szavazati jogosultságról...stb.) beszélhetünk.

A jogalkotó a tagok összessége, mint legfőbb szerv kapcsán a gazdasági társaságok közül csak a kft.-nél beszél kifejezetten „**taggyűlésről**”.

A kkt. és a bt. esetében a legfőbb szerv elnevezése a **tagok gyűlése**, míg az rt.-nél az elnevezés általánosan **közgyűlés**.

A társulással, mint személyegyesüléssel létrejövő jogi személyeknél a tagok egyfelől kívül vannak a jogi személyen, hiszen a tagoktól függetlenítendő tényleges szervezeti egységet hoznak létre a taggyűlés, illetve tagok gyűlése által, ugyanakkor a tagok személyes közreműködésük miatt be is épülnek a jogi személy szervezetébe, ehhez képest a testületi jellegű jogi személyeknél (pl. rt) a tagok személye akár változhat is a jogi személy változatlansága mellett.

III.2. VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ(k): OPERATÍV DÖNTÉSEK FELELŐSE

Míg egy természetes személy esetén (annak cselekvőképességi fajtájára tekintettel) beszélhetünk törvényi, illetve ügyleti képviseletről, addig a jogi személyek „törvényes képviselői”, mint **szervezeti képviselők** a jogi személy VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐI.

Vagyis, aki vezető tisztségviselője egy jogi személynek, az a törvény rendelkezésénél fogva jogosult e jogi személy képviseletére.

A jogi személy **ügyvezetését** tehát egy vagy több vezető tisztségviselő, vagy vezető tisztségviselőkből álló testület látja el. E személyeket a jogi személy tagjai, tagság nélküli jogi személyek esetén a jogi személy alapítói választják meg, nevezik ki és hívják vissza.

Vezető tisztségviselő a kkt.-nál, a bt.-nél és a kft.-nél az egy vagy több **ügyvezető**.

A részvénytársaságok esetében - két kivételtől eltekintve - **az igazgatóság, mint testület** maga az ügyvezető szerv, és az igazgatóság tagjai minősülnek vezető tisztségviselőknek.

A zártkörűen működő rt.-nél a testületi ügyvezető szerv, azaz az **igazgatóság helyett** mód van **egyszemélyes ügyvezetésre is**, amikor is a **vezérigazgató gyakorolja az igazgatóság hatáskörét**.

A nyilvánosan működő rt.-knél pedig lehetőség nyílik az **igazgatóság és a felügyelőbizottság kettős rendszere helyett** az angol-amerikai **egységes „Board” irányítási rendszer**-választására, amelyet a Ptk.– a korábbi Gt.-vel egyezően egyébként – **igazgatótanácsnak** nevez.

A vezető tisztségviselői jogviszony olyan sajátos jogviszony, amely a megválasztással és az elfogadással jön létre, illetve a visszahívással vagy a lemondással bármikor mindkét oldalon megszüntethető. A gazdasági társaság ügyvezetését a vezető tisztségviselő – a társasággal kötött megállapodása szerint – akár megbízási jogviszonyban, akár pedig munkaviszonyban láthatja el.

A vezető tisztségviselővé választás önmagában nem teremt jogviszonyt, mivel azt – a szerződés megkötésével – a megválasztást követően külön létre kell hozni.

Míg a munkaszerződés alapján a munkavállalónak a szolgáltatásáért cserében mindig jár bér, ehhez képest ha a vezető tisztségviselő ezt a tevékenységét megbízás keretében látja el, úgy azt akár ingyenesen vagy akár díjazás – mint megbízási díj- fejében is végezheti.

A továbbiakban nézzük meg, hogy milyen esetleges okok vezetnek ahhoz, hogy egy természetes személy nem vállalhat vezető tisztségviselői posztot, illetve a személyével összefüggésben mely okok vezethetnek a már meglévő a vezető tisztségviselői megbízatás megszűnéséhez, illetve megszüntetéséhez.

A vezető tisztségviselőkkel szembeni **kizáró feltételeket** a Ptk. jogi személyekre vonatkozó rendelkezései között találhatjuk meg, amelynek értelmében – többek között- **nem lehet vezető tisztségviselő az**, akit bűncselekmény elkövetése miatt jogerősen szabadságvesztés büntetésre ítélték, amíg a büntetett előlethez fűződő hátrányos következmények alól nem mentesült. Másrészt ugyancsak nem lehet vezető tisztségviselő az, akit e foglalkozástól jogerősen eltiltottak (míg, akit valamely foglalkozástól tiltottak el jogerős bírói ítélettel, az az eltiltás hatálya alatt az ítéletben megjelölt tevékenységet folytató jogi személy vezető tisztségviselője nem lehet).

Az összeférhetetlenséget illetően pedig úgy rendelkezik a Ptk. a gazdasági társaságokra vonatkozó szabályok körében, hogy a vezető tisztségviselő – a nyilvánosan működő részvénytársaság részvénye kivételével – **nem szerezhets társasági részesedést**, és nem lehet vezető tisztségviselő **olyan** gazdasági társaságban, **amely főtevékenységként ugyanolyan** gazdasági tevékenységet folytat, mint az a társaság, amelyben az érintett személy vezető tisztségviselői pozíciót tölt be.

Amennyiben a vezető tisztségviselő új vezető tisztségviselői megbízást fogad el, akkor a tisztség elfogadásától számított 15 napon belül köteles erről a tényről értesíteni azokat a társaságokat, ahol már vezető tisztségviselő vagy felügyelőbizottsági tag.

Emellett a vezető tisztségviselő és hozzátartozója – a mindennapi élet szokásos ügyletei kivételével – nem köthet saját nevében vagy saját javára a gazdasági társaság főtevékenysége körébe tartozó szerződéseket.

A vezető tisztségviselővel szembeni „személyi feltételeket” nem csak a vezetői megbízatás kezdetekor, hanem a megbízatás teljes időtartama alatt vizsgálni szükséges, hiszen ha a vezető tisztségviselő cselekvőképessége a tevékenysége ellátásához szükséges körben korlátozás alá kerül vagy amennyiben a vezető tisztségviselővel szembeni kizáró vagy összeférhetetlenségi ok bekövetkezne, úgy a megbízatása megszűnik.

Az említetteken túl egyéb okok is vezethetnek a vezető tisztségviselői tisztség gyakorlásának megszűnéséhez, így a vezető tisztségviselő **halála, avagy jogutód nélküli megszűnése** ide tartozik. (A jogutód nélküli megszűnés azzal van összefüggésben, hogy a jogszabály értelmében adott esetben jogi személy is elláthatja ezt a feladatot azzal, hogy természetesen ilyen esetben is meg kell jelölni egy természetes személyt, aki a jogi személy nevében eljár)

A megbízatás megszűnéséhez vezethet továbbá a visszahívása; illetve a lemondás.

A **visszahívás** értelmében a jogi személy tagjai, alapítói a vezető tisztségviselőt - mint bizalmi tisztséget betöltő személyt- bármikor, indokolás nélkül visszahívhatják, azaz még az sem szükséges, hogy a vezető tisztségviselő valamilyen kötelességzegést kövessen el, hanem ettől függetlenül is lehetőség van a jogviszonya megszüntetésére.

A vezető tisztségviselő „társasági jog” rendelkezéseken alapuló megfelelő aktussal történő visszahívása azonban nem csak a társasági jogi értelemben vett vezető tisztségviselői megbízatást szüntetheti meg, hanem a vezető tisztségviselő esetleges munkaviszonyát is, így ebben az esetben a visszahívó társasági jogi aktusnak a vonatkozó munkajogi rendelkezéseknek is meg kell felelnie, azokkal összhangban kell lennie.

A visszahívással, mint a legfőbb szerv által meghozott döntéssel, vagyis mintegy külső akarattal szemben a **lemondás** már a vezető tisztségviselőtől származó **egyoldalú jognyilatkozat**.

A vezető tisztségviselő a megbízatásáról a jogi személyhez címzett, a jogi személy másik vezető tisztségviselőjéhez vagy döntéshozó szervéhez intézett nyilatkozattal tehát – szintén - bármikor élhet a jogviszony megszüntetésének jogával, de azzal a megkötéssel, hogyha a jogi személy működőképessége ezt megkívánja, akkor a lemondás az új vezető tisztségviselő kijelölésével vagy megválasztásával, ennek hiányában legkésőbb a bejelentéstől számított 60. napon válik hatályossá.

Végül, de nem utolsó sorban a vezető tisztségviselői megbízatás megszűnhet valamely ennek érdekében **meghatározott feltétel bekövetkeztével, illetve határozott idejű megbízatás esetén a megbízás időtartamának lejártával is.**

A határozott idejű vezető tisztségviselői megbízatás kapcsán utalni kell arra, hogy a Ptk-ban rögzített főszabály szerinti rendelkezés alapján a vezető tisztségviselői megbízatás **öt évre** – vagy ha a társaság ennél rövidebb időtartamra jött létre, akkor erre az időtartamra – szól. Lényeges azonban az is, hogy lehetőség van a főszabálytól való eltérésre, így a tagok dönthetnek akként is, hogy a vezető tisztségviselőt határozatlan időtartamra választják meg. Ez sok esetben praktikus és logikus döntés a tagok részéről, mivel így elkerülhető az a veszély, hogy esetleg a határozott időtartam lejártát figyelmetlenségből nem észlelve hirtelen nem lenne olyan személy, aki jogosult eljárni a cég nevében.

Mivel a korábban említetteknek megfelelően a vezető tisztségviselők bármikor visszahívhatóak, így a határozatlan időtartamú megbízatás eleve nem hordoz magában semmilyen többlet kockázatot a határozott időtartamú megbízatáshoz képest.

A Ptk. szerint a vezető tisztségviselő **jogosult a társaságot képviselni harmadik személyekkel szemben**, így a munkavállalókkal szemben („házon belül”) is. (lásd. **munkáltatói jogkör gyakorlása**)

A vezető tisztségviselő, mint ügyvezetésre jogosult „szerv”, feladatait „önállóan” látja el, azaz ilyen értelemben jogkörét elvonni vagy korlátozni fő szabály szerint nem lehet, hiszen a társaság minden szerve egységének megvan a maga funkciója. Természetesen az ügyvezetés során a vezető tisztségviselő(k) a feladataikat a társaság érdekeinek elsődlegessége alapján, így a legfőbb szerv határozataiban foglaltaknak megfelelően köteles(ek) ellátni, emellett a különböző jogszabályoknak, illetve a társaság létesítő okiratában foglaltaknak is meg kell felelniük.

A legfőbb szerv tehát kizárólag csak a saját hatáskörén belül „lehet hatással” a vezető tisztségviselőre, akár úgy, hogy saját hatáskörét a létesítő okiratban bővíti, illetve az ügyvezetés hatáskörét csökkenti.

Megtehető tehát mintegy „korlátozásképpen”, hogy a létesítő okiratban bizonyos összeghatár feletti szerződések megkötését a legfőbb szerv a saját jóváhagyásához köti. Az ilyen jellegű korlátozások bevezetéséhez azonban nem elégséges egyszerű határozatot hozni, hanem mindehhez a létesítő okirat módosítása is szükséges.

A vezető tisztségviselő személyéhez az általa ellátott funkciói olyannyira hozzá kapcsolódóan jelentkeznek, hogy a gazdasági társaság tagjai nem jogosultak a vezető tisztségviselő számára

egyedileg utasítást adni. Kivételt képez ez alól az egyszemélyes korlátolt felelősségű társaság tagja, mert ő -a funkciók elkülönülése esetén- utasítást adhat az ügyvezetőnek, aki köteles azt végrehajtani.

Mivel a jogi személyek eleve olyan szervezetek, amelyeknek a jogszabályok ugyan megengedik, hogy jogalanyokká váljanak, azaz ugyanolyan jogok és kötelezettségek illessék meg, mint az embert, viszont mivel nem élő személyekről van szó, így a jogi személyeknek szükségük van olyan tényleges személyekre, akik a nevében döntenek és cselekszenek, azaz „élő emberek”.

Erre tekintettel felmerülhet a kérdés, hogy egy **jogi személy elláthatja-e** egy másik jogi személy ügyvezetését és képviselését?

Nos érdekes módon elvileg nincs akadálya, hogy egy korlátolt felelősségű társaságnak lehessen egy másik kft. ügyvezetője, mivel a Ptk. csupán annyit „követel meg”, hogy a tényleges ügyvezetés mögött a valójában vezető tisztségviselői teendőket ellátó természetes személy jelenjen meg. Ha tehát a vezető tisztségviselő jogi személy, akkor a jogi személy köteles kijelölni azt a természetes személyt, aki a vezető tisztségviselői feladatokat az ő nevében ellátja. Emellett további feltétel, hogy a kijelölt személyre is alkalmazni kell a vezető tisztségviselőkre vonatkozó szabályokat.

Speciális státuszt jelent a cégvezetői tisztség. A társaság legfőbb szerve a vezető tisztségviselők munkájának segítése érdekében egy vagy több cégvezetőt **nevezhet ki**, ami egy lehetőség, és nem kötelezettség.

A cégvezető feladatait **munkaviszonyban látja el**, azaz olyan munkavállaló, aki a vezető tisztségviselő rendelkezései alapján vesz részt a társaság folyamatos működésében, működtetésében. A cégvezető tehát egy olyan sajátos társasági vezető, aki kifejezetten nem vezető tisztségviselő, de általában a vezető tisztségviselőkre vonatkozó szabályok az irányadók rá nézve. A cégvezető jellemzően vezető beosztású munkavállaló, akit nem a létesítő okirat, hanem a vezető tisztségviselő közvetlenül általános és önálló képviselési – azaz cégjegyzési joggal- ruházhat fel. Elvileg egy társaságban több cégvezető is működhet, és telephelyeken is működhet cégvezető.

Összegezve: a vezető tisztségviselő és a cégvezető kifejezés nem szinonímái egymásnak.

A vezető tisztségviselők egy részről a tulajdonosi döntések végrehajtói, másrésztől maguk is döntést hozók, hiszen a legfőbb szerv döntési hatáskörébe nem tartozó valamennyi kérdés már az ügyvezetés kompetenciájába tartozik. A tulajdonosi és az úgynevezett management funkció

esetenként személyileg is egybeeshet, amennyiben a vezető tisztségviselő egyben tulajdonosa is a társaságnak.

A vezető tisztségviselőket – főszabályként - a legfőbb szerv választja meg. Alapvető kivétel az alapítás, amikor is a vezető tisztségviselőket a létesítő okiratban kell kijelölni.

A vezető tisztségviselő **a társaságot írásban, ún. cégjegyzés útján képviseli.**

Habár minden vezető tisztségviselő elvileg jogosult a cégjegyzésre, de a cégjegyzési jogát a létesítő okirat korlátozhatja, így például az önálló cégjegyzési jog helyett együttes cégjegyzési jogot írhat elő.

A cégjegyzés tehát azt jelenti, hogy **a társaság iratain a társaság képviseletére jogosultak** az iratokat a társaság cégneve alatt saját **névalírással látják el**, amely aláírásnak meg kell felelnie az ún. aláírási címpéldány szerinti aláírással, ami hivatalos cégaláírási nyilatkozatként funkcionál.

Ezzel a cégjegyzési joggal egyébként nem csupán a vezető tisztségviselők rendelkezhetnek, hanem a társaság „cégvezetői”, illetve az arra felhatalmazott egyéb munkavállalók is.

A vezető tisztségviselők tehát a társaság további munkavállalóit is cégjegyzésre jogosíthatják fel, mint cégjegyzésre jogosult egyéb munkavállaló. A cégjegyzéssel felruházott munkavállaló tehát a társaság alkalmazottja, de amíg **a vezető tisztségviselő és a cégvezető – ha a létesítő dokumentum nem korlátozza –egyedül ír alá (önálló cégjegyzési jog)**, addig a munkavállalók cégjegyzésének érvényességéhez általában két jogosult együttes aláírására van szükség, azaz együttes cégjegyzési jog jellemzi.

A korábbi szabályozás- azaz a Gazdasági Társaságokról szóló törvény - eredetileg a vezető tisztségviselőknek csak **a gazdasági társasággal szembeni** kártérítési felelősségéről rendelkezett, vagyis külső személyek, illetve a tagok ilyenformán a tisztségviselőket közvetlenül nem perelhették, hanem először a társaság ellen kell fordulniuk.

A jelenlegi szabályozás azaz a Ptk. ezen a klasszikus rendezőelven úgy változtatott, hogy egyaránt rendelkezik a vezető tisztségviselő társasággal szembeni és a kívülálló, harmadik személyek felé fennálló, speciális esetkörhöz kapcsolt felelősségéről.

III.3. A JOGI SZEMÉLY ELLENŐRZÉSE

III. Belső ellenőrző szerv

3.1. A magyar jog általában **(a nyilvánosan működő rt. kivételével)** nem ismeri az angol–amerikai egységes boardot, hanem az operatív ügyvezetéstől elkülöníti **a tulajdonosi ellenőrzés szerveként a felügyelőbizottságot.**

Annak eldöntésére tehát, hogy az ügyvezetés/vezető tisztségviselő(k) a jogi személy érdekeinek megfelelően végzi-e irányító tevékenységét a **FELÜGYELŐ BIZOTTSÁG** -felállítása- adja meg a választ.

A felügyelőbizottság, mint **testületi szerv** tehát egyfelől a tulajdonosok ellenőrzési szerve, vagyis a tagok számára, illetve a társaság legfőbb szerve érdekében lát el ellenőrzési jogkört. Emellett, mint általános ellenőrző szerv, elvileg a társaság bármely ügyét megvizsgálhatja, így az ügyvezetés köteles felügyelőbizottságnak valamennyi iratot a rendelkezésére bocsátani, valamint az általa kért felvilágosítást teljes terjedelemben megadni.

A felügyelőbizottság tagjainak számát a Ptk. fő szabályként **legalább 3 főben** határozza meg, amelynek viszont felső törvényi korlátja nincs. A 3 főnél kisebb létszámra csak azon felügyelőbizottság esetében van lehetőség, amelyet a társaság saját jószántából hoz létre, míg a **kötelező felügyelőbizottságok** esetében a 3 fő alatti létszám kizárt, hiszen a szavazategyenlőség gyakori esélye miatt ésszerűtlen volna jogalkotói szinten a testületi létszámot 3 fő alatt engedélyezni.

A tényleges testületi létszámot egyebekben a gyakorlatban a gazdasági racionalitás határozza meg, amely így általában igazodik a tényleges gazdasági társaság méreteihez.

A felügyelőbizottságban általában csak „külső személyek” vehetnek részt, tehát vezető tisztségviselők, illetve azok hozzátartozói, valamint a társaság munkavállalói nem. Ez alól jelent kivételt az ún. dolgozói participáció intézménye, azaz a társaság munkavállalóinak a felügyelőbizottságba való intézményes bevonása – jellemzően – a nagyvállalati szektorban.

A felügyelőbizottság felállításáról főszabály szerint a tagok maguk dönthetnek, ugyanakkor vannak jogszabályban előírt esetek, amelyek fennállása esetén kötelező ennek az ellenőrző szervnek a felállítása.

Bármely gazdasági társaság esetében ha a társaság teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállalóinak száma éves átlagban **a 200 főt meghaladja, és az üzemi tanács nem mondott le a munkavállalói képviselő biztosításáról**, akkor kötelező a felügyelőbizottság létrehozása.

Szintén **kötelező a felállítása, ha** a nyilvánosan működő részvénytársaság **nem egységes irányítási – board- rendszerben működik**, valamint a **zártan működő részvénytársaságban, ha** a szavazati jogok **legalább 5%-ával rendelkező részvényesek ezt kívánják**.

Emellett akkor is kötelező a felállítása, ha külön törvény, például a köztulajdon védelme érdekében előírja, így az állami, illetve önkormányzati többségű társaságok esetében ilyen ellenőrző szervet külön létre kell hozni..

A felügyelőbizottságot **kiegészítendően** a Ptk. a **nyilvánosan működő részvénytársaságnál** maga hoz létre a felügyelő bizottság melletti **egyéb többlétszervet**, nevezetesen a felügyelőbizottságot segítő **audit bizottságot**.

A kötelező auditbizottság a felügyelőbizottságot, illetve az igazgatótanácsot a pénzügyi beszámolórendszer ellenőrzésében, a könyvvizsgáló kiválasztásában és a könyvvizsgálóval való együttműködésben segíti.

A felügyelőbizottság általános konstrukciójától eltér az **ún. ügydöntő (irányító) felügyelőbizottság** intézménye. A gazdasági társaságok valamennyiének létesítő okirata – kivéve a nyilvánosan működő részvénytársaságokat – rendelkezhet úgy is, hogy a legfőbb szerv, illetve a vezető tisztségviselők döntési jogkörét bizonyos körben a felügyelőbizottságra telepíti.

3.2. Könyvvizsgáló – a gazdálkodó szervezet pénzügyi dokumentumainak (mérleg, beszámoló) valódiságát, hitelességét ellenőrző szerv- piaci alapon a gazdálkodó szerv megbízása alapján látja el feladatát.

Azaz a gazdasági társaság legfőbb szerve által választott és a könyvvizsgálók nyilvántartásában szereplő olyan társasághoz kapcsolt auditálást végző szerv, amely egyéni vagy társas vállalkozás keretében polgári jogi megbízási szerződést köt a társaság ügyvezetésével a könyvvizsgálat elvégzésére; de egyben közérdekvédelmi feladatot is ellát az állam irányába.

Amikor a legfőbb szerv könyvvizsgáló társaságot választ a társaság könyvvizsgálójának, akkor konkrétan meg kell választani, illetve jelölni azt a személyt is, aki a könyvvizsgáló cég részéről a könyvvizsgálatért személyében is felelős.

Ez a személy lehet a könyvvizsgáló társaság tagja, vezető tisztségviselője vagy munkavállalója egyaránt.

A társaság első állandó könyvvizsgálóját a létesítő okiratban meg kell jelölni, ezt követően pedig már - a vezető tisztségviselőkhöz hasonlóan- a legfőbb szerv választja határozott időre, - de legfeljebb öt évre-, mégpedig oly módon, hogy az nem lehet rövidebb, mint a könyvvizsgáló megválasztásától a soron következő kötelező beszámoló elfogadásáig tartó időszak. A megválasztás után a könyvvizsgálóval a társaság ügyvezetése köt a könyvvizsgálatra polgári jogi megbízási szerződést.

Ezt a szerződést 90 napon belül meg kell kötni, mert egyébként új könyvvizsgálót kell választani.

Habár a könyvvizsgáló – a felügyelőbizottsághoz hasonlóan – általában fakultatív szerv, azaz tagok a létesítő dokumentumban maguk dönthetnek arról, hogy szükségük van-e könyvvizsgálóra vagy nincs, viszont vannak kivételek, amelyek esetekben ilyen ellenőrző szerv

felállításáról kötelezően kell rendelkezni, így például a nyilvánosan működő rt. esetében kötelezően állandó könyvvizsgáló működik, valamint, akkor is, ha egy társaság kapcsán ezt a számviteli törvény előírja

3.3.Állami/külső ellenőrző szerv:

A jogi személyek működése feletti ÁLTALÁNOS TÖRVÉNYESSÉGI FELÜGYELETET a nyilvántartást vezető állami szerv (a Cégbíróság a gazdasági társaságoknál/Törvényszék a civil szervezeteknél) látja el

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a jogi személy az említett szervtípusok mellett elvileg más szerveket is létrehozhat, például tanácsadó testületet, állandó vagy ad hoc bizottságot, de ezek a Ptk. szerinti szervek hatáskörét, felelősségét nem érintik.

IV. TÁRSADALMILAG ELISMERT CÉL MEGVALÓSÍTÁSA

Ez a kritérium annyit tesz, hogy jogszabály által **tiltott tevékenységre** jogi személy nem hozhat létre, nem létesíthető.

Amennyiben jogszabály valamely gazdasági tevékenység gyakorlását **hatósági engedélyhez** köti, a társaság e tevékenységet a jogerős hatósági engedély alapján kezdheti meg.

Emellett a jogi személy jogszabály általi képesítéshez kötött tevékenységet csak akkor végezhet, ha az e tevékenységben személyes közreműködést vállaló tagja, vagy a jogi személlyel munkavégzésre irányuló polgári jogi vagy munkajogi jogviszonyban álló legalább egy személy a képesítési követelménynek megfelel.

V. ÍRÁSBA FOGLALT – TAGI AKARAT

A jogi személy létrejöttéhez nem elegendő, hogy a tagok közösen elhatározzák szóban az erre irányuló akaratukat, hanem ez csak írásos formában és 3 féle konkrét módon nyilvánulhat meg attól függően, hogy milyen tényleges formában kíván működni, így az alapítók kötelesek vagy **(társasági) szerződésbe** foglalni a közös akaratot, amely tag értelemben vett társulást hoz létre a felek között, vagy még a jogi személy létesítése egyéb dokumentumon is alapulhat, így **alapító okiraton, illetve alapszabályon.**

A létesítő dokumentum, azaz létesítő „okirat” valamennyi írásba foglalt tagi akarat összefoglaló elnevezése.

A létesítő okirat, mint általános elnevezés konkrét megjelenési formái az egyes társasági formáknál:

- ✓ lásd. alapító okirat – egyszemélyes Kft.,
- ✓ társasági szerződés – Kkt, Bt, Többszemélyes Kft.
- ✓ alapszabály – NYRt., Zrt

VI. ÁLLAMI ELISMERÉS, NYILVÁNTARTÁSBA VÉTEL

A nyilvántartásba vétel, azaz a tényleges bejegyzés és közzététel **nem peres eljárás** keretein belül, a gazdasági társaságok esetében a cégbíróság által lefolytatottan valósul meg.

Az állami nyilvántartásba vétel azon túlmenően, hogy közhitelű funkcióval bír egyébként kétféle hatása lehet.

A deklaratív hatályú nyilvántartásba vétel esetén az állam tudomásul veszi és regisztrálja a jogi személy létrejöttét, de a jogi személy ennek hiányában is létrejön. Ilyenkor a nyilvántartásba vétel rendszerint a jövőre nézve (ex nunc hatállyal) történik.

Ezzel szemben a **konstitutív nyilvántartásba vétel** esetén a jogi személy az állami nyilvántartásba vétellel, azaz a bejegyzéssel jön létre ténylegesen, vagyis a nyilvántartásba vétel keletkezteti a szervezetet, hiszen ennek hiányában az soha nem is jön létre. A konstitutív nyilvántartásba vétel ugyanakkor hatályában visszahat a szervezet keletkezésének dátumára (ex tunc hatály). A gazdasági társaságok esetében ez utóbbira kerül sor a bejegyzési eljárás során.

Azaz hiába jön létre de facto/ténylegesen a jogi személy az írásba foglalt közös tagi akarat során (lásd. nyilvántartásba vételt megelőző helyzet), amíg de iure/jogilag ezt nem „engedélyezi” állami szerv, addig mégsem jön létre és csak „feltételeesen” rendelkezik „jogképességgel”, kicsit hasonlóan a – korábban már a természetes személyeknél tárgyalt- méhmagzat függő jogi helyzetéhez.

Amint a létesítő okirat elkészült, a tagok azt aláírták és az eljáró ügyvéd, (jogtanácsos) azt ellenjegyezte, illetve a közjegyző közokiratba foglalta, akkor a bejegyzési kérelem elektronikusan előterjeszthető a bejegyző állami szerv (cégbíróság/törvényszék) felé, de a jogi személy végérvényesen csak az állami nyilvántartásba vétellel jön létre.

A cégbíróság, mint atipikus bíróság

- **elektronikus úton** (nem személyes jelleg)
- **okirati elv** alapján(tanú és egyéb személyi bizonyítékok nem érvényesülnek)
- **nem peres eljárás** keretében (nem szankcionál és így nem ítélettel hozza meg „döntését”)
- **a kérelmező** eljárási illeték és közzétételi költségterítési díj megfizetése mellett(nem értelmezhető a polgári peres alperes-felperes kifejezés)
- **a cégbíró** mit egyesbíró döntése által(nem társas bíraskodás jelleggel)

- cégjegyzékszámot adva hozza létre de iure a gazdasági társaságot a cégbejegyző végzéssel és mindezt a tény a Céglőnyben is közzéteszi .

A nyilvántartás

kőzhiteles- ami azt jelenti, hogy az oda bejegyzett adatok és tények létét mindenkinek el kell fogadnia, és senki nem hivatkozhat arra, hogy a nyilvántartásba bejegyzett adatokról nem tudott.

nyilvános- A nyilvántartásba bárki betekinthez, az adatokról feljegyzést készíthez, vagy díj ellenében azokról másolatot kérhez.

A cég „élete” a „születésétől fogva” nyomon követhető: Az ezzel kapcsolatos dokumentumok: a **céglőny**, amely a Céglőnyben hivatalosan közzétett - jelenlegi - **hatályos adatokat** tartalmazza (azaz a cég pillanatnyi -JELEN- állapotát mutatja)

A **céglőny** (céglőny) a Céglőnyben hivatalosan közzétett összes **hatályos és nem hatályos (törölt) adatokat** tartalmazza . (azaz a cég MÚLTJÁT ÉS JELENÉT egyszerre tartalmazza)

Összegezve: A **céglőny** Magyarország összes cégének adataival foglalkozik, míg maga a cégjegyzék a magyarországi cégek közül csak egyetlen cég adatait tartalmazza., és végül a céglőny pedig ennek az egyetlen cégnek az adott pillanatban hatályos adatainak összessége.

A gazdálkodó szervezet de facto létrehozása (lásd. a cég alapításáról szóló dokumentumok aláírása) után , de még a „de iure” - céglőnyben történő- „állami” bejegyzést megelőzően (azaz a céglőny végzésének kibocsátása előtt) **ún. előtársaság formában** működhet.

Mivel még csak „félíg” jött létre a jogi személy, így az előtársasági jelleget a társaság iratain és jognyilatkozatain **minden esetben fel kell tüntetni**, vagyis a cégnév után a „bejegyzés alatt” kifejezést vagy a „b. a.” rövidítést **kell alkalmazni** a cégnév után, hogy a gazdálkodó szervezettel jogviszonyban kerülő egyéb jogalanyok ennek e ténynek a birtokban lépjenek vagy éppen ne lépjenek kapcsolatba a potenciális jogi személlyel.

Az előtársaságra az alapítandó társasági forma szabályai vonatkoznak. Emellett viszont az előtársasági lét egy **függő jogi helyzetet** eredményez, amely a létesítő okirat ellenjegyzésétől ad.1. a társaság jogerős **bejegyzéséig**

ad.2. **vagy** nyilvántartásba vételének jogerős **elutasításáig tart.**

A cégnyilvántartásba vételi kérelem benyújtását követően az előtársaság üzletszerű gazdasági tevékenységet is folytathat. A gazdasági tevékenység megkezdése természetesen nem kötelező, azt a társaság alapítói döntenek el, hogy megkezdik-e működést az előtársasági szakaszban vagy sem.

Az (elő)társaság szervei megkezdhetik működésüket, így például a társaság legfőbb szerve már hozhat határozatokat, a vezető tisztségviselők képviselhetik a társaságot, annak nevében és javára szerződéseket köthetnek..stb.

Összegezve: az előtársasági létszak kétféleképpen zárulhat:

ad.1. ha az illetékes cégbíróság a társaságot jogerősen bejegyzi a cégnyilvántartásba, az előtársasági jelleg automatikusan megszűnik és a társaság **már „végleges” gazdasági társaságként folytatja tovább a tevékenységét**: így az előtársasági időszakban szerzett jogok és kötelezettségek mindenféle külön jóváhagyás nélkül automatikusan a bejegyzett társaságot illetik meg, illetve terhelik. (quazi jogutódjává válik a bejegyzett társaság az előtársaságnak)

ad.2. Ha a cégbíróság **jogerősen elutasítja** a gazdasági társaság bejegyzését, akkor ezzel az előtársaság minden további jogcselekmény nélkül megszűnik. az előtársaság által vállalt kötelezettségeket a létrehozni kívánt társaság rendelkezésére bocsátott vagyonból kell teljesíteni. Az előtársaság ki nem egyenlíthető követeléseiert az alapítók harmadik személyekkel szemben egyetemlegesen kötelesek helytállni. Így ilyen esetben a teljesítés bármelyik alapítótól követelhető. Minden alapító az egész követeléssel tartozik, de ha bármelyikük teljesít, a harmadik személyekkel szemben a teljesített rész erejéig a többiek kötelezettsége is megszűnik

A JOGI SZEMÉLY EGYÉB ISMÉRVE:

VII. A jogi személy „ADATAI”

VII.1. A jogi személy neve / egy Gazdasági társaság esetén: CÉGneve

(lásd. korábban már volt róla szó)

pl. Amikor azt mondjuk, hogy megyünk/ most nem megyünk a Pentába , akkor csak a Vezérszót – mint első elemet- említjük meg „konyhanyelven”, mert ugye a rövid nevéhez is kell „minimum” még a társasági formára utalás - azaz a harmadik elem- is.

VII.2. Cégjegyzékszám/Nyilvántartási szám

Csak cégeknek tud lenni - Cégbíróság által bejegyzett és egyben nyilvántartott-cégjegyzékszáma, amely a cég egyedi azonosítójaként funkcionál.

A non profit szektorban tevékenykedő gazdálkodó szervezeteknek nincs „közük” a Cégbíróságokhoz, mert őket a Törvényszék jegyzi be/ tartja nyilván, így nekik „csak” nyilvántartási számuk van.

(Ha a természetes személy analógiájára nézzük, kicsit olyan, mint a születési hely, idő, hiszen a székhely szerint illetékes nyilvántartó szerv jogosult a nyilvántartásba vételre.

A BS-CF-NNNNNN formátumú cégjegyzékszám **három jól elkülöníthető részből** áll:

- ✓ BS a céget nyilvántartó bíróság két számjegyű sorszáma,
- ✓ CF a cégformájára utaló két számjegyű jelzőszám,
- ✓ NNNNNN pedig a cégjegyzéket vezető bíróságon kiadott hat számjegyből álló sorszám.)

A „de iure” -állami/eljárásjogi -elismerésre utal, miszerint hiába a tagok akarata, ha ez az állami „ámen” nincs, a jogi személy „mégsem fog „megszületni”/létrejönni.

VII.3. Céget/Jogi személyt képviselő személy- erről korábban szintén volt szó, hogy a jogi személy „önmagában csak egy épület”, és mindig kell, hogy őt - legalább egy- természetes személy „megtestesítse”, aki alap esetben a vezető tisztségviselő.

A cég képviseletének módja

A képviseleti mód a cég (írásbeli) képviseletére való jogosultságot jelenti, vagyis a cég nevében történő aláírási jogot. Kétféle módja van: **önálló vagy együttes.**

Önálló képviseleti mód esetén a képviselő (pl. ügyvezető) egyszemélyben képviseli a céget és járhat el annak nevében. Együttes képviseleti mód esetén csak másokkal együtt képviselheti a céget (pl. köthet szerződést).

Ugyanaz a személy csak egyféle módon jegyezheti a céget, azaz vagy önállóan vagy együttesen.

VII.4. A jogi személy /gazdasági társaság székhelye (A természetes személy analógiájára quazi ez a „lakcímnek” feleltethető meg)

Székhely: Az a hely(szín), ahol a **cég iratainak kezelése, őrzése**, és a székhellyel összefüggő egyéb, jogszabályban meghatározott kötelezettségek teljesítése történik. (A legtöbb esetben a cég székhelye egyben a központi ügyintézés (döntéshozatal) helye is.)

A cégnek a székhelyet cégtáblával kell megjelölnie.

A cég székhelye csak olyan ingatlan lehet, amely a cég tulajdonát képezi, vagy amelynek használatára a cég - bármilyen jogcímen - jogosult (pl. bérleti szerződéssel).

A jogi személynek szükségképpen egy székhelye van, DE emellett lehetnek egyéb helyszínei is, viszont azok elnevezése már más lesz:

Telephely: olyan a cég székhelyétől eltérő — de a cég székhelyével azonos településen található — hely(szín), ahol a cég tartósan **üzleti tevékenységet** végez.

Míg székhelyből csak egy van/lehet, addig telephelyből akár több is lehet (de ugyanakkor nem kötelező , hogy létesítsen akár egyet is...)

Fióktelep: olyan „speciális” telephely, amely a cég **székhelyétől eltérő településen** található.

pl. A cég székhelye egy V. kerületi irodaházban van, itt őrzik a cég iratait, illetve itt dolgozik a cég vezetése is. A cég 4120 Lakó- és nem lakó épület építése főtevékenységére tekintettel egyik „üzemét” a XX. kerületben, másikat egy pedig Székesfehérváron működteti. Ezekből az előbbi a cég telephelyének, míg utóbbi a cég fióktelepének minősül.

VII.5. A jogi személy adószáma

A NAV által kiadott tizenegy (11) karakterből álló adóhatósági egyedi azonosító, ami nem azonos az adóazonosító jellel, (hiszen az csak természetes személynek van.)

VII. 6. Statisztikai számjel

A statisztikai számjel egy olyan 17 számjegyből álló egyedi azonosító, amely tartalmazza a jogi személy „adminisztratív főtevékenységét” (TEÁOR számból generálva), amelyet a gazdálkodó szervezet a NAV-nál és a cégbíróságnál bejelentett.

A cég statisztikai számjel.:

- ✓ 1-8 számjegy a törzsszám, amely megegyezik az adószám első 8 számjegyével
- ✓ 9-12 a szakágazati kód, azaz a TEÁOR szám
- ✓ 13-15 gazdálkodási forma kódja (GFO)
- ✓ 16-17 a területi (megye) kódja

Eddig a jogi személyek létrejöttének komplex feltételeiről esett szó annak érdekében, hogy meg tudjuk határozni ki is az a jogi személy, és mikortól „képes” jogalanyként funkcionálni.

Ahhoz azonban, hogy a jogalanyiségének a teljes időtartamát vizsgálni tudjuk, szükség van a jogi személy **személyi mivoltjának végéről** is szót ejteni, illetve magát a **társasági létszakaszokat** elkülöníteni.

A gazdasági társaság ún. létszakaszai

- ✓ az alapítás – azaz a jogi személy létrejövele
- ✓ a jogi személy esetleges „módosulása”: azaz formaváltozása, más jogi személy formába történő átalakulása, illetve ennek speciális esetköre az egyesülés, illetve a szétválás – ami a jogi személy relatív megszűnési módjai
- ✓ a jogi személy jogutód nélküli megszűnése, mint abszolút megszűnés

Mindez annyit jelent, hogy amint a jogi személy megalakul, akkor ezt követően elvileg korlátlan ideig létezhet, azaz „működhet”, hiszen esetében nem forognak fenn olyan visszafordíthatatlan körülmények, ami például az embernél, mint természetes jogalanynál szükségképpen bekövetkezik előbb vagy utóbb a koránál fogva és /vagy akár az egészségi állapotából adódóan.

Ennek ellenére a jogi személy számára is elkövetkezhet a „vég”, azaz **megszűnhet jogutód nélkül**, amikor is ténylegesen megszűnik a létezése. Ha jogutódlással – azaz egyfajta átalakulással – történik a „megszűnés”, akkor az eredeti jogalany ugyan megszűnik, de a jogutód, mint újonnan született jogi személy viszi tovább az eredeti jogi személy „előéletét”.

A megszűnés különböző okokból következhet be – lehet **önkéntes**, amikor maguk a tagok döntenek a megszűnésről, azaz a megszüntetés a felek szabad akaratából jön létre, **végelszámolási eljárás** lefolytatását követően; de kiválthatja külső körülmény is .pl. a hitelezők által indított felszámolási eljárás miatt, vagy bírósági kényszertörlesztés okán.

A jogi személy „de iure” – eljárásjogi- jogalanyisága akkor szűnik meg, amikor az állam erre feljogosított hatósága a nyilvántartásból törli.

Az eredeti állapothoz képest sajátos helyzetet teremt és így a jogi személy lényegében szintén változáson megy keresztül akkor, amikor a létesítő dokumentumukban történő módosulásra kell, hogy sor kerüljön valamilyen **megváltozott körülményre** tekintettel.

A jogi személy ismérveinél említett írásba foglalt közös tagi akarat nem csak a jogi személy létrejöttekor feltétel, hanem a jogi személlyel összefüggő kölcsönös tagi akarat a jogi személy bármelyik további létszakaszában feltétel, így a létesítő dokumentum, azaz létesítő okirat módosításához is valamennyi jogi személyt alkotó tag – írásban is megerősített - beleegyezése szükséges.

A módosítás kapcsán megváltozott adatokat természetesen a nyilvántartásba is át kell vezetni. Ez az **ún. változásbejegyzési eljárás** útján történik, amelyre a bejegyző állami szerv fő szabályként az alapítási eljárás szabályait alkalmazza.

A módosítás általában a változásbejegyzéssel, azaz a jogi deklarálással, nem pedig a tényleges tagi döntéssel, azaz a legfőbb szerv által hozott döntés időpontjában válik hatályossá., de ezen általános szabály alól azonban a cégjogi szabályok kivételeket is megállapíthatnak , így például a kft. ügyvezetőjének visszahívása és az új ügyvezető kinevezése már a taggyűlés napjától hatályos stb.

A jogi személyek „sajátos” megszűnésével kapcsolatos joganyagát a Ptk. csak általános jelleggel rendezi, míg konkrét szabályait külön törvény (lásd. az egyes jogi személyek átalakulásáról, egyesüléséről, szétválásáról szóló 2013. évi CLXXVI. törvény) tárgyalja.

Mivel a gazdasági társaságok, mint jogi személyek esetén értelmezendő leginkább az átalakulási szándék is, így a továbbiakban általános jelleggel róluk teszünk említést.

Az **átalakulás** lényegében egy **társasági formaváltás** egyetemes jogutódlással, amikor is a régi társasági forma, mint **jogelőd megszűnik**, és a megszűnés pillanatában – azaz amint a régi társaságot a cégbíróság törli a cégjegyzékből, és az újat bejegyzi – **egy jogutód új társaság** keletkezik (pl. kft.-ből rt. „válik”, ha a jogszabályi felételek teljesülnek).

Az átalakulás egyszerre a **régi társaság megszűnését**, tehát jogalanyi létének végét és az új társaság megalapítását, azaz jogalanyiságának kezdetét eredményezi.

Mivel az átalakulás, bizonyos értelemben vett létrehozás is egyben, így mögöttes rendelkezésekként az alapítás szabályait kell alkalmazni.

Az átalakulás útján létrejövő **új társaságra átszáll** a megszűnt társaság összes joga és kötelezettsége, ideértve a jogelőd hatósági engedélyeit és a munkajogi jellegű jogokat és kötelezettségeket is (munkaszerződések, esetleges kollektív szerződés)

Az alapításhoz képest eltérés, hogy az átalakulás során előtársasági létszakaszról nem beszélhetünk, ugyanakkor az átalakulóban lévő társaságnak az iratain **az átalakulás tényét jelezni kell**.

Átalakulni csak olyan formába lehetséges, amely a vagyoni hozzájárulásoknak, illetve egyéb feltételeknek a jogelőd társaság megfelel (bt. például csak akkor alakulhat kft.-vé, ha eleget tesz a 3 milliós induló tőkeelvárásnak)

Bizonyos – kivételes - esetekben a társaság átalakulására nincs mód. Így:

- a) csőd- vagy végelszámolási eljárás alatt álló gazdasági társaság nem alakulhat át;
- b) kizárt az átalakulás akkor is, ha a jogi személy ellen büntetőjogi intézkedés van folyamatban; illetve akkor is, ha
- c) a tagok vagy az alapítók a létesítő okirat szerinti vagyoni hozzájárulásukat nem teljesítették.

Az átalakulásának egyik **leggyakoribb formája az egyesülés**, amit kétféleképpen lehet megvalósítani: **összeolvadással vagy beolvadással**.

Egyesülésről általános jelleggel tehát akkor beszélhetünk, ha több gazdasági társaság **összeolvad** egymással, vagy ha egy vagy több társaság egy másik társaságba **beolvad**.

Összeolvadás esetén az összeolvadó társaságok **valamennyien megszűnnek**, ám a megszűnéssel egyidejűleg egy új jogutód gazdasági társaság jön létre. Ebben az esetben a megszűnő jogelőd cégek vagyona, jogai és kötelezettségei az összeolvadással létrejött jogutód társaságra szállnak át.

Beolvadás során egy vagy akár több vállalkozás csatlakozik be egy „nagyobb” anyavállalatba. Ebben az esetben csak a beolvadó vállalkozás szűnik meg jogilag, míg az anyavállalat cégformája változatlanul megmarad. Az a társaság, amelyik nem változik, az lesz a beolvadó társaság(ok) jogutódja, míg a beolvadó vagyona, mint egész – a jogok és a kötelezettségek összessége – átszáll a jogutód befogadó gazdasági társaságra.

Az egyesülésnek mindkét formája szükségessé teszi vagyonmérleg- és vagyonleltár-tervezeteket, valamint az egyesülési döntés meghozatalához szükséges egyéb okiratok, illetve az egyesülési szerződés elkészítését.

Az egyesüléshez képest inverz folyamat a **szétválás**, amely megvalósulhat aképpen, hogy egy gazdasági társaság több társasággá bomlik – ezt hívjuk **különválásnak**-, vagy ha egy társaság valamely része önálló társasággá válik, amelynek elnevezése a **kiválás**.

Sajátos esete a szétválásnak és egyben az egyesülésnek a **beolvadásos különválás**, amikor is a különváló tagok a jogi személy vagyonának rájuk eső részével különböző, már működő jogi személyekhez, mint jogutódokhoz csatlakoznak.

Ehhez képest **beolvadásos kiválás** valósul meg abban az esetben, ha a kiváló tag a jogi személy vagyonának egy részével már működő jogi személyhez mint jogutódhoz csatlakozik.

A klasszikus jogi személy megszűnésnek, vagyis **a jogutód nélküli megszűnésnek** lényegében négy nagy esetköre van.

A jogi személy általános szabályai értelmében a társaság jogutód nélkül megszűnik, ha:

- ✓ megszűnése meghatározott feltétel bekövetkezéséhez kötött, és ez a feltétel bekövetkezett;
- ✓ határozott időre jött létre, és a meghatározott időtartam eltelt;
- ✓ a tagok vagy az alapítók kimondják a megszűnését;
- ✓ vagy az arra jogosult szerv megszünteti.

Ha a társaságot **tagjai önkéntesen megszüntetik**, arra a legfőbb szerv határozata alapján **végelszámolással** kerül sor. Ugyanígy végelszámolással szűnik meg a társaság az első két pontban írt esetekben is, itt azonban a megszűnés alapja nem a legfőbb szerv ülése, hanem a társaság létesítő okiratának rendelkezése lesz.

A társaságot az arra jogosult szerv – így a fizetőképtelenséget megállapító bíróság, illetve törvényességi felügyeleti jogkörében a cégbíróság – is megszüntetheti.

A külső állami szerv megszüntetési – felszámolási - esetkörét kivéve, a legtöbb esetben tehát a cégjogban szabályozott végelszámolási eljárásra kerül sor, amely során a tagi akarat a jogi személy vége vonatkozásában is megnyilvánulhat.

A végelszámolót fő szabályként a legfőbb szerv jelöli ki, aki általában a társaság valamely vezető tisztségviselője. A társaság végelszámolását a végelszámoló folytatja le, illetve irányítja, aki a végelszámolás kezdetétől egyedül gyakorolja a korábban a vezető tisztségviselőt megillető jogosítványokat, azaz lényegében annak helyébe lép, azonban feladata kifejezetten (és kizárólagosan) a végelszámolás lebonyolítása.

A végelszámolási eljárás során **beszedik a kintlévőségeket, kielégítik a követeléseket, és a fennmaradó vagyont** a létesítő okiratban szabályozott módon (általában a társasági részesedés arányában) **szétosztják** a társaság tagjai között.

A tagok felelőssége a megszűnt társaság kötelezettségeiért az ötéves elévülési időn belül attól függ, hogy az adott gazdasági társaság a tagok korlátozott felelősségével működött-e vagy sem. A kft. és az rt. esetében a felelősség csak a tagnak (részvényesnek) juttatott vagyon erejéig áll fenn. Ha azonban a tagok felelőssége a társaság tartozásaiért korlátlan volt, akkor az elévülési időn belül a megszűnt társaság kötelezettségeiért korlátlanul és egyetemlegesen felelnek.

Amennyiben egy gazdasági társaság **fizetéseképtelenné válik**, úgy a „rendes” polgári bíróság, nem pedig a cégbíróság a „csődtörvény” – azaz a 1991. évi IL. törvény- szabályai **szerint csőd-, illetve felszámolási eljárást folytat le** vele szemben. A csődeljárás még nem minősül megszűntetési eljárásnak, mivel a csődeljárás során csupán azt állapítják meg, hogy van-e mód reorganizációra, azaz a szervezet helyreállítására, újraélesztésére vagy sem, mert „még csak átmenetinek tekinthető a fizetéseképtelenség. Amennyiben a társaság működőképességének fenntartására, illetve helyreállítására, tartozásai rendezésére, illetve tartós fizetéseképtelenségük elkerülésére nincs esély, úgy a csődeljárás felszámolási eljárásba fordul át.

A végelszámolással ellentétben a felszámolás során a vezető tisztségviselőket felmentik, és a felszámolási eljárást főszabályként **a bíróság által kijelölt felszámoló** folytatja le.

A felszámolási eljárás végén a bíróság jogerős ítéletben mondja ki a társaság felszámolás útján való megszűnését. Ezen bírói ítélet alapján a cégbíróság pedig törli a társaságot a cégjegyzékből, így innentől kezdve megszűnik jogalanyisága, a mesterségesen megalkotott személy ettől kezdve elveszti ezen státuszát.

A tagi-, illetve hitelezői akarat nélküli jogutód nélküli megszűntetés esetkörében a társaságot szintén a cégbíróság szünteti meg, de a megszűntetési eljárást is ő indítja meg. Erre az alábbi két okból kerülhet sor:

Egyrészt, ha a cégbíróság súlyos és ismételt törvénytisztasági tapasztalat, akkor a törvényességi felügyeleti eljárás eredményeként „felosztatja” a gazdasági társaságot, azaz megszűntnek nyilvánítja. Ez esetben a cégbíróság folytatja le a végelszámolási eljárást, mint **kényszereltörzési eljárást**.

A cégbíróság másodsorban a nem működő ún. fantomcégeket hivatalból, azaz **megszűntetésre irányuló eljárás** eredményeként törli a cégjegyzékből.

A megszűntetésre irányuló eljárásnak nincs helye, **ha** a gazdasági társaságnak **tartozásai** vannak, mert akkor le kell folytatni **a felszámolási eljárást**. Ha a megszűntetett társaság után vagyon maradt fenn, illetve utóbb vagyon kerül elő, akkor erről a cégbíróság a cégeljárásra vonatkozó szabályok szerint vagyonrendezési eljárás keretében dönt.

A fenti esetkörökön kívül a Polgári Törvénykönyv az egyes társaságokról szóló rendelkezéseiben **egyéb sajátos megszűntetési okokat** is ismertet, így például a kkt. vagy a bt.

megszűnik akkor, ha a tagok száma egyre csökken, és hat hónap alatt új tag nem lép be a társaságba.

Összességében elmondhatjuk, hogy a jogi személy esetében akár tagi akaraton alapuló megszüntetésen, akár állami szerv általi „hivatalbóli” megszüntetésről van szó, a gazdasági társaság a cégjegyzékből való törléssel, a törlés napjától szűnik meg végérvényesen.

A megszűnő társaságot terhelő kötelezettségből származó követelés a társaság törlésétől számított ötéves jogvesztő határidőn belül érvényesíthető a társaság volt tagjaival szemben, azaz azt követően a jogi személy korábbi léte még közvetett és mondhatni rejtőzködő módon sem lesz kimutatható.

Miután áttekintettük bármely jogviszonyban szereplő jogalanyok lehetséges körét, azok általános jellemzésére is sor került, fókuszáljunk immáron konkrétan a gazdasági élet potenciális jogalanyi körére, azaz vizsgáljuk meg, hogy konkrétan **kik lehetnek a gazdasági élet szereplői**.

2.3. A gazdasági élet szereplőiként megjelenő jogalanyok

Amikor a gazdasági élet meghatározó szereplőire gondolunk, akarva akaratlanul a **profitorientált gazdálkodó szervezetek**, ezeken belül is a **gazdasági társaságok** jutnak először eszünkbe.

Először is induljunk ki a címben említett összetett szónak az első tagjából.

lásd. A **gazdaság**: Egy adott társadalomban a termékek és szolgáltatások (azaz összefoglalóan ÁRUK)

- ✓ **előállításának**, (1)
- ✓ **szétosztásának** (2)
- ✓ **és fogyasztásának** (3) a mechanizmusát jelenti az ún. **piaci szereplők** (KiK?) között.

Azaz mindig valaki (lásd. piaci szereplők) csinál valamit(lásd. (1),(2) –(3)). Valaki vagy előállít / szétoszt valamit, vagy pedig ezt az előállított/ szétosztott árut „elfogyasztja”. Azaz attól függően, hogy **milyen tevékenységet fog végezni** egy-egy személy, úgy válik a gazdasági élet- azaz a piac- más és más szereplőjévé.

Jelen esetben az előállítást és szétosztást, vagy összefoglaló elnevezéssel a **gazdasági tevékenységet** - többek között- a **gazdasági társaságok**, mint a **piac egyik szereplői** fogják végezni.(Ez lesz egyebekben az ő „**szolgáltatásuk**” amiért cserébe a másik féltől valamiféle -

pénzbeli - ellenszolgáltatást remélnék.(Fontos megjegyezni, hogy az imént említésre került szolgáltatás kifejezés ebben az értelemben azt fogja tehát jelenteni, hogy az egyik fél ,mint alany, akit itt gazdasági társaságnak hívunk valamilyen cselekvő/ „(el)adó”/**kínáló**/nyújtó szerepet tölt be.)

Ha azt mondjuk, hogy az előállítás és a szétoztás a gazdasági életben a KÍNÁLATI OLDALON lévő piaci szereplő önként „vállalt” feladata , akkor azt is mondhatjuk, hogy maga az előállítás szó, mint gyűjtőkategória megvalósulhat akár

- **termelés, és/vagy**
- **gyártás** formájában

és a szétoztás szót pedig behelyettesíthetnénk akár a

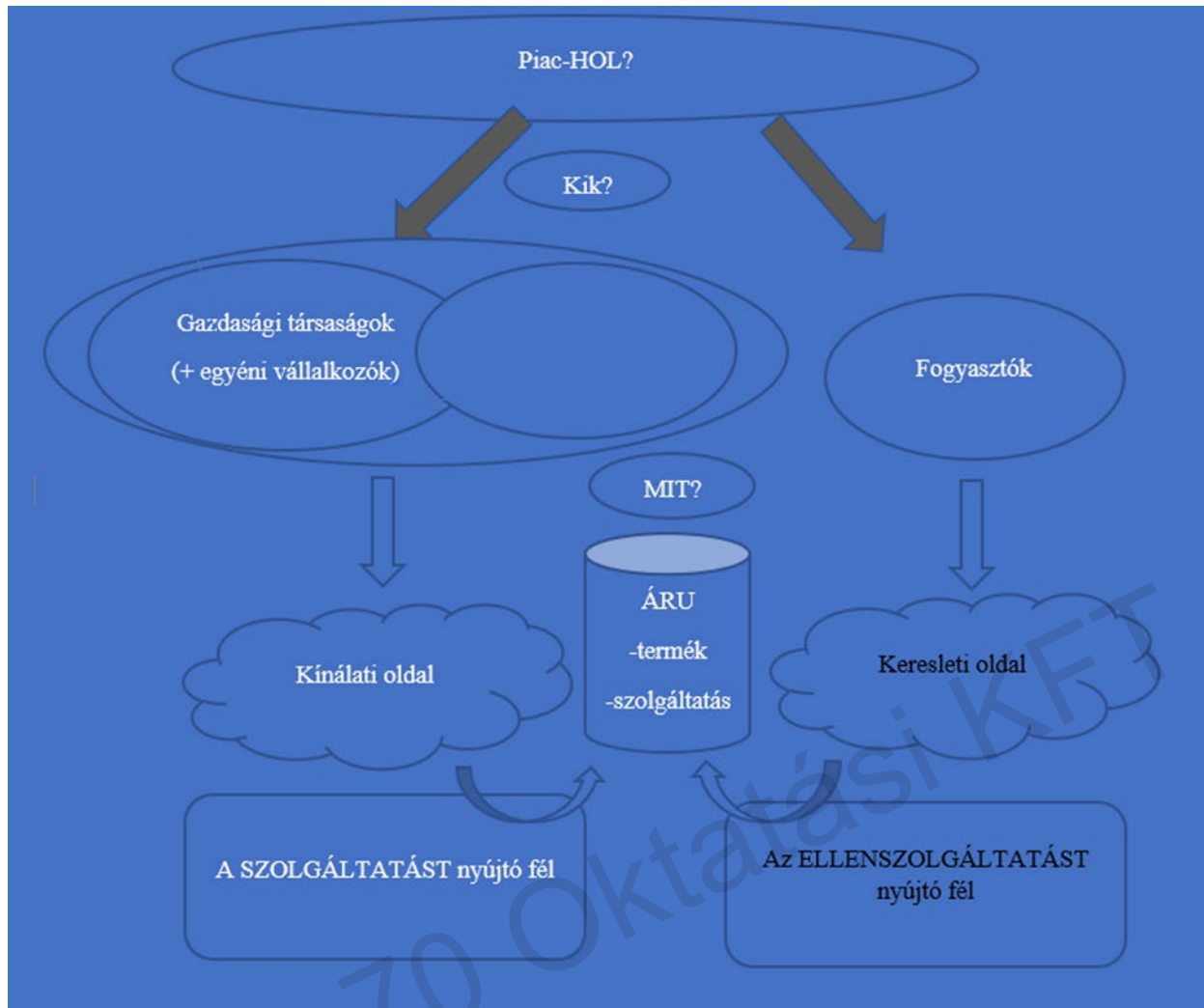
- **forgalmazás,**
- **vagy éppen az értékesítés** szóval.

Mindez miért fontos? Mert ahány kínálati oldalon lévő piaci szereplő, **annyiféle gazdasági tevékenységet végez(het).**

Természetesen szót kell ejtenünk a másik szereplőről is, aki mindezt a gazdasági tevékenységet, amit a gazdálkodó szervezet nyújt azt igényli/befogadja-„**veszi**” /kapja, azaz aki **fogyasztóként** jelenik meg a gazdaságban/piacon.

A gyűjtőkategóriaként fogyasztónak nevezhető „KERESLETI OLDAL” igénye, illetve szükséglete lesz tehát kielégítve a gazdálkodó szervezetek által.

A felek egymás közötti kapcsolata egyebekben **mellérendeltségen** alapuló, ami azt jelenti, hogy a „**közös**” **akarat** kiemelt szerepet játszik a létrejövő kapcsolatukban.

Apropó, már második esetben használtam a gazdasági TÁRSASÁG kifejezés helyett a **gazdálkodó SZERVEZET** elnevezést. Nem véletlen...

A gazdálkodó szervezet, mint (jog)alany egy tágabb **gyűjtőkategória**, és lefed valamennyi kínálati oldalon lévő piaci szereplőt, aki bármilyen típusú gazdasági tevékenységet végez, illetve végezhet. (akár remél érte cserébe ellenszolgáltatásként pénzbeli többletet/profitot, akár nem.)

A gazdálkodó szervezetek kifejezéssel szemben a gazdasági társaságok elnevezés, már egyfajta szűkítést jelent a gazdálkodó szervezeteken belül.

Ők is szervezetek, de ők olyan gazdasági tevékenységet folytató „társaságok”, akik az egyéni vállalkozásokkal együtt a **PROFIT-ORIENTÁLT** gazdálkodó szervezetek nagy csoportjába tartoznak. (De mivel az éremnek két oldal van”, így a gazdálkodó szervezeteken belül léteznek ún. **NON Profitorientált** gazdálkodó szervezetek is.)

És most térjünk rá a gazdasági társaság kifejezés második tagjára: a „**társaság**”-ra

Ez a szó beszédesebb, mint gondolnánk, mivel egyrészt utal arra, hogy valamilyen **szervezett** (házon /szervezeten belül hierarchikus viszonyokat mutató) formában működik, azaz úgy végez gazdasági tevékenységet – azaz olyan „szervezet” amelynek a konkrét elnevezése a társaság. Emiatt is mondhatjuk, hogy a gazdálkodó szervezeteknél szűkebb gyűjtőkategóriáról van szó.

Ha a szót magát még tovább szűkítjük, hogy belőle még értelmes szó kapjunk akkor a „**TÁRS**” kifejezés is képezhető belőle. Mit jelent ez? Hát többek között, hogy nem EGYedül, önállóan hanem – legalább is főszabály szerint - **többen**, azaz **minimum ketten** vannak a gazdasági társaságon belül.

A minimum szót a jogi nyelvén a „**legalább**” kifejezésként említhetjük (és ennek ellentétpárja a „legfeljebb” pedig természetesen a „maximum” szóval azonos.)

A dualitás/kettősség az eddig elmondottak alapján többször megjelent már:pl:

1. kereslet- kínálat;
2. szolgáltatás -ellenszolgáltatás;
3. (el)„adó”- „vevő”/fogyasztó;
4. termék- szolgáltatás;
5. főszabály- kivétel

A párok mindig egy még nagyobb gyűjtőkategória alá vonhatók össze- pl:

1. A SZÜKSÉGLET miatt jön létre mind a kereslet , mind pedig kínálat,
2. a két piaci szereplő KÖTELEZETTSÉGE egymással szemben az, hogy az egyiknek kell teljesítenie a szolgáltatást, a másiknak pedig erre tekintettel az ellenszolgáltatást,
3. A PIACI SZEREPLŐK egyik lehetséges elnevezése: EL„adó”- „vevő”/fogyasztó (Ki?)
4. Az ÁRU, mint nagy gyűjtőkategória bontható: termékekre és szolgáltatásra.
5. Egy helyzet alternatívái: főszabály (alapeset)- kivétel (speciális eset)lásd. a gazdasági társaság esetében pl. látni fogjuk, hogy a „társas(s)ágot” jelentő minimum két tag, mint alapeset mellett speciális esetekben megengedett az 1 személyes szervezetként /gazdasági társaságként való létrejövétel/működés is. (ún. 1 személyes gazdasági társaságok vagy más néven 1 személyes „társas” vállalkozások- Ez vitathatatlan, hogy egy kicsit képzavaros, de a hivatalos elnevezésük akkor is ez)

Újabb kifejezés kúszott be a képbe, azaz a „**vállalkozás**” szó.

Mit is csinál egy vállalkozás? Lényegében **KOCKÁZATOT vállal** azzal, hogy mint vállalkozás a gazdasági tevékenységek valamilyen típusát végzi. (pl. termel „terméket” vagy éppen szolgáltatást nyújt akár a terméken keresztül).

A vállalkozás, **mint emberi tevékenység, lényegében a munkavégzés** egy sajátos formája, mégpedig az üzleti célú, profitorientált, piaci körülményekhez igazodó magatartás.

Az üzleti célzat annyit jelent, hogy **rendszeresen**, nem pedig eseti, ad hoc jelleggel kíván az általa választott gazdasági tevékenység keretein belül „vállalkozni”.

Az persze nyilvánvaló tény, hogy a vállalkozásban résztvevők VÁLLaira súlyos teher nehezedik, ha a vállalkozás szabadsága adta lehetőséget kihasználva úgymond piacra lépnek,

hiszen az az ominózus PROFIT, aminek reményében ezt a fajta veszélyt bevállalja, csak sokkal később realizálódik, és már ha egyáltalán bekövetkezik. Hiszen ahhoz, hogy ezt a nyereséget elérje, először bőven a zsebébe kell nyúlnia, hiszen létre kell hoznia a vállalkozást, ami eleve költségekkel jár (cég létrehozása, munkaerő, eszköz, berendezés, alapanyag...beszerzése)

A gazdasági társaságot létrehozók tehát **„gazdaságosan”**, azaz az erőforrásaikat hatékonyan felhasználva szeretnék a piacon tevékenykedni.

Összefoglalva: a gazdasági társaságok mindegyikét TÁRSAS vállalkozásoknak is hívhatjuk, utalva ezzel arra, hogy **a gazdasági társaságot létrehozók** közösen vállalnak valamilyen típusú felelősséget. (amit majd a konkrét társasági forma választás fog konkretizálni).

A gazdasági társaságot létrehozók a Kik? kérdőszóra adják meg a választ. Azaz a majdan szintén „személynek” minősülő gazdasági társaságot is valamilyen típusú személyek „hívják életre”

A gazdasági társaságok **mindegyike jogi személy jogalanyiságú**, utalva ezzel arra a tényre, hogy „őket” – főszabály szerint – legalább két másik – jogalanyiságát tekintve természetes személyek, (de akár jogi személyek is) létrehozhatják, de a végén akkor is majd a jogi személyt – legalább egy - természetes személy fogja képviselni. (hiszen a jogi személy „quazi” származékosan jön létre, és a létezéséhez nem elegendő a létrehozó tagok, mint alapítók gazdasági társaság megalapítására vonatkozó akaratnyilatkozata, hanem ehhez majd állami szerv elismerése is szükséges.)

Magyarázatot érdemel **a tag, alapító** kifejezés, nem beszélve, illetve nagyon is beszélve a **tulajdonos** elnevezésről.

Magyarország gazdasági piacgazdaság, így amennyiben **egy magánszemély** úgy dönt, hogy az Alaptörvény, mint legfőbb jogszabály adta lehetőséggel élve a vállalkozás (és társulás) szabadsága elvének megfelelően vállalkozást indít, akkor főszabályként ha egy másik személlyel együtt teszi mindezt, akkor gazdasági társaságot hoz létre.

Mivel ez a jogosultság – elviekben - mindenki/”bárki számára” adott, így a „piacra való ki és belépés „korlátlan”, de egyben azt is jelenti, hogy a benn lévők egymás számára egyfajta „versengést” generálnak a fogyasztók „kegyeiért”. A gazdálkodó szervezetek alkotta piacot éppen ezért hívhatjuk úgy is, hogy **versenyszektor**.

Ettől kezdve a magánszemély státusza megváltozik, és a gazdasági társaság vonatkozásában annak alapítójaként, és a szervezet tagjaként fog szerepet betölteni, és azzal, hogy minden tag

köteles vagyoni hozzájárulást teljesíteni a társaság vagyonát gyarapítva, így a tulajdonosi jelleg is megmutatkozik.

A vállalkozáshoz való jog, lényegét tekintve két másik - alaptörvény által biztosított- jog mellett nyeri el teljes létjogosultságát, azaz **a foglalkozás szabad megválasztásához való jog, illetve a tulajdonhoz való jog mellett.**

lásd. Aki arra vállalkozik ugyanis, hogy vállalkozást indít, annak a saját magántulajdonban lévő vagyonából kell bizonyos hányadot elvonnia, és meghatározott társasági formák esetén még a gazdasági szervezetben személyes közreműködést is kell teljesítenie. Azaz egy vállalkozás felmerülésekor nem „csak” a csak befektetési cél lesz/lehet a meghatározó, hiszen éppen a modern piacgazdaságra jellemző, hogy az emberek túlnyomó többségének jövedelme, napi szintű megélhetése a vállalkozási jog gyakorlásából származik.

A vállalkozás joga Alaptörvényi szinten megfogalmazva általános jogosultság, azaz nem tartalmazza egy konkrétan meghatározott vállalkozási formához kötött tevékenységhez való jogot. A vállalkozás szabadsága több oldalon megmutatkozik, hiszen ha az ezzel érintettek akár a működésükre, akár a gazdasági eredményességükre vagy bármely egyéb okra tekintettel nem tartanak megfelelőnek valamely konkrét vállalkozási formát, amelyben működnek, úgy módjukban áll egy másik, számukra kielégítő formát választani. Természetesen ez a választás mind a piacra lépés, azaz az alapítás, mind pedig az esetleges „átalakulás/módosulás” során nem korlátlan jog, hiszen az adott vállalkozási forma megválasztásával az abban résztvevők egyben elfogadják a konkrét vállalkozási formára vonatkozó szabályokat is: azaz alapvető korlát, hogy csak a Polgári Törvénykönyvben felsorolt gazdasági társasági formákban lehet vállalkozó tevékenységet folytatni. A Ptk. által - már korábban is említett - nevesített formák a következők: **közkereseti társaság (kkt.), betéti társaság (bt.), korlátolt felelősségű társaság (kft.), részvénytársaság (rt.) Ennek két alformája: zártkörű (Zrt.) és nyilvánosan működő Rt.**

A vállalkozáshoz való jog ilyen jellegű „formakényszerén belül” viszont szakképzettséghez kötött korlátozások nem értelmezhetők, mivel semmi akadálya nincs annak, hogy a vállalkozó megfelelő szakképzettséggel rendelkező alkalmazottra bízsa a konkrét tevékenység ellátását.

A gazdasági társaság olyan üzletszerűen működő, közös gazdasági tevékenység folytatására, és a tagok vagyoni hozzájárulásával létrehozott, jogi személyiséggel rendelkező vállalkozás, amelyben a tagok a nyereségből közösen részesednek, de a veszteséget közösen viselik.

A természetes személy magánszemély a saját magánvagyonból „elkülönített” összeg vonatkozásában a gazdasági társaság olyan hányadú tulajdonosává válik, amekkora vagyoni részesedést teljesít. Azaz a nyereségből való részesedés és a veszteség viselése a vagyoni részesedéshez igazodik, de a társaság tagjai között nem kell, hogy feltétlenül azonos mértékben történjen a vagyoni hozzájárulás.

A társaságon belül aki nagyobb mértékű vagyoni hozzájárulást teljesített, akkor ezzel arányos nyereség illeti meg, szemben azzal a taggal, aki kisebb mértékben járult hozzá a társaság vagyonához. A tagok ugyan ettől az arányosítástól eltérhetnek, (lásd. akarati szabadság elve), de semmis a létesítő okirat azon rendelkezése, amely valamely tagot a nyereségből vagy a veszteség viseléséből teljesen kizár.

A tag a többi taggal és a társaság -egyéb - szerveivel köteles együttműködni, és nem fejthet ki olyan magatartást, amely a társaság céljának elérését veszélyezteti.(bár ez alapvetően egyéni érdeke is.)

Amint tehát a „magánszemély” taggá válik úgy az egyéni érdek azért némiképpen háttérbe szorul a közös érdek mellett, erre utal az a lehetőség is, hogy azt a tagot, aki a társaság érdekeit nagymértékben veszélyezteti, a társaság által indított kereseti kérelem alapján a bíróság ki is zárhatja a társaságból.

Ami az alapító „személyét illeti” megállapítható, hogy gazdasági társaságot- külföldi és belföldi - természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaság alapíthat, vagy már meglévő társaságba tagként beléphet, illetve részesedést szerezhet.

Az alanyi oldal néhány korlátja

- a) természetes személy **egy időben csak egy** gazdasági társaságnak lehet **korlátlanul felelős tagja**;
- b) **kiskorú** személy **nem** lehet gazdasági társaságnak **korlátlanul felelős** tagja;
- c) **egyéni cég** egyidejűleg **nem lehet** gazdasági társaságnak **korlátlanul felelős** tagja;
- d) közkereseti társaság és betéti társaság **nem lehet** másik gazdasági társaságnak korlátlanul felelős tagja;
- e) előtársaság gazdasági társaságot **nem** alapíthat, abban tagként **nem** vehet részt;
- f) **nem lehet** gazdasági társaság tagja az, aki eltiltás hatálya alatt áll

A teljességhez hozzátartozik az is, hogy szót kell ejtsünk a gazdasági társaságok általános ismertetése kapcsán egy másik hívószóról, ami nem más, mint a **„cég”** kifejezés.

A gazdasági társaságok – korábban már említett - valamennyi konkrét formáját ha vizsgáljuk, azt mondhatjuk róluk, hogy összefoglalóan azok mindegyike cég is, csak amikor céggént beszélünk róluk, akkor ugyanannak a dolognak a „formai” részére helyezzük a hangsúlyt, míg, ha gazdasági társaságként tekintünk rájuk, akkor a „tartalom”/ gazdasági tevékenység végzésén lesz a fókusz.

Mindezt jól leképezi az a tény is, hogy a társas vállalkozásokra vonatkozó joganyag közvetlen módon két jogszabályban található: azaz az ún. **anyagi jogi szabályokat a Ptk.** tartalmazza, **míg az eljárásjogi szabályokat a „Cégtörvény”** (hosszú nevén: 2006. évi V. törvény a cégnylvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról)

Ennek tisztázása azért is nagyon fontos, mert a gazdasági társaságokon kívül a vállalkozások másik csoportja, azaz az **egyéni vállalkozók nem minősülnek cégeknek**, holott ugyanúgy gazdálkodó szervezetek, sőt a gazdasági társaságokkal egyezően ők is a profitorientált gazdálkodói szervezetek köréhez tartoznak.

Gazdasági társaság	Egyéni vállalkozó
mindkettő gazdálkodó szervezetnek minősül	
mindkettő „vállalkozásnak minősül”	
mindkettő Profitorientált	
mindkettőnél megjeleik a „saját” kockázatvállalás	
Főszabályként társas vállalkozás	Főszabályként egyedüli, „egyéni” vállalkozás
Más elnevezésként/ összefoglaló elnevezésképpen használhatjuk rá a cég kifejezést	nem lehet rájuk céggént tekinteni (lásd. az atipikus egyéni cég kérdéskörét később)
Ptk. és Cégtörvény vonatkozik rá	Evec törvény vonatkozik rá
Cégbíróság a bejegyző szerve	Nincs „köze” a Cégbírósághoz. lásd. Az egyéni vállalkozók nyilvántartását vezető szervként a Kormány a belügyminiszttert (a továbbiakban: nyilvántartást vezető szerv) jelöli ki.

	(2) Az egyéni vállalkozói tevékenységgel kapcsolatos ügyekben eljáró szervként a Kormány a fővárosi és megyei kormányhivatal járási (fővárosi kerületi) hivatalát (a továbbiakban: Hatóság) jelöli ki.
Cégjegyzékszámot kap	Nyilvántartási számot kap
Jogalanyiségát tekintve a gazdasági társaság/cég jogi személy	Jogalanyiségát tekintve az egyéni vállalkozó természetes személy

Összefoglalás PÉLDÁN KERESZTÜL: Ha Tóth István és Tóth Istvánné, született Kis Teréz magánszemélyek (jogalanyiségukat tekintve mindketten emberek, azaz természetes személyek) úgy gondolja, hogy a mai naptól kezdődően már nem csak pogácsa fogyasztóként vennének részt a gazdaság vérkeringésében(lásd. keresleti oldal) , hanem magát a pogácsát ők maguk sütnék meg, de immáron nem a maguk részére, hanem ezzel mások (potenciális „fogyasztók”) pogácsa evési igényét kielégítve(a kínálati oldalon lévő piaci szereplőként), akkor ők gazdasági társaságot alapíthatnak/hozhatnak létre, és immáron napi szinten céggént működnének a kínálati oldalon. Erre a megállapításra jutva a meglévő közalkalmazotti jogviszonyukat mindketten megszüntetik, és társas vállalkozást alapítanak, azaz belépnek a versenyszektorba , és a többi gazdálkodó szervezethez hasonlóan „versengenek” a fogyasztók kegyeiért...

Ha például Bt. társas vállalkozási formát választanak cégformaként, úgy mindkettejük tagként lenne jelen a saját vállalkozásukban, viszont ennél a társasági formánál a jogszabály a tagokat megkülönbözteti, és más felelősségi formát rendel az ún. beltaghoz, mint a kültaghoz. (lásd. további anyagrészben tárgyaltuk korábban).Mivel a sütésért, mint termelő tevékenységért „cserébe” a termelési költségükön felül remélnek ellenszolgáltatást kapni, így azt mondhatjuk, hogy ők a profitorientált gazdálkodó szervezeteknek tekinthetők, de nem egyéni vállalkozók, hiszen ők egy TÁRSaság keretein belül végeznek mindketten sütési tevékenységet, úgy, hogy a cég létrehozásához szükséges vagyoni hozzájárulás mellett személyesen is közreműködnek (foglalkozás/munkavállalás keretében) a saját vállalkozásukban.

Miután átfogó képet kaptunk a gazdálkodó szervezetekről, mint legáltalánosabb gyűjtőkategóriáról, célszerű **mikro szinten** is megvizsgálni a gazdálkodó szervezeteken belüli **egyes társasági formákat külön- külön is.**

2.4. Az egyes társasági formák

Az egyes társasági formák ismertetése során célszerű a - bizonyos szempontból - egyszerűbb társasági formákkal kezdeni, majd haladni az egyre bonyolultabb formák felé.

Sajátos formációt testesít meg a nem is Ptk. által szabályozott, jogi személynek NEM tekinthető atipikus vállalkozási forma, az **egyéni cég**, így azokról az egyes gazdasági társaságok jellemzését követően térünk rá.

Az eddig elmondottak alapján tehát tekintsünk rá először a **mikrovállalkozások** tipikus formájának tekinthető **közkereseti és a betéti társaság** „háza” tájékára.

A korábbi szabályozással ellentétben a jelenlegi Polgári Törvénykönyv mindkét társasági forma jogalanyiságát **jogi személyi** szintre emelte, míg korábban a jogi személy státusszal ez a két társasági forma nem rendelkezett, csak a többi társaságok.

***

A közkereseti társaság, vagy rövidített formájaként a **„kkt.”** létesítésekor **legalább két tag** a társasági szerződés alapján úgy folytat közös gazdasági tevékenységet, hogy ők a társaság tartozásaiért **korlátlan és egyetemleges felelősséget vállalnak**.

Mindez azt jelenti, hogy a kkt. kötelezettségeiért elsősorban ugyan a társaság felel teljes vagyonával, de amennyiben a céges vagyon nem elegendő a hitelezők kielégítésére, a tartozások fedezésére, úgy mögöttes felelősséggént belép a tagok korlátlan és egyetemleges felelőssége, vagyis bármely tag a saját vagyoni hozzájárulásának mértékétől függetlenül – és a hitelező döntésétől függően - akár a teljes tartozás erejéig perelhető a saját magánvagyonára terhére a társasággal együtt.

Az egyetemleges felelősség tehát **legalább két személy esetében** értelmezhető. Az egyetemlegesség a tagoknak azt a fajta „kötelezettségét” fejezi ki, hogy mindketten, egymástól függetlenül, de egyszerre vállalnak felelősséget valamiért és bármelyikükön behajtható akár a teljestartozás.

Ennek a „hátránynak” mintegy ellentételezéseként a jogalkotó viszont **nem ír elő** a társaság alapításakor ennél a társasági formánál **induló tőkenagyságot**, azaz a tagok szabadon határozhatnak az „elkülönült” céges vagyon mértékéről és az így szükséges vagyoni hozzájárulást - a saját magánvagyonukból elkülönítetten- a tagok bocsátják a társaság rendelkezésére.

Személyegyesítő társaság lévén **a tagok magánvagyonára, valamint a társaság üzleti, illetve céges vagyonára nem különül el egymástól**, amellet, hogy a tagok személyesen is közreműködhetnek a társaság tevékenységében, amiért viszont díjazásban is részesülhetnek. A tagok közti személyes bizalom és együttműködés ennek a társasági formának szintén fontos jellemzője.

A közkereseti társaság tényleges társulási formának tekinthető, azaz **valódi társas vállalkozás**, mivel egyszemélyes változata nincs, így, ha tagjainak száma egy főre csökken, és megszabott határidőben nem sikerül új tagot beléptetni, akkor a társaság fő szabályként megszűnik. Tagjai természetes és jogi személyek is lehetnek. Kiegészítő szabály az, hogy – éppen a legalább két kötelező tagi létszám megléte miatt – bármelyik tag halálakor vagy megszűnésekor a többi taggal való megállapodás esetében azonban az örökös, illetve a jogutód a társaságba beléphet.

A társasági jogviszony egyébként megszűnik a tag halála, illetve jogutód nélküli megszűnése esetén kívül,

- ✓ ha a tag a társasági szerződésben meghatározott vagyoni hozzájárulást nem teljesíti
- ✓ közös megegyezéssel
- ✓ kizárással

A kkt. legfőbb szerve a **tagok gyűlése**. A határozathozatal során fő szabályként minden tagnak azonos értékű szavazata van, amitől ugyan a társasági szerződésben el lehet térni, de legalább egy szavazat minden tagot megillet, azaz szavazati jogától egyetlen tag sem fosztható meg.

A társaság operatív ügyvezetésére – ha ezt a társasági szerződés nem korlátozza akkor – mindegyik tag önállóan, időhatár nélkül jogosult és az ügyvezetésre jogosult tag egyben jogosult a cégjegyzésre is.

A mindennapi életben a kkt.-k „vezetését” leginkább a tagok, mint **ügyvezetők** látják tehát el, de mód van akár „külső” ügyvezető választására is.

A kkt.-ban lévő társasági részesedésnek vagy bizonyos hányadának más személyre való ingyenes vagy ellenérték fejében történő átruházásának nincs akadálya, ezen túlmenően pedig – hacsak a társasági szerződés másként nem rendelkezik- a nyereség és a veszteség a tagok között a vagyoni hozzájárulás arányában oszlik meg.

A közkereseti társaság létesítő okiratának elnevezése **a társasági szerződés**.

***

A másik „egyszerűbb” társasági formának a **betéti társaság** – azaz bt. – tekinthető. A betéti társaság fő vonalaiban nagyon hasonlít ugyan a közkereseti társasági formára, nem véletlen tehát, hogy – az eltéréseket kivéve - rájuk a közkereseti társaságra vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

A betéti társaság (bt.) létesítésére irányuló **társasági szerződés** megkötésével a társaság tagjai arra vállalnak kötelezettséget, hogy a társaság gazdasági tevékenységének céljára a társaság részére vagyoni hozzájárulást teljesítenek, továbbá legalább az **egyik tag** (a továbbiakban: **beltag**) vállalja, hogy a társaságnak **a társasági vagyon által nem fedezett kötelezettségeiért** - a többi beltaggal egyetemlegesen - **köteles helytállni, míg legalább egy másik tag (a továbbiakban: kültag)** a társasági kötelezettségekért – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – **nem tartozik helytállási kötelezettséggel.**

A betéti társaság, mint másik társasági forma alapjellegzetessége tehát, hogy a **tagok felelőssége**, illetve úgynevezett helytállási kötelezettsége a **társaság tartozásaiért eltérő**, megosztottan jelentkező.

Míg a **beltag (beltagok) felelőssége korlátlan**, és a többi beltaggal akár egyetemleges is, addig a kültagnak (kültagok) csak a vagyoni betétjét köteles a társaság rendelkezésére bocsátani, viszont a társaság hitelezőivel szemben nem felel, vagyis **a kültag felelőssége** – a beltagéhoz, illetve beltagokéhoz képest- **korlátozott.**

Az alapvető különbség tehát a kkt. és a bt. között alapvetően a kültag korlátozott felelősségéből adódik, és ehhez kapcsolódóan – hitelezővédelmi érdekektől is vezérelten – a kültag fő szabályként nem lehet ügyvezető, emellett nem képviselheti a társaságot, és nem jogosult cégjegyzésre sem.

A kültagi lét egyebekben nem jár a társaság működésével összefüggésben hátránnyal, hiszen részt vesz a legfőbb szerv, azaz a tagok gyűlésének ülésein, sőt akár leszavazhatja a beltagot is, illetve adatai a cégnyilvántartásban ugyanúgy nyilvánosak, mint a beltagnak, azaz nem csendes társként funkcionál a léte. A vagyoni részesedése arányában viseli a céges veszteséget, illetve részesül a vállalkozás nyereségből, és egyedül annyi „könnyítés van” a helyzetében, hogy a mögöttes saját magánvagyoni felelőssége nem terjed ki az esetleges céges tartozásokra, így azokért csak a bevitt vagyoni hozzájárulása erejéig felel.

A bt. beltagja- összeférhetetlenség okán- nem lehet egyéni vállalkozó és nem lehet egy másik Bt beltagja, hiszen mindkét vállalkozási formánál a korlátlan felelősség már eleve adott, ugyanakkor például másik Bt. kültagja vagy Kft tagja viszont lehet.

Amennyiben a bt beltagja például egyszemélyes kft., úgy gyakorlatilag a beltág korlátlan felelőssége – a jogi kiskapu adta lehetőség alapján – valójában az egyszemélyes kft. vagyonára terjed ki, azaz a felelősség mégiscsak korlátozottá válik.

***

A konkrét gazdasági társaságok áttekintésén belül következzen a kis- és középvállalkozások tipikus formája, a bizonyos szempontból legkedveltebb cégforma, azaz a **korlátolt felelősségű társaság** specifikumainak ismertetése.

A jogalkotó ennél a társasági formánál kötelezően előírt induló tőkenagyságot határoz meg. Azaz a korlátolt felelősségű társaság előre meghatározott összegű **törzsbetétekből álló törzstőkével** alakul. A legkisebb törzsbetét 100 ezer Ft összegű lehet, a törzstőke pedig nem lehet kevesebb **3 millió Ft-nál**.

A tag kötelezettsége a társasággal szemben – vagyoni hozzájárulásának- azaz törzsbetétének szolgáltatására – és a társasági szerződésben megállapított egyéb vagyoni értékű szolgáltatásra terjed ki. A társasági vagyon kapcsán megemlítendő, hogy a Ptk. részletesen szabályozza a kft. törzstőkéjének felemelését és leszállítását, amely esetében a kisebbségi, illetve a hitelezői érdek figyelembevételén van elsődlegesen a hangsúly.

Ha a jogszabály eltérően nem rendelkezik a tag nem köteles helytállni a társaság kötelezettségeiért.

Mindez azt jelenti, hogy a **korlátolt felelősség** a hitelezők irányában értendő, mivel a kft. tagja a társaság tartozásaiért a **hitelezők felé nem felel**, azaz a mögöttes **felelősség csak a társaságba bevitt vagyon erejéig** áll fenn.

Ez a fajta korlátolt felelősség tehát a kft.-vel szemben vállalt vagyoni szolgáltatás teljesítésére nem vonatkozik, mert ha a vagyoni hozzájárulás teljesítését illetően mulasztanak a tagok, akkor erre vonatkozóan teljes körű helytállással tartoznak. A társaság tagjainak tehát alapvető kötelezettsége a törzsbetét létesítő okirat szerinti teljesítése a társaság irányában.

A törzsbetét teljesíthető **pénzben, illetve apport, azaz nem pénzbeli hozzájárulás** formájában, de akár ezek kombinálásával is. Nincs kizárva tehát, hogy valamely tag kizárólag

apportot vigyen be a társaságba, sőt végső soron az is lehetséges, hogy a tagok kizárólag apporttal alapítsanak társaságot, de ekkor speciális rendelkezések lépnek életbe, így például ilyen esetben már a bejegyzési kérelem benyújtásáig szolgáltatni kell a teljes törzstőkét.

Az apport nem más, mint bármilyen vagyoni értékkel rendelkező **forgalomképes dolog, illetve szellemi alkotás, valamint vagyoni értékű jog.**

A törzsbetétből a társaság cégbejegyzése után **üzletrész** válik, amely a törzsbetétet szolgáltató tagoz kapcsolódik. Minden tagnak egy törzsbetéte lehet, de annak mértéke természetesen változhat az egyes tagok vagyoni hozzájárulásának arányában, sőt a törzsbetétnek – a közös tulajdon szabályai szerint- akár több tulajdonosa is lehet. Ha egy törzsbetét szolgáltatására több személy közösen vállal kötelezettséget, akkor a kötelezettséget vállaló személyeket a törzsbetét szolgáltatásának kötelezettsége egyetemlegesen terheli.

Az üzletrész tehát nem más, mint a törzsbetéthez kapcsolódó tagsági jogok és kötelezettségek megtestesítője, lényegében forgalomképes **vagyoni értékű jog**, de - a részvénnyel ellentétben - erről értékpapírt nem lehet kibocsátani. A tagsági jogok fő szabály szerint a törzsbetéthez illetve az üzletrészhez igazodnak, de ettől a társasági szerződésben el lehet térni és a tagi jogokat a törzsbetét arányaihoz képest eltérően lehet megállapítani – többek között- többletjogok biztosításával.

Összegezve a törzsbetétnek tehát nem feltétlenül kell tükröznie a szavazati arányokat, és fordítva.

A társasági szerződést nem lehet felmondani a tag által, azaz kilépni a társaságból csak az **üzletrész átruházásával** lehet.

Az üzletrész fő szabály szerint öröklés, illetve ajándékozás útján is átszállhat, viszont az üzletrész – pénzszolgáltatás ellenében- kívülálló személyre történő átruházása érvényesen nem zárható ki, bár a társasági szerződés az üzletrész kívülálló személyre történő átruházását a társaság beleegyezéséhez kötheti, amely beleegyezés megadásáról ténylegesen a taggyűlés dönt.

A tagok a társaság zártságának biztosítására érdekében, illetve a társaság személyegyesülési jellegéből adódóan további „óvintézkedéseket tehetnek” kívülálló személy üzletrész megszerzésével kapcsolatban, így az üzletrész fő szabályként csak egy bonyolult elővásárlási rendszer szerint ruházható át külső személyekre.

Kívülálló személyre egyébként is csak akkor lehet átruházni az üzletrészt, ha a tag a törzsbetétét már teljes egészében beszolgáltatta, kivéve azt az esetet, amikor az átruházásra azért kerül sor,

mert a vagyoni hozzájárulás, illetve a pótbefizetés teljesítésének elmulasztása, illetve kizárás miatt a tag tagsági viszonya megszűnt.

Az üzletrész átruházását formailag **írásba kell foglalni**, de az aktus magát a társasági szerződés módosítását nem igényli.

A jogosultak személyének megváltozását és annak időpontját **a tagjegyzékbe való bejegyzés** céljából az üzletrész megszerzője a szerzéstől számított nyolc napon belül **köteles bejelenteni a társaságnak**. A bejelentést közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban kell megtenni, és mellékelni kell hozzá az üzletrész-átruházási szerződést.

A bejelentésben nyilatkozni kell a megszerzés tényén kívül arról is, hogy az üzletrész megszerzője a társasági szerződés rendelkezéseit magára nézve kötelezőnek ismeri el.

Az üzletrész átruházása esetén az átruhazónak a tagsági jogviszonyból eredő jogai és kötelezettségei az üzletrész **megszerzőjére szállnak át**.

Az üzletrész átruházása folytán bekövetkezett **tagváltozás** a társasággal szemben annak **bejelentéstől hatályos**; azaz az üzletrész új jogosultját, mint jogutódot a társasággal szemben – a nyilvántartásba vételtől függetlenül – a bejelentéstől illetik meg a tagsági jogviszonyból eredő jogosultságok, és terhelik a tagsággal járó kötelezettségek.

A kft. tagjai a vagyoni hozzájárulás mellett **mellékszolgáltatásra** is vállalhatnak kötelezettséget, amely magába foglalhat személyes közreműködést, amiért a tagot díjazás illelheti meg, de erről a létesítő okiratban külön rendelkezni kell.

Ezzel összefüggésben a társaság a taggal szemben a személyes közreműködés elmulasztására tekintettel szintén akkor érvényesíthet igényt, ha ezt a társasági szerződés lehetővé teszi.

A veszteségek fedezésére a társasági szerződés feljogosíthatja a taggyűlést arra, hogy a tagok terhére **pótbefizetési kötelezettséget** írjon elő, de ez esetben meg kell határozni a pótbefizetés legmagasabb összegét is.

A pótbefizetés összege a tag törzsbetétjét nem növeli, hanem azt a társaság könyveiben, mint lekötött tartalék kell kimutatni, éppen ezért a veszteség pótlásához **nem szükséges pótbefizetéseket** a visszafizetés időpontjában a tagjegyzékben szereplő tagok részére **vissza kell fizetni**.

Ha már szó esett a tag társaság felé történő „**befizetéseiről**”, akkor tegyünk említést a társaság által a tag javára történő esetleges **kifizetésekről** is, mivel ha a tagoknak a veszteséget közösen

kell viselniük, úgy a nyereségből is közösen kell részesedniük. Ezt figyelembevéve a Ptk. – a kft. mellett egyebekben a részvénytársaságok esetében- rendelkezik is az **osztalékkifizetés**, illetve az **osztalékelőleg** intézményéről.

Osztalékkifizetésnek nevezzük köznap értelemben a cég adóévi nyereségből a tagjai részére történő kifizetéseket, azaz quasi azt a visszaosztott összeget a tag irányába, ami miatt lényegében a tag a korábbiakban vagyoni hozzájárulást teljesített.

Az osztalék alapjául az előző, lezárt év adózott eredményét kell tekinteni, melyhez hozzáadódik -vagy negatív érték esetében levonódik- az eredménytartalék összege.

Az „együtt sírunk, együtt nevetünk” elvéből adódóan a tagok az osztalékot főszabályként vagyoni hozzájárulásuk **arányában** kapják meg. Ettől a főszabálytól csak oly módon lehet eltérni, ha a társasági szerződésben az osztalékjogosultság - főszabálytól eltérő - aránya kifejezetten rögzítésre kerül.

Az osztalékkifizetés során tehát a társaság a tag részére – az előző üzleti évi adózott eredménnyel kiegészített- **szabad eredménytartaléka terhére** teljesíthet kifizetést vagy más vagyoni szolgáltatást.

Fontos kitétel, hogy nem lehet automatikus a kifizetés, mert hiába van tehát eredmény, ha a kft. helyesbített saját tőkéje nem éri el vagy a kifizetés következtében nem érné el a kft. törzstőkéjét, akkor – hitelezővédelmi okokból – az osztalékkifizetésre mégsem kerülhet sor. Szintén tilos osztalékot fizetni abban az esetben, ha a kifizetés veszélyeztetné a kft. további fizetőképességét. Amennyiben ezen”tiltó” rendelkezések ellenére mégis sor kerülne osztalékkifizetésre, úgy a kifizetett összeget a tagoknak a kft. számára vissza kell fizetniük.

Az **osztalékkifizetésről** egyebekben a kft. legfőbb döntéshozó szerve, azaz a taggyűlése dönthet, de csak szigorúan az éves beszámoló elfogadásával egyidejűleg.

Ez azt jelenti, hogy az erről szóló döntés lehetséges időpontja behatárolt és konkrétan meghatározott, vagyis nincs arra lehetőség, hogy a tagok meggondolják magukat „utólag”, a beszámoló elfogadása utáni időpontban és pótlólagosan határozzanak az osztalék kifizetéséről. Ebben az esetben az osztalékkifizetésről legközelebb már csak a következő éves beszámoló elfogadásával egyidejűleg lehet dönteni, és a két beszámoló közötti időpontban a társaság legfeljebb **osztalékelőleg fizetéséről** hozhat döntést, amennyiben annak törvényi feltételei fennállnak, így a taggyűlés határozata alapján közbenső mérleggel osztalékelőleg fizetésére is lehetőség van.

Osztalékra egyebekben csak az a tag jogosult, aki az osztalékfizetésről szóló döntés meghozatalának időpontjában a társasággal szemben a tagsági jogok gyakorlására jogosult, azaz a tagjegyzékben szerepel, illetve nincs kizárva az osztalék kifizetéséből.

Amennyiben tehát a tag nem teljesítette a vagyoni hozzájárulását a társasággal szemben, akkor nem válik jogosulttá az osztalék kifizetésére, mivel a tag osztalékra csak a már teljesített vagyoni hozzájárulása arányában jogosult.

Az osztalékra való jogosultság szempontjából a tagsági jogviszonynak tehát az osztalékról való döntés időpontjában kell fennállnia, illetve ha ettől az időponttól el kívánnak térni, akkor arra kizárólag a döntést megelőzően, és a társasági szerződésben vagy annak módosításával kerülhet sor, más módon ettől eltérni nem lehet.

Az eltérésnek alapvetően az üzletrész-adásvételek esetében van gyakorlati jelentősége, amikor lényegessé válik, hogy az adott üzleti év után járó, de még meg nem állapított osztalék vajon az eladót (mint volt tagot) azaz a jogelődöt vagy már a vevőt (mint új tagot), azaz a jogutódot illeti-e meg.

Ha rátérünk a kft. konkrét tagoktól elkülönült szerveire, akkor megállapíthatjuk, hogy a **legfőbb szerve a taggyűlés**, amely a társaság **operatív vezetésére** egy vagy több **ügyvezetőt** választ, de a Ptk. diszpozitív szabályozása lehetővé teszi, hogy a kft. vezetését is testületi szerv lássa el több ügyvezetővel, akiknek az elnevezése így „ügyvezetés”.

Ennek értelmében a kft-k esetén is kialakítható olyan vállalatirányítási modell, melyben nem csupán egyszemélyi vezető tisztségviselők látják el a társaság ügyvezetését, hanem az ügyvezetést a vezető tisztségviselőkből álló testületi szerv látja el feladatát, azaz az ügyvezetők feladataikat együttesen végzik.

Ez a konstrukció csak a belső működés kapcsán jelent nagyobb szabadságot, mivel az ügyvezetőknek a társaság képviselete és cégjegyzése tekintetében a cégtörvény vonatkozó szabályait is figyelembe kell venniük. Az ügyvezetők képviseleti joga a Ctv. vonatkozó rendelkezései értelmében ugyanis vagy önálló vagy együttes lehet, többfél, illetve ettől eltérő cégjegyzési rend kialakítására – a jelenlegi jogszabályi keretek között – nincsen lehetőség, így tehát a gyakorlatban gyakran felmerülő, „vegyes”, részben önálló részben együttes cégjegyzési jog lehetőségére vonatkozó igény – pl. értékhatárhoz kötötten – továbbra sem megengedett.

Fontos megjegyezni azt is, hogy jogilag ügyvezető igazgatói tisztség még akkor sincs, ha sokszor kft-k „vezetői” tetszelegnek ilyen elnevezést használva.

A kft. ügyvezetésre, mint feladatra tehát maga az ügyvezető, mint a társaság vezető tisztségviselője jogosult vagy legfeljebb egy vagy több **cégvezető**. Ez abból adódik, hogy a társaság legfőbb szerve a vezető tisztségviselő- vagyis az ügyvezető - tevékenységének segítése érdekében egy vagy több cégvezető kinevezéséről határozhat, aki(k) majd a vezető tisztségviselő rendelkezései alapján irányítja/irányítják a társaság folyamatos működését.

Habár alapvetően amikor kft.-ről, mint cégről beszélünk, a többszemélyes társasági formák juthatnak az eszünkbe, és a több személy alatt a **minimum két tagot** értjük.

Ehhez képest – **kivételes jelleggel**- a jogalkotó az **egyszemélyes kft.**, mint cégforma létesítését engedélyezi.

Amennyiben a társaságot egy alapító tag (mint magánszemély vagy mint jogi személy) hozza létre, úgy nem társasági szerződés, hanem **alapító okirat** készül. Létrejöhet továbbá úgy is az egyszemélyes Kft, hogy a már működő társaság valamennyi üzletrészenek tulajdonát egy tag szerzi meg „utólag”. Ha a korábbi Kft. tagjainak száma egy főre csökken, akkor a korábbi társasági szerződését egy éven belül alapító okiratra kell módosítani.

Az egyszemélyes Kft esetében – néhány törvényi kivételtől eltekintve – a többszemélyes társaságokra vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

Az egyszemély tag dönt a taggyűlés helyett írásban a kft. taggyűlési döntést igénylő ügyeiben.

A kft. egyszemély tagja - munkaviszony vagy megbízási jogviszony keretében - lehet a társaság operatív irányításáért felelős képviselője, ügyvezetője, de akár nem tag magánszemélyt is „megbízhat” a társaság ügyvezetési feladataival, aki ezáltal, mint cégvezető jár el. Az egyedüli tag az ügyvezetésnek - ez esetben - utasítást is adhat, amelyet a vezető tisztségviselő köteles végrehajtani.

Egyszemélyes kft. alapítása esetén az alapító köteles a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulást a nyilvántartásba vételi kérelem benyújtásáig teljes egészében a társaság rendelkezésére bocsátani. Egyebekben az egyszemélyes kft, induló tőkenagysága is a **kötelezően előírt minimum 3 millió Ft**, azzal, hogy ennek az összegét egy személynek kell a cég számára teljesíteni.

A fokozott tagi felelősség többek között különbözővé teszi a többszemélyes kft. tagjainak felelősségétől, mivel ha a társaság jogutód nélkül megszűnik, akkor ki nem elégített követelésekért a hitelező keresete alapján az egyedüli tag köteles helytállni, feltéve, hogy – a

végelszámolás kivételével – a jogutód nélküli megszűnésre a tag hátrányos üzletpolitikája miatt került sor.

Az egyszemélyes kft. és az egyéni vállalkozások összehasonlítása:

egyszemélyes kft.	egyéni vállalkozások
Ptk. és Ctv. hatály alá tartoznak	Evec törvény hatálya alá tartozik
a jogalanyisága szerint jogi személy	jogalanyisága szerint természetes személy azaz nem jogi személy
cégnek minősülő egyszemélyes vállalkozás	nem minősül cégnek , de – főszabály szerint szintén – önálló azaz egyedüli vállalkozási orma
a jogszabály előír az alapításhoz induló tőkenagyságot- minimum 3 millió Ft	nincs előírt tőkenagyság az alapításhoz,
van létesítő dokumentuma, melynek elnevezése alapító okirat	nincs létesítő okirata
alapításához minden esetben egy ügyvéd vagy közjegyző szükséges az okirat bírósági benyújtásához- cégbírósi bejegyzés- cégjegyzékszám	állami nyilvántartásba vétel- nyilvántartási szám
korlátolt felelősség	korlátlan felelősség
a piac tőkeerősebbnek véli	a piac kevésbé ítéli tőkeerősnek

A két vállalkozási forma összehasonlítása egy példán keresztül, ha az a villanyszerelő egyéni vállalkozó, aki hitelbe vásárolta meg egy társasházi megrendelés kapcsán a közös helyiségek világítása kialakításához szükséges szerelvényeket, akkor attól, hogy a társasház az ő munkáját -még - nem fizette ki még ki kell fizesse a szerelvénybolt irányába a tartozását. A két dolog „függetlenedik egymástól”, azaz ebben az esetben a fűtőszelző kénytelen lesz pénzzé tenni akár a saját vagyonához tartozó ingóságait, vagy egyéb vagyontárgyát, ne adj isten a házat, lakását, hogy fizetni tudjon a szerelvénybolt felé meglévő tartozásáért. Ez persze nem zárja ki azt, hogy pert indít(hasson) a társasház ellen, de ez az ő szerelvénybolt irányába történő kötelezettségeitől, a vállalkozásához kötődő korlátlan felelősségétől elkülönülő.

Ehhez képest, ha egyanez a személy egyszemélyes kft-t- hozott volna létre, akkor a társaság vagyona erejéig vállal csak felelősséget, így a magánvagyonra, saját ingóságai, akár ingatlanja

nem kerül veszélybe. Az már más kérdés, hogy esetlegesen a saját magánvagyonából a társaság számára pótbefizetést hajthat végre, de ez esetben teljes egészében kimutatható az elkülönülése a társasági vagyonnak a vállalkozó saját magánvagyonától.

***

Végül, de nem utolsó sorban mindenképpen szót érdemelnek a gazdasági társaságok „non plus ultrái”, azaz **a részvénytársaságok** is, mégpedig nem csak a gazdálkodó szervezet mivoltjuk miatt.

Napjainkban már egyáltalán nem minősül ritka kivételnek az, ha egy magánszemély hirtelen „részvényessé” válik. Emellett az sem filmbe illő jelenet, amikor egy bróker a tőzsdei árfolyamokat lesi, de az sem ritka, ha valaki ezt napi szinten a nappalijából a telefonján, vagy számítógépén keresztül teszi.

Ezen kívül amiatt sem árt tisztában lennünk a részvénytársaságok főbb jellemzőivel, mivel a piaci szereplők között egyre gyakoribb üzleti partnerként bukkanhatnak fel az ilyen típusú cégformák.

A társasági formák közül a részvénytársaság az egyetlen, ahol a tagsági jogokról **értékpapírt** állítanak ki. Különlegessége többek között abban is rejlik, hogy az értékpapírokon belül is egyedülállónak tekinthető **a részvény**, hiszen a többi – elsősorban értékpapírijoghoz kapcsolódó és nem cégjogi – egyéb értékpapír, így többek között a csekk, a váltó, illetve a kötvény- **nem tagsági jogot testesít meg**, hanem ún. hitelpapírként funkcionál..

Amikor tehát egy magánszemély részvényt vásárol, akkor, mint részvényes lényegében a részvényhez igazodó arányban **megszerzi az adott cég tulajdonrészét**, amiről kapott „igazolás” maga a részvény. A vállalat számára „befizetett” pénz – mint vagyoni hozzájárulás- a vállalat tőkéjét fogja tehát növelni, és klasszikus értelemben a befizetett pénz nem is fog visszafizetésre kerülni a részvényes számára, vagyis a részvényes a pénzéhez úgy tud hozzájutni, ha a tulajdonrészét a tőzsdén- tőzsdei kereskedés során- értékesíti, feltéve, hogy az adott vállalat részvényeit jegyzi a tőzsdén.

Apropó mi is az **a tőzsde**? A tőzsde lényegében egy helyszín, azaz egy „különleges” piac, ahol elsősorban **értékpapírokat** lehet **eladni és venni**, de az értékpapírok mellett lehet egyéb különböző „termékekkel”, így például devizával is lehet kereskedni.

Azaz a tőzsdén, ugyanúgy, mint más termékek piacán vannak eladók és vevők, de itt speciális termékekkel, így többek között értékpapírokkal, azon belül is akár részvényekkel

kapcsolatosan lehet ügyleteket kötni -jelenleg már- elektronikus formában, és főszabályként **brókercégen** keresztül adva a tőzsdei megbízást.

A részvénytársaságok nem mindegyike hozható összefüggésbe a tőzsdei megjelenéssel, vagyis **csak a részvénytársaságok nyilvánosan működő fajtájának** megengedett, hogy részvényei a tőzsdén jegyzetten – azaz bárki számára hozzáférhetően – megjelenjenek, és így egy „földi halandó magánszemély, ha van némi megtakarított magánvagyonra akkor legtöbbször úgymond a másodlagos piacon, azaz a tőzsdén egy másik piaci szereplőtől tudja megvásárolni befektetési céllal egy-egy – akár „híres” és közismert - cég részvényeit és válik ezáltal (kis)befektetővé.

A befektetők többsége tehát nem részvénykibocsátáskor szerzi meg a részvényt, főleg, hogy a magyar részvénytársasági jogban -a Ptk. újításaként -**nyilvános alapításra már nincs lehetőség, azaz részvénytársaság csak zártkörű alapítással jöhet létre.** Ebben az esetben a részvényesek a létesítő okiratban abban állapodnak meg, hogy az rt. valamennyi részvényét meghatározott arányban átveszik.

Nagyon fontos figyelembe venni azt a körülményt, hogy csak az alapításra vonatkozik a tilalom, azaz, hogy nyílt körben ne lehessen a továbbiakban részvénytársaságot létrehozni, vagyis tilos a részvénytársaság alapítása során a részvényeseket és az alaptőkét nyilvános felhívás útján gyűjteni.

A jogalkotó a- további- **működést illetően továbbra is megtartotta a zártkörűen működő (zrt.) és a nyíltan működő (nyrt.) részvénytársaság közti különbségtételt**, vagyis a működés kapcsán nyrt.-ről csak akkor beszélhetünk, ha a részvénytársaság **részvényeit a tőzsdére- amely helyszín nem korlátozódik csak és kizárólag a magyar értékpapír piacra- bevezette**, azaz amikor a társaság egyben tőzsdei részvénytársaságként funkcionál.

Azok a részvénytársaságok tehát, amelynek részvényei – a tőkepiaci szabályok szerint- nyilvánosan a tőzsdén megjelenhetnek, forgalomképes részvényei elérhetőek bárki számára, mert a tőzsdére bevezették, nyilvánosan működő részvénytársaságként (nyrt.) funkcionálnak.

Amennyiben a részvények **tőzsdei bevezetése nem történik meg**, úgy az rt. zártan működik (zrt.). Az rt. közgyűlése egyebekben legalább háromnegyedes többséggel az rt. működési módját megváltoztathatja, azaz akár egy zártan megalapított részvénytársaság átalakulhat – a nyilvánosan működő részvénytársasággal szemben támasztott plusz követelmények teljesítése mellett- nyilvánosan működő részvénytársasággá, mivel automatikusan nyilvánosan működő rt-t már egyébként sem lehet létrehozni.

A részvénytársaságok, azon belül is a nyilvánosan működő részvénytársaságok joganyaga tehát elválaszthatatlan egységet képez – az értékpapír jog mellett- a tőkepiaci törvénnyel. (lásd. Tpt.)

A tőkepiac állami felügyeletét egyebekben a **Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete** (PSZÁF) látja el, amely 2013 végétől a Magyar Nemzeti Bank „része”.

A részvénytársaság szintén **jogi személy** jogalanyiságú, így rá a korábban már a jogi személyekre vonatkozó általános ismérvek vonatkoznak, de nézzük meg a rájuk konkrétan jellemző egyéb **ismérveket**.

A részvénytársaság előre meghatározott számú és névértékű részvényekből álló **alaptőkével** alakul. A jogalkotó ezen társasági formánál -is- kötelezően előír induló tőkenagyságot, amely a zártkörűen működő részvénytársaság esetén **legalább 5 millió Ft**, míg a nyilvánosan működő (tőzsdei) részvénytársaság esetén **minimum 20 millió Ft**. Mindez azt jelenti, hogy bármelyik forma létrehozatalakor annak nincs akadály, hogy akár magasabb összegű alaptőkével alakuljanak meg a konkrét társaságok, de ezeknek az összegeknek ugyanakkor az alapításkor legalább rendelkezésre kell állnia, mint tagoktól, azaz részvényesektől elkülönülő céges vagyron.

Tisztázást igényel továbbá a részvény különböző „értékeire” vonatkozó megállapítás, hiszen kettő, de gyakorlatilag leginkább három tényleges értékről beszélhetünk egy részvény esetében.

A **névérték**, nem más, mint a részvény kezdeti, azaz **kibocsátáskori értéke**, amely a társaság alapításakor, illetve esetleges alaptőke emeléskor a kibocsátott részvények értékét jelöli, tehát a társaság mérlegében nyilvántartott **jegyzett tőkét** fejezi ki.

Ebből eredeztethető a részvényes tényleges tulajdoni hányada. A jogalkotó nem határoz meg részvénytőkéérték -minimumot, azaz ebben a gazdasági társaság „szabadon dönt”, ugyanakkor a részvényeseknek ezt a részvényük névértékének megfelelő összeget vagyoni hozzájárulás címén kötelesek szolgáltatni a részvénytársaságnak, ahhoz, hogy részvényessé válhassanak. A részvényes vagyoni hozzájárulásáról tehát részvényt kap, amely megtestesíti egyrészt a részvényes **vagyoni** – úgymint osztalékjog- és **személyi** – azaz a közgyűlési jogok- **jogait** a profitorientált gazdasági társaságon belül, emellett az osztalék szintén– az elsőbbségi részvény kivételével – a részvény névértékéhez igazodik.

Fontos kitétel, hogy a részvényesi jogok gyakorlásával kapcsolatban az azonos részvénytartóhoz tartozó részvényekkel rendelkező részvényesek között bármiféle hátrányos megkülönböztetés tilos, azaz a diszkrimináció tilalma érvényesül.

Összegezve tehát; a részvény kibocsátása során a befektető, mint potenciális részvényes a saját vagyonából elkülönített részt a társaság rendelkezésére bocsátja véglegesen, vagyis a részvény névértéke innentől kezdve nem váltható vissza, de például a nyilvános részvény eladható a másodlagos piacon, vagyis a tőzsdén. A részvény tehát **egy lejárat nélküli értékpapír**, így a befektető, ha úgy dönt részvényessé válik, akkor csak a részvények eladásával, azaz a tulajdonrészének eladásával szállhat ki az "üzletből". Nem véletlenül fogalmazódott meg a vállalkozás szabadsága kapcsán az a kijelentés, miszerint a profitorientált vállalkozások saját kockázatvállalás mellett végeznek gazdasági tevékenységet, ugyanakkor az is igaz, hogy a részvényest az rt. adózott eredményéből osztalék – ez tehát a quazi profit - illeti, illetheti meg.

Részvényt névértéke alatt kibocsátani tilos, viszont a névérték feletti kibocsátási érték lehetséges, ekkor a névérték és a kibocsátási érték különbsége az alaptőke feletti vagyonba kerül. Eladni általában nem névértékén, hanem piaci áron, **piaci értéken** szokták a részvényeket, viszont az is előfordulhat, hogy csak a névérték alatt lehet értékesíteni – a kedvezőtlenül megváltozott piaci körülményekből adódóan, ugyanakkor egy sikeres – főleg tőzsdén bejegyzett társaság esetében - részvényei tényleges piaci értéke a névértékhez képest többszöröződik.

A részvények a **piaci értéken** kerülnek forgalomba – a tőzsdén leginkább a kereslet-kínálat összefüggései szerint kialakult piaci áron. Habár a piaci érték sok tényezős, de nagyon leegyszerűsítve mégis elmondható, hogy amennyiben a kereslet nagyobb, mint a kínálat, akkor a piaci ár, azaz a piaci érték emelkedik, míg fordított esetben csökken a piaci érték. Mindez a tőzsdei viszonyokra kivetítve: ha egy adott részvényből több személy egyszerre akar venni, mint eladni, akkor a piaci érték emelkedik és ennek fordítottja is igaz.

Összességében megállapítható, hogy a piaci érték azt fejezi ki, hogy ténylegesen mennyiért lehet venni vagy eladni az adott társaság részvényeit az adott pillanatban.

A gyakorlati életre kivetítetten pedig szót kell ejtenünk a részvény reális, azaz fair, vagy még másképpen elnevezve belső, **fundamentális értékéről**, amely lényegében a tőzsdei részvények esetében felmerülő fogalom, és a különböző elemzési módszerekkel meghatározott **elemzői becslés árát** tükrözi, amennyit szerintük „ér” az adott részvény.

Az elemzői ajánlások tehát mindig a piaci érték és az **elemzői érték** egymáshoz való viszonyán alapulnak, hiszen ha az elemzői érték magasabb, mint a piaci érték, akkor az elemző vételi ajánlást fogalmaz meg, míg ha az elemzői érték alacsonyabb, mint a részvény tényleges piaci értéke, akkor az elemző eladási ajánlásba bocsátkozik.

A részvényeket az értékükön túl egyéb módon is lehet csoportosítani, így többek között, hogy **milyen módon ruházhatóak át.**

Ennek megfelelően beszélhetünk egyszerű átadással átruházható **bemutatóra szóló** részvényről, illetve az ún. forgatmánnyal átruházható **névre szóló** részvényről. A névre szóló részvennyel rendelkező részvényeseket egyebekben a társaság részvénykönyve tartalmazza

Az egyes részvénytípusokon belül további eltérő fajtájú részvények bocsáthatók ki, úgymint a **törzsrészvény, az elsőbbségi részvény, a dolgozói részvény, a kamatozó részvény és a visszaváltható részvény.**, de a Ptk. lehetőséget ad a törvényben nem nevesített, „egyéb részvényfajták” kibocsátására is

A **törzsrészvény** a részvények alapváltozatának tekinthető, mivel többletjogokat nem tartalmaz úgy, mint az elsőbbségi részvények és nem is tekinthető speciális részvénynek, mint a dolgozói, a kamatozó vagy a visszaváltható részvény.

A törzsrészvény által biztosított részvényesi jogok a névérték szerinti részesedési arányhoz igazodnak.

Az **elsőbbségi részvény** olyan részvényfajta tehát, amely többletjogot ad a tulajdonosa számára, sokszor valamely ellentételezés fejében. Az elsőbbségi részvényfajták vegyíthetők, illetve az osztályokon belül különböző részvénytípusokba sorolhatók

Alapvető elsőbbségi részvények különösen:

- a) a többlet-, illetve a fix osztalékot biztosító **osztalékelsőbbségi részvény;**
- b) az rt. megszűnésekor ún. **likvidációs elsőbbséget biztosító részvény;**
- c) a különböző szavazatelsőbbségi részvények (többlet-, de legfeljebb tízszeres szavazati jogot adó részvény, vétőjogot biztosító szavazatelsőbbségi részvény);
- d) az **elővásárlási jogot biztosító részvény;**
- e) a vezető tisztségviselő (felügyelőbizottsági tag) kijelölésére jogosító részvény

A dolgozói részvény olyan névre szóló és korlátozottan forgalomképes részvény, amelyet az rt. alapszabályának rendelkezései szerint az rt. munkavállalói számára bocsátanak ki ingyenesen vagy kedvezményes áron.

A dolgozói részvény az rt. alaptőkéjének egyidejű felemelése mellett a felemelt alaptőke 15%-áig hozható forgalomba. A dolgozói részvény elsőbbségi részvény is lehet. A dolgozói részvény lényege, hogy csak a társaság munkavállalóira, illetve nyugdíjasaira ruházható át, illetve a részvénytársaság részére lehet értékesíteni. Az ily módon visszaszerzett dolgozói részvényt az rt. vagy bevonja, vagy más részvényfajtává alakítja, illetve más munkavállaló számára dolgozói részvényként értékesíti.

A kamatozó részvény az osztalék mellett az adózott jövedelemből még meghatározott kamatra is jogosítja a részvényt. Kamatozó részvény csak az alaptőke 10%-át meg nem haladó mértékben hozható forgalomba.

Az ún. visszaváltható részvény olyan névre szóló részvény, amely szintén az alaptőke 10%-át meg nem haladó mértékben bocsátható ki, és amelyre az rt.-t vételi vagy részvényeladási jog illeti meg

A részvények további csoportosítását nézve annak előállítási módja szerint beszélhetünk **nyomdai úton előállított, illetve dematerializált** részvényről.

Míg a nyomdai úton előállított részvény a hagyományosnak tekinthető, azaz nyomtatott formában arra feljogosított, minősített nyomdákban előállított okirati értékpapír, addig a dematerializált részvény egy számítástechnikai úton létrehozott kód, amelyet értékpapírszámlán a központi értéktárban kell elhelyezni és átruházása a számlán való jóváírással történik.

A részvények egészen sajátos csoportja az **ún. saját részvény**, tehát amikor az rt. saját részvényeinek a tulajdonosa lesz.

Összvolumene jogszabályilag korlátozott, mivel nem haladhatja meg az alaptőke 25%-át, emellett nem bír szavazattal vagyis osztaléka pedig megoszlik a többi részvényes között, és megszerzésének sajátos, szigorú szabályai vannak

Végül, de nem utolsósorban a részvények forgalomba hozatalának időpontja szerint megkülönböztethetünk részvényutalványt, ideiglenes és „végleges” részvényt.

A **részvényutalvány** nem is tekinthető valós értékpapírnak, csupán egy tanúsítvány, amelyet a részvényes az általa befizetett vagyoni hozzájárulásról az rt. cégbejegyzése előtt kap. Amennyiben az rt. bejegyzésre kerül a cégjegyzékbe, de az rt. teljes alaptőkéjét még nem fizették ki, akkor a részvényes által teljesített vagyoni hozzájárulásról **ideiglenes részvényt** kell kiállítani, míg a teljes alaptőke biztosítása után az ideiglenes részvény érvénytelenné válik, felváltja ugyanis a „**végleges**” részvényt.

Visszatérve a részvénytársaságok specifikumának ismertetésére, a részvényesek csak részvényük névértékét, illetve utólagos vásárlás esetén kibocsátási értékét kötelesek, mint vagyoni hozzájárulást teljesíteni a részvénytársaságnak, egyebekben más kötelezettségük nincs, mivel vegytisztán **tőkegyesítő** -azaz tőketársulási – formáról van szó, ahol a tagok nem kötelesek személyes közreműködésre a társaságon belül, a mellékszolgáltatás, pótbefizetés, nem értelmezhető alapesetben, amellett, hogy a **korlátozott felelősség** miatt a részvényes az rt. tartozásaiért az rt. hitelezőivel szemben nem köteles helytállni, azaz csak a bevitt vagyon erejéig kockáztatja a saját magánvagyonát.

A részvénytársaságok írásbeli létesítő dokumentuma az **alapszabály**, amelynek alapvető tartalmi elemeit a Ptk. részletesen szabályozza.

A részvénytársaság **legfőbb szerve a közgyűlés**, ahol a részvényesek jogosultak részt venni, ott felszólalni, felvilágosítást kérni, észrevételt és indítványt tenni, és persze a szavazati joggal rendelkező részvény birtokában szavazni.

A döntésekben való részvételt tehát a **szavazati jog** testesíti meg, ez – amely az esetleges elsőbbségi részvényt figyelmen kívül hagyva – **a részvény névértékéhez igazodik**.

A részvénytársaság **ügyvezető szerve** fő szabályként a legalább 3 tagból álló **igazgatóság**, amely – ha a közgyűlés ezt a szerepet nem vonja magához – elnökét maga választja tagjai közül.

Bár a részvénytársaság ügyvezetését az igazgatóság testületként látja el, mégis az egyes igazgatósági tagok, mint természetes személyek egyben vezető tisztségviselők is, így személyükben meg kell feleljenek a vezető tisztségviselőkre vonatkozó személyi előírásoknak.

Az igazgatóság tagjait főszabályként a közgyűlés választja meg, akik „külsős” és „belső” személyek egyaránt lehetnek. Mindez azt jelenti, hogy nem feltétel, hogy az igazgatósági tag a gazdasági társaságban ténylegesen személyesen is közreműködjék, azaz úgymond ott dolgozzon akár vezérigazgatóként, akár más vezető munkavállalóként. A vezérigazgatói

tisztség tehát egyfajta cégvezetőséget jelent és az igazgatóság, mint az abban szereplő vezető tisztségviselők munkájának segítése érdekében kerül(het) kinevezésre.

A gyakorlatban a részvénytársaságok többségében az igazgatóság vegyes összetételű, vagyis egyaránt vannak külső és belső tagjai.

Ha az rt. igazgatósága főként belső tagokból áll, akkor lényegében azonos lesz a részvénytársaság szervezeti értelemben vett felsővezetésével, azaz menedzsmentjével; ha viszont inkább külsőkből áll, akkor az igazgatóság elválí a menedzsmenttől.

Ha az igazgatóság mellett működő vezérigazgató az egyébként igazgatóságban megválasztott igazgatóság elnöke is, akkor beszélhetünk **elnök-vezérigazgatói tisztségről**. Ez esetben vezérigazgatóként, végrehajtó funkciót lát el, míg az Igazgatóság élén **elnökként irányító funkciót tölt be**. A vezérigazgatóság, tehát ez esetben annyit tesz, hogy jogilag "cégvezetőnek" minősül, és e minősége alapján jogosult a cég képviselőjére, míg elnökként a testületi ügyvezetésként szereplő igazgatóság „feje” is.

A vezérigazgató tehát lehet az rt.-nél egyben az igazgatóság elnöke is (elnök-vezérigazgató), vagy akár csak az igazgatóság tagja, de az sem feltétel, hogy a vezérigazgató feltétlenül igazgatósági tag legyen azaz elkülönül(het) a két funkció egymástól.

Korábban már volt szó róla, hogy a cégvezető a vezető tisztségviselők munkájának segítése érdekében kerül kinevezésre. Azaz a mindennapi elnevezésében vezető ugyan, de jogilag nem, habár rájuk a vezető tisztségviselőkkel kapcsolatos kizáró és összeférhetetlenségi okokat megfelelően alkalmazni kell.

A **zártkörűen működő** részvénytársaság létesítő dokumentuma úgy is rendelkezhet, hogy igazgatóság választására nem kerül sor, hanem az igazgatóság jogait - vezető tisztségviselőként - **a vezérigazgató gyakorolja**, mint quazi egyszemélyes igazgatóság, azaz az igazgatóság helyett annak teljes jogkörében eljáró vezérigazgató, mint egyszemélyi vezető funkcionál.

Az igazgatóság jogait gyakorló vezérigazgató, mint intézményesített egyszemélyes igazgatóság ilyenkor ugyanazt a szerepet tölti be, mint a főszabályként ügyvezetést ellátó testületi jellegű igazgatóság.

Szintén a zártkörűen működő rt. alapszabálya mondhatja ki azt, hogy a felügyelőbizottságot - ügydöntő vagy irányító felügyelőbizottságként - az igazgatóság fölé helyezi. Ebben az esetben a létesítő okirat meghatározhatja azokat kérdéseket, amelyekben az igazgatóság csak a felügyelőbizottság előzetes jóváhagyásával dönthet, illetve jogügyleteket, amelyekről csak

ilyen módon köthet meg. Az ún. irányító felügyelőbizottság tagjainak a felelőssége ez esetben azonos a vezető tisztségviselőkével, azaz egyetemlegesen felelnek a kárt okozó döntés meghozataláért.

Egyszemélyes igazgatóság esetén is lehetőség van irányító felügyelőbizottság, mint speciális céges formáció kialakítására.

Amint láttuk eddig, a részvénytársaságok is alapvetően **társas vállalkozási formák**, így rájuk is vonatkozik az a rendelkezés, hogy alapításukhoz, illetve működtetésükhöz – főszabály szerint- legalább **két tag, azaz részvényes** szükséges. A gyakorlatban ez a tagi létszám - különösen a nyilvánosan működő részvénytársaságok esetében- sokkal több személyt takar, mintsem kettőt, olyannyira, hogy az egyes tulajdonosok objektíve nem is ismerik egymást személyesen.

Ehhez képest kivételes jelleggel mód van egyszemélyes **zrt.** létrehozására is, a többszemélyes zrt.-k főszabálykénti létrehozási lehetősége mellett, és az egyszemélyes rt. a későbbiekben is csak zártkörűen működhet tovább.

Mivel nyrt eleve már nem hozható létre, így annak egyszemélyes formája sem, de nem is működhet így egy már meglévő nyilvános nyrt., az egyszemélyes forma csak a zrt-k számára megengedett.

Ebben az esetben tehát nem csak egy olyan átmeneti helyzetről van szó, amikor valamilyen körülmény folytán a társaság tagjainak azaz részvényeseinek a száma egy főre csökken, hanem egyetlen személy is elhatározhatja ilyen típusú gazdasági társaság alapítását. (az egy személyes kft-hez hasonló módon.)

Érdekes módon, míg ha egy kft. alapító okiratát látjuk, akkor eleve tudhatjuk, hogy itt egy egyszemélyes társaságról van szó, mivel a kft-t alapító ilyen esetben nem társasági szerződést, hanem alapító okiratot ír alá. Ezzel szemben az egyszemélyes részvénytársaság létesítő dokumentumának elnevezése nem változik át alapító okirattá attól a tényről, hogy egy személy azaz részvényes lesz az alapító, hanem ugyanúgy alapszabállyal rendelkezik, mint az akár több ezer részvényessel működő nyilvánosan működő részvénytársaság. vagy a többszemélyes zártkörűen működő zrt.

Egyszemélyes zrt. alapítása esetén – az egyszemélyes kft.-hez hasonlóan - az alapító köteles a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulást a nyilvántartásba vételi kérelem benyújtásáig teljes egészében a társaság rendelkezésére bocsátani, azaz neki kell egy személyben a jogalkotó által

kötelezően megjelölt induló tőkenagysággént az 5 millió Ft értékű vagyoni hozzájárulást teljesíteni.

Egyszemélyes zrt. esetében természetesen értelmét veszti a több tagból álló testületi legfőbb szerv mibenléte, így a közgyűlés „faladatait” ebben az esetben az egyedüli tag gyakorolja, aki írásban határoz, az egyébként közgyűlés, mint legfőbb szerv hatáskörébe utalt kérdésekről.

A fokozott egyszemélyes tagi felelősség abban az értelemben mutatkozik meg, hogy az egyszemélyes részvény részvényesének a felelősségére – az egyszemélyes kft-hez hasonlóan – a minősített többséget biztosító befolyásra vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni, azaz, ha a társaság **jogutód nélkül megszűnik, a ki nem elégített követelésekért a hitelező keresete alapján az egyedüli tag vagy részvényes köteles helytállni**, feltéve, hogy – a végelszámolás kivételével – a jogutód nélküli megszűnésre a részvényes-illetve egyszemélyes kft esetében a tag- hátrányos üzletpolitikája miatt került sor.

Közvetett módon egyszemélyes zártkörű részvénytársaság jön létre akkor is, ha a többszemélyes részvénytársaság valamennyi részvényét ugyanaz a részvényes szerzi meg, mely társaság az egyszemélyessé válásától kezdődően az egyszemélyes társaságra vonatkozó szabályok szerint működik tovább.

Amennyiben a továbbiakban már csak kifejezetten a nyilvánosan működő részvénytársaságokról beszélünk, mint a legbonyolultabb társasági formáról a gazdasági társaságokon és úgy a részvénytársaságokon belül is, akkor elmondhatjuk, hogy rájuk nézve a Ptk. külön szabályokat állapít meg, vagyis velük kapcsolatban a zártkörűen működő rt.-kre vonatkozó szabályokat a külön szabályokban foglalt eltérésekkel és többletrendeletekkel lehet alkalmazni.

A részvényekre vonatkoztatva a legszembevetőbb különbség a zrt-hez képest például, hogy az nyrt-nek csak dematerializált részvényei lehetnek, az ellenőrzésében különbség például, hogy míg a zrt-ben nem kötelező a könyvvizsgáló addig az nyrt.-ben kötelező a könyvvizsgáló választása és alapszabályának ettől eltérő rendelkezése semmis.

Az ügyvezetés körében fellelhető eltérés pedig az, hogy az alapszabályi rendelkezéssel az **igazgatóság és a felügyelőbizottság** kettős rendszere **helyett** egységes irányítási rendszerben **igazgatótanács** működhesen. Az igazgatótanács tagjai többségének ún. független személynek kell lennie. vagyis igazgatótanács tagján túl más jogviszonya az rt.-vel nem állhat fenn. Az igazgatótanács öt természetes személy tagból áll. Elnökét maga választja tagjai közül.

Összességében elmondható, hogy akár kettős, akár ún. egységes irányítási rendszerben működik az nyrt., akkor is kötelező a felügyelőbizottság tagjai közül legalább 3 tagú **auditbizottság** választása, amely segíti az igazgatóság és a felügyelőbizottság, illetve az igazgatótanács tevékenységét.

***

Korábban már volt szó róla, hogy atipikus vállalkozásnak tekinthető az egyéni cég elnevezésű gazdálkodó szervezet, amelynek főbb jellemzőit alább részletezzük, valamint összehasonlítjuk a hozzá relatív hasonló egyéni vállalkozással, hogy szembetűnőbbé váljanak a köztük lévő hasonlóságok, illetve leginkább különbségek.

Az **egyéni cég** az **egyéni vállalkozói** nyilvántartásban szereplő természetes személy **által alapított, jogi személyiséggel nem** rendelkező jogalany, amely a cégnyilvántartásba történő bejegyzéssel jön létre.

Habár jogalanyiságát tekintve se nem természetes személy, se nem jogi személy, mégis inkább ez utóbbihoz áll közel, hiszen az egyéni cégre és tagjára- az Evec törvény, mint az elsődlegesen rá vonatkozó jogszabályi alap által nem szabályozott kérdésekben- a Polgári Törvénykönyv jogi személyre vonatkozó általános szabályait és a gazdasági társaságok közös szabályait kell megfelelően alkalmazni. Emellett a jogalanyoknak járó jogképességgel is felruházott, azaz saját neve alatt jogokat szerezhet és kötelezettségeket vállalhat, így különösen tulajdont szerezhet, szerződést köthet, pert indíthat és perelhető.

Az egyéni cégnek az egyéni vállalkozástól való egyik eltérése éppen abban áll, hogy az egyéni cég maga eljárásjogi értelemben „cégnek” tekinthető olyan vállalkozás, amelyre így a Cégtörvény is vonatkozik és sok esetben hasonlóságot mutat különösen a Ptk-ban kivételesnek tekinthető egy személyes „társas” gazdasági társaságokkal, különösen például ha az egyszemélyes kft-t nézzük.

De a két fogalom nem keverendő össze, vagyis az „egyéni” (cég) és az „egyszemélyes” (társaság) kitétel **két eltérő vállalkozási formát** takar.

Habár mindkettő a Cégtörvény hatály alá tartozik, így a cégnyilvántartásba való bejegyzéssel jön létre, valamint a felettük álló törvényességi felügyeletet is a cégbíróság látja el, mégis az **egyéni cég** általános jogszabálya **anyagi jogi szinten az Evec törvény** vonatkozik, és a Ptk. csak a származtatott joganyaga, addig a „társas” vállalkozások kivételes esetének tekinthető **1**

személyes gazdasági társaságokra tartalmi értelemben kifejezetten a **Ptk.** rendelkezései az irányadóak.

Emellett a gazdasági társaságok mindegyike előtársaságként működhet, addig ez az egyéni cég számára tiltott.

Lényeges továbbá, hogy „szimpla” magánszemély egyéni cég **létrehozásáról** nem rendelkezhet, erre **csak egyéni vállalkozó státuszban lévő jogalany jogosult.**

Habár lényegében az egyéni vállalkozó egyéni céggé való „átalakulásáról van szó”, a jogalkotó jogilag mégsem átalakulásként, hanem „induló” vállalkozás alapításaként tekint rá, olyannyira, hogy kimondja kötelező jelleggel azt, hogy egyéni cég átalakulással nem hozható létre.

Mindez azt jelenti, hogy a **cégnek nincs jogelődje**, azaz az egyéni vállalkozótól származó **jogutódlás sem értelmezhető.** Ebből következően az egyéni cég nem felel az egyéni vállalkozó kötelezettségeiért, illetve nem illetik meg annak jogosultságai sem.

Olyannyira nincs jogutódlás, hogy az egyéni cég jogerős bejegyzésével **automatikusan törlik a nyilvántartásból az egyéni vállalkozást**, illetve a törvény rendelkezése értelmében az egyéni cég alapítása az egyéni vállalkozóval szemben fennálló esetleges követeléseket egyebekben nem teszi lejárttá.

Egyéni cég alapítójaként tehát az a természetes- jogalanyiságú- személy tekinthető, aki előzőleg egyéni vállalkozó volt, de az egyéni cég létesítésére tekintettel ezt a státusát megszüntette, azaz nem elegendő, hogy „csak” szüneteltesse az egyéni vállalkozói tevékenységét. Az egyéni cégnek - az Evec törvényben meghatározott kivétellel - kizárólag egy alapítója lehet, valamint egy természetes személy csak egy egyéni cég tagja, illetve alapítója lehet.

Habár az egyéni cég kötelezettségeiért elsősorban az egyéni cég felel vagyonával, de amennyiben az egyéni cég vagyona a követelést nem fedezi, akkor a tag a saját magánvagyonával korlátlanul felel.

Ebből adódik az a kiétel is, hogy egyéni cég és tagja nem lehet gazdasági társaságban korlátlanul felelős tag, hiszen a korlátlan mögöttes felelősség az egyéni cég vonatkozásában már fennáll.

Az **egyéni cég elnevezést** (vagy annak ec. rövidítését) az egyéni cég nevében **fel kell tüntetni**, hiszen már a nevéből ki kell tűnnie a vele piaci kapcsolatban lévő személyek számára, hogy milyen típusú vállalkozásról van szó.

Az e.c. toldat már utalhat a szakavatott személy számára arra is, hogy mennyire tekinthető az adott vállalkozás tőkeerősnek.

A z egyéni cég - az **alapító okiratban** meghatározott- jegyzett tőkével alakul ugyan, de **nincs kötelező induló tőkenagyság** előírva számára.

A jogalkotó egyedül **annyi kitélt** fogalmaz meg a vagyoni hozzájárulással kapcsolatosan, hogy **amennyiben a jegyzett tőkéje meghaladná a kettőszázezer forintot**, akkor maga a jegyzett tőke **állhat pénzbeli és nem pénzbeli hozzájárulásból is**, és amely - pénzbeli és a nem pénzbeli -hozzájárulást az alapításkor rendelkezésre kell bocsátani.

Mivel az alapító dönt tehát az egyéni cég vagyonának tényleges mértékéről, a jegyzett tőke nagyságáról, így **ha** az egyéni cég jegyzett tőkéje az alapító szándéka szerint **nem haladja meg a kettőszázezer forintot**, akkor viszont a jegyzett tőke **csak pénzbeli hozzájárulással** teljesíthető.

egyéni cég	egyéni vállalkozás	egy személyes kft
egyéni vállalkozó, mint gazdálkodó szervezet alapíthatja	természetes személy, mint magánszemély alapíthatja	természetes személy és jogi személy is alapíthatja
Elsődlegesen az Evec törvény szabályozza, illetve a Cégtörvény is vonatkozik rá	Elsődlegesen az Evec törvény szabályozza , mögöttes joganyaga a Ptk	Anyagi jogilag a Ptk, míg eljárásjogilag a Cégtörvény szabályozza
jogi személyiséggel nem rendelkezik, de jogképes	természetes személy	jogi személy
céggjegyzékszám van	nyilvántartási száma van	céggjegyzékszám van
alapító okirata van, de nincs jogszabály által előírt induló tőkenagysága	nincs írásos létesítő okirata	alapító okirata van, van jogszabály által előírt induló tőkenagysága- 3 millió Ft
tevékenységét nem szüneteltetheti	tevékenységét szüneteltetheti- legalább egy hónapig és legfeljebb két évig	működése nem szüneteltethető

cég ugyan, de nem működhet előtársasági formában	mivel nem társaság így számára értelmezhetetlen az előtársaság jogintézménye s	működhet előtársasági formában
cégnek tekinthető vállalkozás	nem cég, csak vállalkozás	gazdasági társaságként működő vállalkozás

Az egyéni vállalkozóval összefüggésben még említést érdemel egy relatív „új” jogintézmény, azaz az **egyéni vállalkozó által alapított korlátolt felelősségű társaság**, amely az Evec törvényben, 2019. július 10-től hatályosan egy új I/A. fejezetként szabályozott „A gazdálkodó tevékenység egyszemélyes gazdasági társasági formában történő továbbfolytatása” címmel.

Mindez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a korábbi erre irányuló - közvetett - „kétlépcsős” folyamat leegyszerűsödhet, hiszen a szabályozás beiktatását megelőzően az egyéni vállalkozónak előbb egyéni céget kellett alapítson, hogy utána esetlegesen – egyszemélyes- kft. hozhasson létre, míg ezzel a lehetőséggel az egyéni vállalkozás által közvetlenül egyszemélyes kft. alapítható.

Ebben az esetben az egyéni vállalkozó és a kft. között **fennáll ugyan a jogelőd-jogutód viszony**, ugyanakkor **mégsem tekinthető átalakulási, hanem létesítési aktusnak**.

Ne keverendő össze tehát azzal az esetkörrel, amikor az egyéni cég a Ptk. rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával egyéb gazdasági társasággá alakulhat át, már csak amiatt sem, mert az itt említett esetnél már eleve csak az egyéni cég „változtathatja meg” a vállalkozási formáját konkrét - kft- cégformában indulva.

Fontos kitétel, hogy a korlátolt felelősségű társaság alapításában az egyéni vállalkozón kívül más személy nem vehet részt.

Az alapítóra vonatkozó kitételként szerepel, miszerint a korlátolt felelősségű társaság bejegyzését követő öt évig az egyéni vállalkozó nem lehet gazdasági társaság korlátlanul felelős tagja, valamint nem létesíthet újabb egyéni vállalkozói jogviszonyt. Emellett kitétel továbbá, hogy a tevékenységét szüneteltető egyéni vállalkozó a szünetelés időtartama alatt nem alapíthat korlátolt felelősségű társaságot.

Az ilyen korlátolt felelősségű társaság alapítására az „általánosnál” szigorúbb előírások vonatkoznak, így például nem működhet előtársaságként.

***

Az eltérő jogalanyiságú – egyéni és társas - vállalkozási formák áttekintése során láthattuk, hogy a vállalkozások gazdasági tevékenysége, valamint az alapításukhoz kötelezően előírt vagy ténylegesen is szükségessé váló, illetve a további működésükhöz elengedhetetlen nagyon nagysága, a tervezett vagy éppen kötelező szervezeti létszám, vagy akár a mögöttes felelősség, vagy éppen a keresleti oldal bizalmi szintje alapján más és más vállalkozási formát célszerű választani.

Csak tendenciákat állíthatunk fel, amikor azt mondjuk, hogy a tőkeigényes tevékenységet végző vállalkozások általában több személy magánvagyonát egyesítve hoznak létre olyan társasági formát- azaz főként társas vállalkozást-, amely alapításkor ugyan nagyobb pénzbeli ráfordítást igényel a tagtól/alapítótól, utána viszont feltehetően kevésbé kell befizetést kivitelezni. Ehhez képest az inkább saját- szellemi és vagy fizikai - munkán alapuló, kisebb tőkeigényű tevékenység esetében akár a személyegyesítő társas vállalkozási formák, akár az egyéni vállalkozási forma is „elegendő”.

Az egyéni vállalkozás indításának előnyei közé sorolhatjuk, annak lényegében költségmentes, online intézhető, akár egyedüli, azaz ügyvéd nélkül lebonyolítható folyamatát. Nincs minimálisan előírt induló tőkenagyság sem, bizonyos esetekben még csak vállalkozói bankszámla létrehozására sincs szükség, sőt ha úgy alakul, akkor a vállalkozás szüneteltethető is, nem beszélve a vállalkozói léttel járó esetleges kötetlenség „érzéséről”. Emellett az egyéni vállalkozás akár választhatja a „kata” rövidítésű adózási formát is, ami a korábbi évek legkedveltebbje volt a „kisvállalkozások” körében.

A közhiedelemmel ellentétben tehát a Kata, nem egy vállalkozási forma, hanem egy adófizetési forma, amelyet bizonyos jogszabályi feltételek együttes teljesülése esetén választva a vállalkozás adóbefizetésére a **kisadózó vállalkozások tételes adója** rendelkezései lesznek az irányadók.

Az egyéni vállalkozói lét számos előnye mellett ugyanakkor nem lehetünk szemellenzősek, és a mérleg másik serpenyőjébe bele kell tennünk a teljes, korlátlan anyagi felelősségvállalás igénycsak nyomasztó terhét, valamint az anyagi bizonytalanság, illetve a hullámozó piaci viszonyokból eredő munkavégzés sokszor nem is annyira szabadságot adó voltát.

Nincs tehát üdvöztető vállalkozási forma, mint ahogy úgy általában véve vett gazdálkodó szervezeti lét sem, hiszen ha így lenne, akkor „mindenki” ugyanazt a működési formát helyezné előtérbe. Ami az egyiknek előnye, az a másik formánál akár hátrányként jelenik meg.

Mindig az adott helyzet dönti el, és persze a vagyoni hozzájárulást teljesítő alapítók, hogy milyen módon és keretek között tudnak a legjobban boldogulni mind a maguk, mind pedig a velük kapcsolatba lévő üzleti partnereik megalégedésére.

Témánk –illetve a jegyzet terjedelmi okokból történő -végéhez érve ejtsünk még néhány szót az egyéni **vállalkozások indításának** adminisztratív menetéről, feltételezve, hogy a tényleges indításhoz szükséges személyi, személyiségi, tárgyi, illetve anyagi feltételek adottak.

Ügyfélkapun keresztül a teljes folyamat online, elektronikusan intézhető, de egyébként bármelyik okmányirodában, vagy kormányablaknál ingyenesen létesíthető. A tevékenységgel kapcsolatban meg kell határozni a leendő vállalkozónak azt is, hogy a későbbiekben milyen üzletszerű, rendszeres gazdasági tevékenységet kíván folytatni, amelyeknek lehetséges körét az ún. önálló vállalkozási tevékenységek jegyzéke – azaz az ÖVTJ- tartalmazza.

A vállalkozás működtetéséhez egy főtevékenység és bármennyi egyéb tevékenység felvehető, ugyanakkor vannak végzettséghez, engedélyhez, és bejelentéshez kötött tevékenységek, amelyek csak az előírt törvényi feltételek fennállása esetén végezhetők.

Mivel az egyéni vállalkozó nem cég, így számára ugyanakkor a **cégkapura történő bejelentkezés nem** értelmezendő.

Az egyéni vállalkozói igazolvány kiváltása nem kötelező, elegendő a vállalkozó által lefolytatott eljárás keretében - a webes ügysegéden keresztül kiállított - online **igazolást** kinyomtatni a vállalkozói jogviszony létrejöttének igazolásául, illetve a **nyilvántartási számhoz** történő hozzájárulás érdekében.

Ezzel egyidejűleg a NAV megkeresése szükséges az egyéni vállalkozói **adószám**, míg a területileg illetékes önkormányzat a **helyi iparűzési adó** miatt, de emellett **regisztráció** is sor kell krüln a területileg illetékes Kereskedelmi és Iparkamaránál.

A **cégalapítás** adminisztrációs lépéseit tekintve az egyéni vállalkozáshoz képest annyival másabb, hogy ott eleve egy alaki, azaz **írási dokumentumhoz** kötött a társaság létrehozására irányuló tagi akarat kifejezése, melyet tehát az **ügyvéd által ellenjegyzett** létesítő okirat testesít meg. Emellett szükség van **aláírási címpéldány** formájában megjelenő aláírásmintára is leendő cégjegyzésre jogosultak részéről.

A gazdasági társaságot létesítő dokumentumot a **cégbíróságnál kell benyújtani elektronikusán**, hogy majd **cégjegyzékszámot** kaphasson, de a cégeknek – hasonlóan - be kell jelentkeznünk az adóhatóságnál, emellett kamarai regisztrációs kötelezettségünk van, és jelentkeznünk kell a területileg illetékes önkormányzatnál is.

Valamennyi cégforma esetén **igazolni kell a székhely használatának jogosságát**, továbbá **bankszámla nyitási kötelezettsége** is van az adott gazdasági társaságnak.

Habár kínálati oldalon lévő piaci szereplőként kétségtelenül a profit orientált gazdálkodó szervezetek vesznek részt elsődlegesen, de meg kell említenünk a non profit szektort is, akik ugyan „csak” végezhetnek gazdasági tevékenységet , azaz kifejezetten másodlagos, kiegészítő jelleggel vehetnek részt piaci viszonyok kínálati alanyaként.

Mivel a „civil szektor” fő gazdasági szereplői az egyesületek és az alapítványok, akik egyben jogi személyek is, így rájuk is érvényesek a jogi személyek általános jellemzőire vonatkozó korábbi megállapításaink.

***

Zárszóként egy összegző gondolat: Semmiféle civilizáció nem létezik gazdaság nélkül, így mint mindennek, ennek is megvannak a maga törvényei, amely nélkül a világ megszűnne létezni...

Remélem a jegyzet feldolgozása során új „világ” tárul a szemünk elé.

VÉGE

***

Szerzői jogvédett tartalom. Minden jog fenntartva

A jegyzet használatával Ön elfogadja az alábbi feltételeket, függetlenül attól, hogy azokat elolvasta-e vagy sem.

A jegyzet teljes tartalma (képek, ábrák, szövegek, elrendezés) szerzői jogvédelem alatt áll.

A jegyzetben található fotók, képek, szövegek és azok elrendezése is a Pallas 70 Kft kizárólagos tulajdona vagy kizárólagos használatában áll, melyek szintén szerzői jogvédelem alatt állnak, azok kizárólag saját felhasználás céljából használhatók fel, menthetők el. Annak – a személyes használatot meghaladó mértékű – bármilyen formában történő felhasználása, másolása, mások számára hozzáférhetővé tétele kizárólag a Pallas 70 Kft kifejezett, erre vonatkozó előzetes írásos engedélyével lehetséges. A jegyzet semmiféle módosítása vagy további reprodukálása nem megengedett, tartalmát semmilyen módon nem szabad másolni, más helyre részeit beilleszteni vagy felhasználni, mintegy saját jegyzetként feltüntetni. A Pallas 70 Kft. minden ilyen esetben jogosult ezzel szemben fellépni és többek között az ebből származó kárának megtérítését és a jogsértő állapot megszüntetését követelni.

A jegyzet tartalmának bármilyen célú fel- és átdolgozása, kereskedelmi fogalomba hozatala, másolása, hasznosítása vagy más, nem saját felhasználásra történő használata – írásos engedély hiányában – tilos. A jogosulatlan felhasználás büntető- és polgári jogi következményeket von maga után.